

«Hvorfor er du ikke feminist?»

En kvalitativ studie av unge kvinners holdninger til
feminismen og den feministiske identitet

Sindre Førland Eide

Masteroppgave

Våren 2021

Sosiologisk institutt, Universitetet i Bergen

Sammendrag

Norge regnes som en av de mest likestilte nasjonene i verden. Men til tross for at de aller fleste er positive til likestilling, er det få som identifiserer seg som feminister. En undersøkelse fra 2014 viste at bare 11% av nordmenn ville kalle seg feminister. For å sette det i perspektiv viste den samme surveyen at andelen i Sverige var 47%. Dette tyder på at det enten er noe med den norske feminismen, eller med den norske majoritetskulturen som gjør at kun et fåtall ønsker å identifisere seg som feminister. Det var vesentlig flere kvinner enn menn som kalte seg feminister, men tallet her var likevel ikke høyere enn 19%.

Det er tidligere studier som har undersøkt utviklingen av feminismen og hva feminisme betyr for unge kvinner, men det er ikke undersøkt spesifikt hvorfor bevegelsen ikke appellerer til flere. Det er sjelden perspektivene til kritikerne kommer frem. I artikler leser en gjerne om hvorfor en bør kalle seg feminist, og får høre at det å være feminist bare handler om likestilling. Men likestilling er et komplekst tema, og det eksisterer stor uenighet om hva dette begrepet innebærer. Litt av motivasjonen min var derfor å få frem ulike perspektiver på hva som gjør at folk har problemer med å ta del i den feministiske bevegelsen. Formålet er å skape en bedre forståelse for hvorfor komme frem til områder der feminismen bør utvikle seg for å favne bredere.

Feminisme defineres som en kamp for likestilling, men har historisk sett handlet om kvinnefrigjøring, og gjør fortsatt det i store deler av verden. I Norge har kvinner for lengst passert menn når det kommer til å dominere høyere utdanning, og andelen kvinnelige ledere øker sakte men sikkert. Likestilling her til lands handler ikke lenger bare om kvinnens rettigheter. Det har de siste årene vært en økende bevissthet om at diskriminering også rammer menn på enkelte områder i samfunnet. Likevel assosieres feminismen fortsatt med kvinner, noe som kanskje ikke er så rart, blant annet på grunn av begrepets ordlyd. Det er, som nevnt også klart større oppslutning blant kvinner enn for menn.

I studien ønsker jeg derfor å undersøke hvordan unge kvinner forstår dagens feminisme og hvordan de forholder seg til den feministiske identitet. Hovedproblemstillingen lyder som følger: *Hvordan oppfatter unge kvinner feminismen? Hva er det som gjør at folk som er positive til likestilling ikke vil identifisere seg som feminister?* Det sistnevnte forskningsspørsmålet gis størst fokus i oppgaven. Det empiriske materialet den sosiologiske

analysen bygger på består av ni kvalitative intervjuer med unge kvinner (20-30). Jeg valgte å se på unge kvinner fordi fokuset mitt ligger på feminismens fremtid, og at jeg ved et slikt utvalg best kan fange opp tendenser ved moderniteten og utviklingen i synet på feminisme og likestilling. For å finne svar på problemstillingen har jeg tatt utgangspunkt i Grounded Theory, og målet mitt har dermed ikke vært å teste ut- men å generere ny teori ut fra det empiriske materialet.

Gjennom den kvalitative analysen fant jeg at de fleste informantene hadde negative assosiasjoner til den feministiske identitet, noe som hovedsakelig skyldtes hvordan feminister fremstilles gjennom mediene. Informantene var alle positive til kjønnslikestilling, men over halvparten slet likevel med å kalle seg feminister. Forklaringen på dette var kompleks. Jeg delte forklaringene inn i tre hovedgrupper. Den første handler om at feminismen bryter med egne verdier og rettferdighetsoppfatning. Denne skiller seg fra de to andre ved at en faktisk ikke er enig med bevegelsen slik en oppfatter den. Her er det egne stereotypier og oppfatninger om feminismen som står i fokus. De to andre forklaringene baserer seg på frykten for å bli negativt sanksjonert av andre. Her står det en oppfatter som andres stereotypier i fokus. Forklaring nummer to handler om at man tar avstand fra feminismen fordi en opplever at samfunnet har en negativ oppfatning av feminister, og en ønsker ikke å selv bli oppfattet på denne måten. Her drøftes det hvorvidt begrepet er stigmatisert. Den tredje forklaringen handler om at en tar avstand i frykt for å dømmes av andre feminister. Det blir her diskutert hvordan en må være feminist på riktig måte og presset dette medfører. Studien tyder på at feminismen ikke oppleves slik den defineres, men at mange snarere opplever bevegelsen som polariserende og begrensende.

Antall ord i oppgaven: 3187

Forord

Å skrive denne masteroppgaven har vært en spennende og lærerik prosess. På grunn av covid-19 har det tidvis vært vanskelig å finne motivasjon, da store deler av det siste året har vært preget av strenge tiltak som har ført til at jeg for det meste har vært hjemme og jobbet. Jeg vil derfor takke samboeren min Vilde og datteren min Svale som har gjort hverdagen bedre og motivert meg i perioder der jeg har stått fast i skrivingen.

Jeg vil også takke informantene mine som stilte opp til intervju midt i en vanskelig pandemi med strenge sosiale restriksjoner, som førte til at noen av intervjuene måtte gjennomføres over nett. Familie og svigerfamilie har også vært til god hjelp og bidratt med barnepass i travle perioder underveis. Veilederen min Ann Elise Widding Isaksen var også svært viktig, spesielt i oppstarten, da jeg slet med å komme i gang. Hun ga gode råd som hjalp meg å velge tema og problemstilling. Jeg vil også takke broren min Arve og *Healthy Eats* for å sponse studien med gratis måltid til de som stilte opp, noe som gjorde rekrutteringen av informanter lettere. Jeg vil også takke master-kullet for en fin studietid, selv om det ble mindre sosialt enn ønskelig på grunn av pandemien.

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG.....	2
FORORD	4
KAPITTEL 1: INTRODUKSJON.....	7
1.1 TEMA/BAKGRUNN OG FORMÅL	7
1.2 PROBLEMSTILLING.....	9
1.3 OPPGAVENS OPPBYGGING.....	10
KAPITTEL 2: BAKGRUNN: KONTEKST OG TIDLIGERE FORSKNING	11
2.1 INNLEDNING	11
2.2 FEMINISMENS HISTORIE	11
2.2.1 <i>Feminismens første bølge</i>	11
2.2.2 <i>Feminismens andre bølge</i>	13
2.2.3 <i>Feminismens tredje bølge</i>	14
2.2.4 <i>Dagens feminisme – en fjerde bølge?</i>	15
2.3 LIKESTILLING	16
2.3.1 <i>Formelle normer</i>	17
2.3.2 <i>Uformelle normer - kjønnsroller</i>	18
2.4 STEREOTYPIER.....	19
2.5 IDENTITET.....	19
2.5.1 <i>Stigma</i>	20
2.6 FORSKNING PÅ UNGE KVINNER OG FEMINISME	21
2.6.1 <i>I Norge</i>	21
2.6.2 <i>Internasjonalt</i>	22
KAPITTEL 3: METODE OG DESIGN.....	24
3.1 STUDIENS FORSKNINGSDESIGN	24
3.2 KVALITATIVE SEMISTRUKTURERTE INTERVJUER	25
3.3 UTVALG	26
3.4 REKRUTTERING.....	28
3.5 GJENNOMFØRING AV INTERVJUENE	29
3.5.1 <i>Intervjuguiden</i>	29
3.5.2 <i>Intervjusituasjonen</i>	29
3.6 ETISKE UTFORDRINGER.....	31
3.7 ANALYSE AV DATAMATERIALET.....	32
3.7.1 <i>Utforming av kategorier</i>	32
3.7.2 <i>Komparativ analyse</i>	32
3.7.3 <i>Presentasjon av informantene</i>	33
KAPITTEL 4: FEMINISME OG LIKESTILLING I DAG	35
4.1 SAMMENHENGEN MELLOM FEMINISME OG LIKESTILLING	35
4.2. HVOR FORMES INNTRYKKENE VÅRE?	37
4.2.1 <i>Mektige medier</i>	37
4.3 HVA BØR LIKESTILLING OG FEMINISME HANDLE OM I DAG?	40
4.3.1 <i>Rettferdighet – like rettigheter og muligheter</i>	40
4.3.2 <i>Kvitte oss med kvinnefiendtlige holdninger</i>	50
4.3.3 <i>Vi må kjempe for alle – også for menn...</i>	51
4.3.4 <i>Størst problemer i andre deler av verden</i>	52
4.4 ER VI LIKESTILTE I NORGE I DAG?.....	53
4.5 OPPSUMMERENDE DISKUSJON.....	56
KAPITTEL 5: HVORFOR KALLER VI OSS IKKE FEMINISTER?	57
5.1 HVA ER EN FEMINIST?.....	58

5.2 FEMINISMEN BRYTER MED EGNE VERDIER OG MENINGER.....	62
5.2.1 <i>Feminister er for ekstreme. Personlighet og gruppeidentitet</i>	63
5.2.2 <i>Vektlegger feil saker eller fokuserer på bagateller</i>	66
5.2.3 <i>Kamp mellom kjønnene - mannehatere</i>	70
5.2.4 <i>Kamp mellom kvinner istedenfor kamp for kvinner</i>	76
5.2.5 <i>Politisk ladet begrep?</i>	81
5.3 TAR AVSTAND FORDI EN IKKE ØNSKER Å BLI STIGMATISERT AV SAMFUNNET	81
5.3.1 <i>Jeg er feminist – men ikke si det til noen</i>	81
5.3.2 <i>Gender bias?</i>	85
5.3.3 <i>Den feministiske identitet går på bekostning av ens egen</i>	85
5.4 ER JEG EN GOD NOK FEMINIST?.....	86
5.4.1 <i>Feminist på riktig måte</i>	87
5.4.2 <i>Støtter det, men prioriterer ikke å ta kampen selv</i>	89
5.5 OPPSUMMERENDE DISKUSJON.....	90
KAPITTEL 6: AVSLUTNING.....	92
6.1 KORT OPPSUMMERING	92
6.2 AVSLUTTENDE DISKUSJON.....	93
LITTERATUR:.....	96
VEDLEGG 1: INTERVJUGUIDE	105
VEDLEGG 2: INFORMASJONSSKRIV	107

Kapittel 1: Introduksjon

1.1 Tema/bakgrunn og formål

I 2014 var det rekordmange som møtte opp for å markere kvinnedagen 8. mars. Samme år ble det gjort en undersøkelse som viste at kun 19% av kvinner i Norge kaller seg feminister (Nøttveit, 2015) - 11% om en tar menn med i beregningen. I 2019 kom Ulrikke Falch ut med en dokumentarserie på NRK, *F-ordet*, hvor hun besøkte en videregående skole i et forsøk på å få flere til å omfavne feminist-begrepet. Bakgrunnen var en undersøkelse NRK hadde gjort, som viste at bare fire av ti ungdommer kaller seg for feminister (Granbo, 2019). Hun merket tidlig at hun hadde liten støtte blant ungdommene. Kun 183 av de 900 elevene på skolen ville identifisere seg med den feministiske bevegelsen

(<https://www.aftenposten.no/meninger/sid/i/oploj0/serien-f-ordet-sjokkerte-meg-hvorfor-vil-saa-faa-kalle-seg-feminist>).

Så samtidig som Norge etterhvert har blitt et av landene hvor likestillingen har kommet lengst (Plan International, 2018), virker det altså å være ganske få som identifiserer seg som feminister. Feminisme defineres av Store Norske Leksikon som *en fellesbetegnelse for ideologi, idétradisjon, etikk, politikk, og akademisk virksomhet som handler om frihet, likestilling og rettferdighet for alle, uavhengig av kjønn*. (Blaker Strand, 2020). Ser en utelukkende på definisjonen skulle en tro at det store flertallet i Norge kunne kalle seg feminister. Men som vi ser i serien *F-ordet*, har ungdommer i dag et anstrengt forhold til begrepet. På skolen Falch besøkte for eksempel, var de aller fleste for likestilling, og en liten test hun gjorde tydet på at elevene ikke hadde negative holdninger til kvinnelige ledere for eksempel. Så hva er grunnen til at så mange av de som er for likestilling tar avstand fra feminist-begrepet?

En del av grunnlaget for at jeg valgte å studere dette temaet er at jeg selv har fått et ambivalent forhold til den feministiske bevegelsen slik den fremstår i mediene. Jeg er veldig opptatt av rettferdighet, og interesserer meg ofte for saker som ikke er direkte relevant for meg, enten det er feminisme, antirasisme, sosial ulikhet eller internasjonal økonomisk ulikhet. Jeg kan nok si at jeg er opptatt av sosial rettferdighet generelt, og at alle skal ha de samme mulighetene uavhengig av kjønn, etnisitet, nasjonalitet og sosial bakgrunn. Før jeg begynte å studere sosiologi og psykologi ville jeg utvilsomt ha kalt meg selv feminist, men etterhvert som jeg har satt meg mer inn i samfunnsfaglige- og politiske debatter og utvidet min

sosiologiske forståelse, har jeg fått mer og mer problem med å identifisere meg med feminismen. Dette handler ikke om at jeg er mindre opptatt av likestilling og rettferdighet, men heller at jeg ofte er uenig i hvordan feminismen frontes i mediene. Dette er ikke bare et problem for feminismen, men også lignende bevegelser som for eksempel antirasisme. H&M fikk for eksempel kraftig kritikk for å vise frem en genser med trykket *the coolest monkey in the jungle* på en mørkhudet gutt (Dorholt, 2018). Slik jeg oppfatter det er det heller rasistisk å se problemer med dette og insinuere at genseren burde blitt annonsert på en hvit modell. Litt det samme problemet mener jeg eksisterer innenfor feminismen. Mange saker som frontes i mediene blir beskrevet som feministiske, men er det stikk motsatte. Når for eksempel markante feminister i det amerikanske presidentvalget i 2016 mente at kvinner måtte stemme på Clinton fremfor Sanders, med begrunnelsen av det var viktig å få frem en kvinne som president er det noe som skurrer for meg (Cummins, 2016). Når ble kjønnet på den som blir valgt viktigere enn personligheten og politikken de fronter? Er ikke det viktigste at politikken støtter feministiske idéer? Er ikke poenget med feminismen at en skal behandle individer likt uavhengig av kjønn?

Det er også mange andre grunner til at jeg selv har fått problemer med å identifisere meg som feminist, men i denne studien vil fokuset ligge på kvinners oppfatning. Grunnen til er at jeg har utelukket menn fra forskningen er at det er mye som tyder på at menn og kvinner har ulike grunner til å ikke kalle seg feminister. Menn har ofte problemer med at uttrykket er feminint. Samtidig viste NRKs undersøkelse at tre av ti gutter mellom 16-19 faktisk mente at likestillingen hadde gått for langt (Tjellaug, 2019). Blant gutter er det altså en vesentlig del som ikke er overbevist av idéen om likestilling, og kanskje føler at de selv ender opp som taperne. Undersøkelsen fra 2014 viste også at det faktisk bare er 4% av menn som kalle seg feminister (Nøttveit, 2015). Det ville fort blitt en altfor omfattende studie å ta for seg begge kjønns syn på feminismen. Jeg har derfor valgt å fokusere på kvinner, da feminismen i praksis først og fremst har vært en kamp for deres rettigheter. Kanskje er nettopp dette også noe av grunnen til at folk tar avstand fra det? At det oppfattes å bryte med definisjonen som tilsier at det handler om likestilling og begge kjønns rettigheter?

Jeg tenker at en start må være å gjøre bevegelsen mer appellerende for kvinner, da dette virker mest nærliggende. I studien min har jeg valgt å begrense utvalget mitt ytterligere og se på *unge kvinner*. Dette fordi jeg ønsker å finne ut hvordan feminismen bør utvikle seg for å kunne bli relevant for flere kvinner i fremtiden. Formålet mitt med denne oppgaven er altså å

finne ut hvordan norske unge kvinner ser på den feministiske bevegelsen og forsøke å forstå hvorfor så mange vegrer seg for å kalle seg selv feminist. En del av formålet er også å få frem ikke-feministers perspektiv. Det er svært få studier og artikler som ser på temaet fra perspektivet til de som er kritiske til feminismen. Gjør en et kjapt google-søk finner en en rekke artikler som forteller hvorfor alle bør være feminister, der fokuset gjerne ligger på hva som er galt med folk som ikke tar del i bevegelsen. Det blir ofte et elitistisk og ovenfra-og-ned-perspektiv der en i liten grad vurderer hva den feministiske bevegelsen selv kan gjøre annerledes. Istedenfor kommer en gjerne med en moralsk pekefinger og sier, implisitt eller eksplisitt, «ta deg sammen og kall deg feminist!». Jeg tenker at når så få kaller seg feminister er det kanskje ikke kun noe galt med flertallet, men også med bevegelsen og hvordan den fremstår? Dette er selvsagt ikke nødvendigvis sant. Går en tilbake noen tiår var det bare en minoritet som støttet homofiles- rettigheter, og svært få frontet antirasistiske holdninger. Det er likevel en klar forskjell; i dag er vi stort sett enige om at kjønnene skal være likestilte. Hva likestillingen innebærer er vi ikke alltid enige om, men det er svært få som er negative til likestilling generelt. Når det er et så stort spenn mellom hvor mange som er positive til likestilling og hvor mange som er positive til feminisme, tenker jeg at det er sannsynlig at en del av problemet ligger hos den feministiske bevegelsen og hvordan denne fremstår utad. Jeg ønsker derfor å unngå å gå i den samme fellen Ulrikke Falch går i i hennes dokumentar, hvor hun stort sett fokuserer på å fortelle hva som er galt med *de andre* og forsøke å konvertere dem, fremfor å faktisk lytte til hvorfor så mange har negative assosiasjoner til begrepet og bevegelsen.

1.2 Problemstilling

Hvordan oppfatter unge kvinner feminismen? Hva er det som gjør at folk som er positive til likestilling ikke vil identifisere seg som feminister?

For å svare på denne overordnede problemstillingen vil jeg se på tre underliggende forskningsspørsmål, som jeg vil drøfte i to kapitler senere i oppgaven.

- 1) Hva er sammenhengen mellom likestilling og feminisme? Hvordan forstås begrepene?
- 2) Hva innebærer det å være en feminist? Er det spesifikke stereotyper knyttet til begrepet? Vil det å identifisere seg som feminist endre hvordan folk ser på en, ens egen identitetsfølelse, og vil det medføre spesifikke forventninger fra samfunnet?

- 3) Hvorfor er det så få som identifiserer seg som feminister? Hvilke motiver har en for å svare nei på spørsmål om en vil kalle seg feminist?

Disse spørsmålene henger i stor grad sammen. De to første fungerer litt som en innledning til hovedspørsmålet som handler om hvorfor det er så få som identifiserer seg som feminister. Dette er hovedfokuset i oppgaven, og er viet mer plass i analysen enn de to andre spørsmålene.

Studien tar utgangspunkt i ni intervjuer med unge kvinner mellom 18-30 år. Kvinnene har alle høyere utdanning, og åtte av dem var studenter på tidspunktet de ble intervjuet. Av informantene var det både kvinner som identifiserte seg som feminister, noen som var i tvil, og noen som ikke identifiserte seg som feminister.

1.3 Oppgavens oppbygging

I *kapittel 2* vil jeg belyse studiens sosiologiske bakgrunn. Jeg vil se på relevant teori og gi en oversikt over tidligere forskning på temaet.

I *kapittel 3* vil jeg forklare hvordan jeg har gjennomført forskningsprosjektet. Jeg vil gjøre rede for hvorfor jeg har tatt valgene jeg har tatt og forsøke å gjøre studien så transparent som mulig for å unngå misforståelser.

I *kapittel 4* starter den sosiologiske analysen. Her kommer jeg til å se på informantenes forståelse av feminisme og likestilling. Det vil diskuteres hva feminisme er og hvilke saker innenfor feminisme og likestillinger de selv er opptatt av. Vi skal også se på hvor forståelsen av feminisme kommer fra og drøfte i hvilken grad nordmenn i dag er likestilte.

I *kapittel 5* vil jeg gå inn på hoveddelen av analysen, og forsøke å finne et nyansert svar på hvorfor folk lar være å identifisere seg som feminister. Jeg kommer til å se på hvordan informantene oppfatter den feministiske identitet, og hvorfor mange tar avstand fra denne. Her kommer jeg til å dele inn i tre overordnede årsaker: at feminismen bryter med egne verdier, at en frykter samfunnets reaksjon og at en frykter andre feministers reaksjon.

I kapittel 6 vil jeg avslutte oppgaven ved å trekke ut det viktigste fra analysen og drøfte hovedfunnene.

Kapittel 2: Bakgrunn: kontekst og tidligere forskning

2.1 Innledning

Jeg vil i denne delen gi en kort innføring i relevant teori og tidligere forskning som kan være med på å forklare hvorfor folk ikke identifiserer seg med feminismen. Jeg vil gjøre rede for feministisk historie, drøfte likestillingen i Norge, og se på hvordan begrepene stereotyper, identitet og stigma er relevante for studien min, før jeg avslutter med å se på tidligere forskning på feltet.

2.2 Feminismens historie

Feminismen er på ingen måte en homogen bevegelse, og den følgende oppsummeringen av feminismens historie vil derfor være en grov forenkling der jeg forsøker å få frem hovedtrekkene i ulike tidsepoker. En slik redegjørelse vil aldri fange opp den eksakte objektive virkeligheten, og narrativet vil alltid være avhengig av perspektiv. Akkurat som at det i dag er mange ulike, og i noen tilfeller motstridende, syn på hva feminisme bør være, har det også vært sånn i tidligere epoker. Jeg vil fortelle historien basert på slik den oftest fremstår i samtidens feministiske diskurser. Feminismen deles ofte inn i *bølger*, noe jeg også vil forholde meg til her (Holst, 2009). Disse bølgene viser til ulike feministiske bevegelser med ulike fokusområder og perspektiv på likestilling.

2.2.1 Feminismens første bølge

Den franske revolusjonen på slutten av 1700-tallet førte med seg et mer kritisk blikk på kultur og tradisjoner, og bante blant annet vei for en endring i hvordan en så på kjønnsrollene. Dette bidro til en bevisstgjøring rundt systematisk kvinneundertrykking i samfunnet, og førte etterhvert til det vi i dag ser på som feminismens første bølge. I følge Kemp og Squires (1997) varte denne bølgen fra omlag 1830-1920.

Den første bølgen knyttes først og fremst til to motstridende kvinnesaker, knyttet til sosiale klasser. Først har vi *den borgerlige kvinnesaksbevegelsen*, som er den av de som nok ligner mest på det vi i dag assosierer med feminisme. Dette var en liberal bevegelse, med fokus på at

kvinne skulle få stemmerett, eiendomsrett, arverett, yringsfrihet, bevegelsesrett og muligheten til å ta utdanning og delta i yrkeslivet. Her var fokuset at kvinner skulle bli fullkomne samfunnsborgere på lik linje med menn. Det var likevel ikke bare harmoni innad i bevegelsen, som kan beskrives dikotomisk (Holst, 2009). På den ene siden hadde en *likestillingsfeministene*, som var kritiske til de kulturelle begrensningene som først og fremst rammet kvinner. På den andre siden hadde en *forskjellsfeministene*, som var mer konservative og tradisjonelle. De ønsket ikke å endre kjønnsrollene, men hadde heller fokus på at kvinnenes arbeid burde bli verdsatt i større grad enn det ble.

Arbeiderkvinnebevegelsen var i større grad knyttet til sosialismen, og sterkt inspirert av Karl Marx og hans kritikk av kapitalismen. Her var ikke fokuset først og fremst å få kvinner ut i jobb, men heller på å gjøre noe med hele arbeidsmarkedet og det urettferdige kapitalistiske systemet. De var, som Marxister generelt, kritiske til salg av arbeidskraft, og vektla at kvinner kom enda verre ut av situasjonene enn menn, ved at de måtte selge arbeidskraften billigere og med dårligere betingelser. Også denne bevegelsen var todelt. *De sosialdemokratiske feministene* ønsket å reformere det kapitalistiske system, og kjempet de kvinnelige arbeidernes sak, mens *de revolusjonære* mente at dette var naivt, og at en rett og slett måtte erstatte hele det kapitalistiske systemet med et nytt og mer rettferdig et. På samme måte som hos de borgerlige feministene, var det også her indre strid om i hvilken grad kvinner og menn skulle bli behandlet likt og stilles like forventninger til. Lignende diskusjoner ser vi også innenfor feminismen den dag i dag.

Den første feministiske bølgen klarte etterhvert å kjempe frem store endringer, spesielt i vestlige land. Mye takket være disse feministene har kvinner i dag blant annet stemmerett, yringsfrihet og eiendomsrett på lik linje som menn, og har, i det minste formelt, de samme mulighetene som menn når det gjelder både utdanning og yrkesliv.

Perioden mellom 1920-1960 lå den feministiske bevegelsen i dvale (Kemp og Squires, 1997). Under de to verdenskrigene ble kvinner sendt ut i arbeid ettersom mennene gikk ut i krigen, men da krigene endte ble de i stor grad sendt tilbake igjen til husarbeidet. Kanskje skyldes den manglende feministiske mobiliseringen at en hadde mange andre utfordringer i denne perioden, og at livet i stor grad dreide seg om å få hjulene til å gå rundt og bygge opp nasjonene. Det kan også tenkes at nasjonsbygging sto så sentralt i etterkant av krigene at denne solidariteten tok vekk fokus fra urettferdige kjønnsroller. 50-tallet spesielt, forbindes

ofte med husmødre og tradisjonelle kjønnsroller. Holdningen til kjønn var på tiden svært konservativ, og det var relativt stor motstand mot at kvinner skulle ut i arbeid – spesielt innenfor mannsdominerte yrker. Likevel så vi en tendens til at kvinner fikk flere muligheter til å ta utdanning, og at andelen kvinner i tidligere mannsdominerte yrker begynte å øke (Kemp og Squires, 1997). Denne tendensen, sammen med en økende seksuell liberalisering med fokus på kvinners rett til abort og tilgang på prevensjonsmidler var utgangspunktet for det vi i dag ser på som den andre feministiske bølgen.

2.2.2 Feminismens andre bølge

50-tallet var altså preget av et svært tradisjonelt kjønnsmonster. Men i det skjulte ulmet en feministisk bølge nummer to. Simone de Beauvoir er i dag et kjent navn, spesielt innenfor feministiske kretser. I 1949 skrev hun boken *The second sex*, der hun problematiserte samfunnets gjennomgående underordning av kvinner, og bidro sterkt til en endring i hvordan en så på kjønnsrollene. Hun mente at vår kulturelle oppfatning av kjønn ikke var noe selvsagt og naturgitt, men at kjønnsforskjellene også skyldes sosiale forhold. Hun så altså ikke på det som nok at kvinner hadde stemmerett og mange av de formelle rettighetene som menn, men stilte spørsmål ved måten vi så på kjønn på generelt. Hun mente at samfunnet er laget for- og av menn, og at kvinnen fortsatt hadde en underordnet posisjon.

Denne tankegangen om at kvinner var *det annet kjønn* var sentralt da feminismens andre bølge virkelig slo inn på slutten av 60-tallet (Holst, 2009). Til grunne sto et syn om at samfunnet favoriserer menn, og at kvinner kommer dårligst ut. En kan se på det som et konfliktperspektiv lignende slik venstresiden gjerne har på borgerskapet og proletariatet. Den andre bølgen kobles derfor ofte til den politiske venstresiden, og kjennetegnes av et stort fokus på den systematiske forskjellsbehandlingen av menn og kvinner. Selv om kvinner i stor grad hadde fått samme formelle rettigheter som menn, hadde kvinner dårligere reelle muligheter enn menn, da de fortsatt hadde det meste av ansvaret i hjemmet og ble diskriminert i arbeidsmarkedet, spesielt i forbindelse med fødsel. Den andre bølgen var, akkurat som den første, splittet av ulike grupper med ulike interesser og perspektiver, men det som gjerne trekkes frem som viktige saker i denne epoken er likelønn, familiepolitikk, statsfeminisme, selvbestemt abort og mot vold i hjemmet (Holst, 2009).

Frem vokste også det vi anser som *radikalfeminismen*. Her settes kjønnene opp mot hverandre, og det fremmes en tanke om at menn systematisk undertrykker kvinner. Det ble en

kamp mot det patriarkalske systemet, et system som kjennetegnes av at menn gjennomgående blir sett på som det overlegne kjønn, med et perspektiv på kvinner som underlegne og svake. Viktige kamper for disse feministene var blant annet kampene mot prostitusjon og pornografi, da de mente dette var et resultat av et patriarkalsk system der kvinners rolle er å tilfredsstille menn, og at det bidro til en *objektivering* av kvinner og kvinnekroppen.

Den radikale feminismen har kanskje ikke har så mange tilhengere i dag, selv om de fleste har et forhold til Kvinnegruppa Ottar, som står for lignende holdninger. Kampen for abort er fortsatt svært relevant, og noe som diskuteres jevnlig i mediene. Kampen mot voldsbruk og seksuelle overgrep ser vi også igjen i dagens #metoo-debatter.

2.2.3 Feminismens tredje bølge

Den tredje bølgen begynte på 90-tallet, og kan anses som en reaksjon på andrebølgefeminismens fokus på felleskvinnelige erfaringer. Som de foregående *bølgene*, er også denne alt annet enn homogen, og fremstår gjerne enda mer kaotisk og variert enn de tidligere. Den ekstreme utviklingen når det gjelder globalisering, og teknologiske gjennombrudd, spesielt i form av internett, har ført til at informasjon sprer seg raskt mellom ulike deler av verden. Foucault kaller det et transnasjonalt fellesskap (Faubion, 1994). Samtidig har internettet, og spesielt de sosiale mediene, åpnet for at hvem som helst kan dele meninger og påvirke store folkemengder, noe som igjen fører til flere feministiske diskurser og perspektiver. Perioden fra 90-tallet til i dag kjennetegnes også av en kulturell utvikling der samfunnet har blitt stadig mer individualisert. Individualiseringen er et resultat av en utvikling der tradisjonelle måter å organisere samfunnet på stilles spørsmål ved og utfordres (Giddens, 1991). Som følge av dette er feministene i den tredje bølgen generelt mer opptatt av individuelle forskjeller, og har en mindre kollektiv forståelse av feminitet.

Bølgen kjennetegnes av et forsøk på å gjøre feminismen åpnere og gjøre den mer relevant for flere mennesker enn tidligere. Dette gjør at den assosieres med flere ulike typer feminister. En har blant annet de som ønsker en ikke-binær forståelse av kjønn, inspirert av Butlers forståelse av kjønn som sosialt konstruert og flytende. Butler (1993) mener at kjønn er noe en gjør, og at en ved å *ugjøre* kjønn, altså bryte med de kjønnede normene, kan endre vår sosialt konstruerte oppfatning av hva kjønn er. Disse feministene har blant annet kjempet for homofile og transpersoners rettigheter og for en ny og åpnere forståelse av kjønn. Videre er det feminister som har fokusert mer på interseksjonalitet - altså at sosial ulikhet treffer spesielt

de som opplever diskriminering på flere punkter. Dette kan være gjelde faktorer som kjønn, sosial klasse, religion, etnisitet og lokasjon (Lotz, 2003). Denne formen for feminisme har bidratt til at feminisme ikke bare foregår ut fra perspektivet til hvite kvinner på den politiske venstresiden, men og ble mer relevant for andre deler av verden, der kvinneundertrykkningen er et større problem.

Den tredje bølgen beskrives av mange som postfeminisme. Dette begrepet refererer ikke til en avslutning på feminismen, men heller til en endring i hvordan en oppfatter den. Endringen er altså en reaksjon på andrebølgen, og viser til et skifte i hvordan en ser på forholdet både mellom kvinne og mann, og menn- og kvinner i mellom. Det ble stilt spørsmål til tidligere feministers negative syn på mannen som en motstander, og flere gjorde feminisme ved å dyrke det typisk kvinnelige. Det skulle ikke være en motsetning å være feminist og å dyrke den kvinnelige seksualitet. Det vokste altså frem flere dikotomier innenfor feminismen. Postfeminister er altså ikke negative til den feministiske idéen, men heller til hvordan feminismen ble gjort under den andre bølgen.

Postfeminismen kjennetegnes også av en endring i hvordan feministisk aktivisme gjøres (Lotz, 2003). Feminismen er ikke lenger en samlet unison bevegelse, men i større grad individuell og differensiert. Ulike kvinner kjemper ulike kamper, og det gjøres gjerne gjennom sosiale medier fremfor i fellesskap i gatene.

2.2.4 Dagens feminisme – en fjerde bølge?

Å dele inn i bølger har ikke blitt lettere med tiden ettersom feminismen i større grad har spredd seg til andre deler av verden, i tillegg til at internett gjør at det stadig kommer flere perspektiver og feministiske retninger. Dagens feminisme preges fortsatt av individualisme, spesielt i forhold til bevegelsen på 70- og 80-tallet. Likevel var det noe svært kollektivt over #metoo-bevegelsen som startet i 2017. Her ble det igjen problematisert hvordan menn utøver makt over kvinner, og forente kvinner i større grad enn det vi har sett på lang tid. Samtidig har vi også sett kvinner mobilisere seg i spørsmålet om abort, hvor det er relativt stor grad av enighet, spesielt i sosialdemokratiske og sekulære land som Norge. Holst (Arntzen, 2018) peker også på hvordan en stadig økende bruk av internett for aktivistisk mobilisering, kan tyde på at vi går i en ny retning. Nettopp internett er en faktor som også gjør at feminismen i dag preges av økt polarisering. Et av temaene som er mye diskutert innenfor dagens feminisme er synet på kropp og seksualitet. Her er bevegelsen splittet mellom de tradisjonelle

feministene som er kritiske til objektiviseringen av kvinnekroppen, og de mer moderne *postfeministene* som ser på det å ta kontroll over- og uttrykke egen seksualitet som befriende og som et steg i riktig retning i kampen mot kvinneundertrykkelse. Dette er et godt eksempel på hvordan ulike personer kan ha vidt forskjellige perspektiv på hva feminisme, likestilling og rettferdighet er.

2.3 Likestilling

Som jeg var inne på handler feminisme, per definisjon, om likestilling for alle kjønn. Siden studien min tar for seg feminisme først og fremst i Norge vil jeg først gjøre rede for hvor likestilte vi faktisk er i dag. Likestilling defineres av Store Norsk Leksikon slik: «*Likestilling betyr at alle personer skal ha like rettigheter og muligheter i samfunnet, uavhengig av blant annet kjønn, funksjonsevne, seksuell orientering, alder, etnisitet og religion*». I forskningen min er det kjønnslikestilling som er mest relevant, men jeg kommer heretter til å bruke begrepet *likestilling*, da dette er litt enklere.

Det er stor oppslutning om prinsippet om likestilling i Norge. På en spørreundersøkelse utført av Norstat svarte 81% av kvinner og 68% av menn at de var opptatt av likestilling (Nordvik, 2018). Dette er relativt gode tall, og en kan også argumentere for at en del av de som ikke svarte dette fortsatt kan være positive til likestilling selv om de ikke er *opptatt av det*. I World Economic Forum sine årlige rapporter om kjønnsforskjeller rangeres Norge jevnlig som et av de landene som har kommet lengst i likestillingen (World Economic Forum, 2018).

Utviklingen går i riktig retning, og har gjort dette en god stund. Det er likevel problematisk å måle likestilling. I denne rangeringen regnes det for eksempel inn politisk deltagelse.

Spørsmålet er da om vi ikke er likestilte fordi kvinner er mindre politisk aktive enn menn, når både kvinner og menn har muligheten til å stemme. Det kan jo tenkes at de generelle biologiske forskjellene mellom kjønnene er en del av forklaringen på at kvinne engasjerer seg mindre for politikk, på samme måte som at menn er mindre opptatt av omsorg for andre mennesker. Det kan likevel ikke utelukkes at det også finnes sosiale faktorer, i form av normer, som påvirker oss. Selv om vi formelt sett er likestilt er det også uformelle normer som påvirker oss – normer som ikke er nedskrevne, men baserer seg på hva vi forventer av hverandre. Jeg vil drøfte begge disse formene for normer opp mot likestilling.

2.3.1 Formelle normer

De formelle normene er de som er nedskrevne og lovfestet. Førstebølgefeministene sørget for viktige lovendringer som gjør at det i dag er små kjønnsforskjeller i regelverket. På grunn av biologiske forskjeller som medfører at kvinner må ta seg av svangerskap, fødsel og den første tiden hjemme med barnet, er det enkelte deler av lovverket som kan diskuteres. For eksempel er det mange som mener at menn også bør ha muligheten til å gjennomføre juridisk abort, på samme måte som kvinner får ta valget om de vil ta abort (Mortensen, 2015). På samme måte er det mange som mener at kvinner fortsatt taper karrieremessig på å føde barn. I tillegg kan det diskuteres hvorvidt kvotering til utdanninger og yrker egentlig legger til rette for likestilling, eller om det snarere er kjønnsdiskriminering, siden det gjør at individers kjønn er avgjørende for hvem som blir valgt, fremfor deres kvaliteter.

Et av de største likestillingsproblemene vi fortsatt har er lønnsforskjeller. Dette er et komplekst tema, med mange faktorer. Ofte oppgis kjønnsforskjeller i gjennomsnittlig årslønn (Askvik, 2020). Dette kan være misvisende, da en her tar med de ekstreme tilfellene, og det sier lite om lønnen til flertallet. Det er vesentlig flere menn som tjener veldig mye enn kvinner, noe som ikke nødvendigvis er et likestillingsproblem, men kanskje heller en diskusjon rundt rettferdigheten og rasjonaliteten som ligger bak det kapitalistiske systemet. At menn er mer opptatt av makt er også en avgjørende faktor her (Brooks & Gino, 2015). Menn søker oftere jobber basert på hvor en kan oppnå makt, status og penger. Det trenger altså ikke handle om at kvinner og menn systematisk forskjellsbehandles i næringslivet, selv om dette sikkert også er tilfelle i enkelte saker. Ser en på medianlønnen blir ikke forskjellen like stor. Da er månedslønnen til kvinner 5,6% lavere enn menns. Tar en med faktorer som at kvinner oftere jobber deltid, i tillegg til at kvinner dominerer det offentlige, mens menn dominerer det private – hvor det er større muligheter for veldig høy lønn, og der bonuser er mer vanlig, er det ikke nødvendigvis snakk om så store kjønnede forskjeller. Det er lite som tyder på at menn og kvinner får ulikt betalt for samme jobb.

Selv om det fortsatt er enkelte deler av lovverket som blir diskutert har vi utvilsomt kommet langt i likestillingen når det gjelder de formelle normene. Men likestilling er mer kompleks enn at det bare omhandler de nedskrevne reglene. Systematisk kjønnsdiskriminering kan også foregå i det skjulte.

2.3.2 Uformelle normer - kjønnsroller

Uformelle normer er flytende, men likevel relativt rigide (Lindsey, 2011). Disse normene er ikke lovfestede, men handler om hvilke forventninger vi stiller til hverandre i samfunnet. Hvordan lærer vi å oppføre oss ovenfor andre når vi sosialiseres inn i samfunnet? Hvilke sosiale handlinger møtes med positive sanksjoner i form av ros og inkludering, og hvilke handlinger anses som avvik og møtes med negative sanksjoner som kjeft eller utestengning? Oppfatningene vi møter av samfunnet på atferden vår er med på å forme våre egne normer, ved at de internaliseres. Dette gjøres ikke passivt, og vi kan være med på å endre normene ved å være kritiske til dem og bryte med normer en ikke liker. De fremstår likevel nokså motstandsdyktige, da vi mennesker har en tendens til å vokte om egen kultur og verdiene en har vokst opp med.

Kjønnsroller baseres i stor grad på slike uformelle normer, og kan bidra med å forklare hvorfor det at like muligheter på papiret ikke nødvendigvis bidrar til en statistisk likestilling i praksis. Til tross for at vi har like muligheter formelt sett, har vi sett relativt liten endring i det kjønnsdelte arbeidsmarkedet. Jeg nevnte at en del av forklaringen på kjønnsforskjellene i lønn er at kvinner stort sett jobber i det offentlige. Det er lite belegg for å si at det er formelle regler som hindrer kvinner i å tjene like mye som menn. Det er likevel vanskelig å vite hvordan ting foregår, spesielt i det private næringslivet. For eksempel kan arbeidsgiver velge bort en gravid kvinne, eller en kvinne generelt om en ønsker det, og bortforklare det med en årsak som er innenfor lovverket. Det kan derfor tenkes at kvinner har dårligere muligheter i lederstillinger. Denne statistikken går likevel riktig vei, og 4 av 10 ledere er i dag kvinner (Andreassen, 2017). Det er likevel også her en tydelig kjønnsforskjell, der kvinner først og fremst er ledere i det offentlige.

Kjønnsrollene har endret seg mye de siste 70-årene. Jeg beskrev tidligere hvordan 50-tallet var husmorens tid. I dag er det få par eller familier som lever så tradisjonelt. Selv om vi fortsatt velger yrke og utdanning relativt likt som tidligere, er det store forskjeller i hvordan vi organiserer familielivet. Normen i dag har blitt at menn skal engasjere seg i både husarbeid og barneomsorg, og i de fleste familier er dette ansvaret relativt likt fordelt, selv om det fortsatt finnes familier som er mer tradisjonelle (Kjeldstad & Lappegård, 2010). Dette betyr ikke at det ikke finnes forbedringspotensial, og det er nok store variasjoner både mellom byer og bygder, og i ulike mindre miljøer. Men det *normale* har blitt likestilling som ideal, og dette ser en også igjen i hvordan familier organiseres.

2.4 Stereotypier

At det er stor oppslutning rundt likestilling kan tyde på at det er negative stereotypier knyttet til *feminist*-begrepet. Stereotypier er grove forenklinger av virkeligheten, og hjelper oss å systematisere og kategorisere alle inntrykkene vi får fra verden rundt oss. Store Norske Leksikon definerer stereotypier som generaliserte forestillinger om hvordan en bestemt gruppe mennesker er, for eksempel om visse nasjonaliteter eller yrkesgrupper (Svartdal, 2019). Disse forestillingene er ofte basert på egne erfaringer, men kan også være internalisert uten at en har reflektert kritisk over hvorvidt de samstemmer med den objektive virkeligheten. De er også svært motstandsdyktige for ny informasjon når de først har satt seg. Det at en får informasjon som avkrefter stereotypiene blir ofte ignorert, mens tegn som kan styrke dem vektlegges. Dette betyr ikke at en stereotypi ikke har rot i virkeligheten, men at en ikke kan stole blindt på dens representativitet. Vi er også gjerne mindre kritiske til å overta andres holdninger og stereotypier hvis det gjelder mennesker vi identifiserer oss med. Både det å danne grupper og stereotypier er en naturlig del av måten vi kategoriserer på. Det kan være hensiktsmessig for å gi mening til verden, men det kan også skape grove forenklinger og bidra til polarisering.

Et psykologisk forskningsprosjekt ved UiO viste at en vanlig stereotypi til kvinnelige feminister, spesielt blant menn, er at de er maskuline (Kunst, 2018). Og at maskuline kvinner ble oppfattet som mindre empatiske, mindre tillitsvekkende og mer truende. Kvinner hadde også en klar stereotypi til mannlige feminister, og anså de som mer feminine. Dette kan altså tyde på at både menn og kvinner kan tape på å identifisere seg som feminister når det kommer til seksuell seleksjon.

Vanlige negative stereotypier knyttet til feminister er ellers at de er mannehatende, sinte og tar stor plass. Dette kommer jeg tilbake til når jeg ser på tidligere forskning.

2.5 Identitet

Samfunnets stereotypier til feministbegrepet er viktig for hvordan vi oppfatter den feministiske identitet, og har stor betydning for om folk velger å kalle seg feminister eller ikke. Det er tydelig at det ikke er innholdet i definisjonen av feminismen folk opplever som

problematisk, og mye tyder da på at det handler om hvordan en oppfatter feminister og den feministiske identitet, og hvorvidt dette samstemmer med hvordan en selv ønsker å fremstå.

Identitet er et komplekst og abstrakt begrep. Kort fortalt handler det om hvordan en oppfatter seg selv – hvem en *er* (Ulriksen, 2019). Hva kjennetegner oss? Hva skiller oss fra andre? Innenfor sosiologien assosieres ofte identitet med George Herbert Mead (1934) og den symbolske interaksjonismen. Mead fokuserer på hvordan en hele tiden opplever- og vurderer seg selv og egen atferd, i lys av en forventning av hvordan de sosiale handlingene vil sanksjoneres av samfunnet. Disse forventningene bygger på sosiale erfaringer og internaliserte normer. Det at vi er sosiale vesener gjør altså at identitet også handler om hvem vi ønsker å knytte bånd med, og hvem vi vil ta avstand til. Hvem ligner vi, og hvem ligner vi ikke. Identitet handler altså også om tilhørighet til visse grupper og mangel på tilhørighet til andre. Det handler om sosiale relasjoner og ens rolle i disse. Stuart Hall (1996) mener at denne *differensieringen* er viktig i oppbygningen av ens identitet. Ved å ta del i en gruppe markerer en på samme tid avstand fra en annen. For eksempel snakkes det om at religion og nasjonsbygging skaper samhold, men dette samholdet skjer som en konsekvens av at en tar avstand fra de andre.

I dagens individualiserte samfunn er identitet svært flytende, og noe man i større grad enn tidligere har muligheten til å forme selv. Ens identitet er ikke like bundet til hjemsted, sosial klasse eller kjønn, men er mer avhengig av egne valg. Den er altså i mindre grad tilskrevet enn i tidligere tider, og er i større grad noe en *gjør*, noe som medfører større frihet og flere muligheter, men også mer ansvar dersom en opplever å mislykkes i livet.

Det å kalle seg feminist innebærer altså å ta del i en feministisk gruppeidentitet. Dette kan også medføre en avstand til de som ikke er en del av denne gruppen. I analysen min vil jeg diskutere hvordan kvinnene oppfatter den feministiske identitet, og drøfte hva som ligger bak at såpass få velger å ta del i gruppen, til tross for at majoriteten deler mange av verdiene som ligger bak feminismebegrepet.

2.5.1 Stigma

Stigma kan være en del av denne forklaringen. Erving Goffman (1963) beskriver stigma som «en attributt som skjemmer et individ eller en gruppe, reduserer dem og etterlater dem merket, mindreverdige, resignerte og underlegne». Stigmatisering av en person eller gruppe medfører at

vedkommende kobles til negative karakteristikk, enten synlige eller usynlige, kontrollerbare eller ukontrollerbare. Hva som er stigmatisert varierer i tid og rom, og defineres sosialt, gjerne av majoriteten. Stigmas funksjon i samfunnet er at det opprettholder eksisterende normer ved å sanksjonere uønsket sosial atferd, som kan virke truende for kulturen til gruppen som stigmatiserer.

Det å identifisere seg som feminist er statistisk et avvik, og kan derfor også medføre en rekke negative stereotyper. At enkelte kan oppleve det å ta del i den feministiske bevegelsen som stigmatiserende er derfor ikke utenkelig. Stigmatisering er altså en prosess som påvirker identitetsdannelsen.

2.6 Forskning på unge kvinner og feminisme

2.6.1 I Norge

Det er ingen norsk forskning som har fokusert på nøyaktig hvorfor folk ikke vil kalle seg feminister, men det finnes lignende prosjekter som har sett på kvinners forhold til feminisme og den feministiske identitet.

Kristin Buvik skrev en mastergrad med tittelen ”Feminisme gjennom to generasjoner: en sosial bevegelse i endring” i 2001. Her sammenligner hun feminister på 70-tallet med unge feminister på slutten av 90-tallet, og ser på deres forhold til feminismen. Kvalitative intervjuer viste store forskjeller mellom generasjonene. De hadde lite kunnskap om hverandre kamper, og hadde svært ulike saker og områder de fokuserte på. Den eldre gruppen vektla strukturelle problemstillinger, mens de unge i større grad fokuserte på holdningsendringer. De yngste var også mindre kollektive, og kjempet mer individuelle kamper.

I 2016 skrev Ann-Torill Tørrisplass en lignende masteroppgave ved Nord Universitet. I «Doing and Undoing Feminism – En empirisk studie av unge kvinners forhold til feminisme» studerte hun hva feminismen er for unge kvinner i dagens samfunn. Studien konkluderer med at unge kvinner har knytter mange negative stereotyper til feminist-begrepet, og at mange tar avstand fra den feministiske identiteten selv om de stort sett er enige med feminismen – slik den burde være. Deres forståelse av feminister ligner på beskrivelser av andrebølgefeministene, og mange oppfatter dem som sinte og mannehatende. Studien viser

også hvordan unge feminister i dag i stor grad fremstår som postfeministiske. De er kritiske til den klassiske feminisms syn på mannen som motstander, og mange trekker frem Sophie-Elise og andre *stjernefeminister*, som Tørrisplass kaller det, som moderne feminister de identifiserer seg med, selv om enkelte har ambivalente forhold til dem. Tørrisplass konkluderer med at stjernefeministene har medført en endring i hvordan feminisme gjøres, og som er tydelig i dagens unge kvinners forståelse av feminismen.

Funnet med stjernefeminister har Tørrisplass tatt videre, og skrev også en artikkel om dette i 2017. «Sophie Elise-feminisme – En empirisk studie av unge kvinners forhold til feminisme og «stjernefeministisk» konkluderer også med at de unge kvinnene oppfatter stjernefeministiske som viktige bidragsytere innenfor feminismen. De støtter kampen for at kvinner skal få styre over egen seksualitet, men har tidvis også ambivalente holdninger til fenomenet, da mange har internaliserte feministiske normer om at feminister ikke skal sminke seg og være opptatt av utseendet. Disse nye feministene utfordrer altså samfunnets normer og forståelse av hva en feminist er.

2.6.2 Internasjonalt

Det er heller ikke internasjonalt gjort mange studier som tar for seg helt den samme type problemstillinger, men jeg vil vise til to studier som tar for seg lignende tematikk som min egen, samt en relevant spørreundersøkelse.

Suzette Dyer & Fiona Hurd utga i 2015 en studie, «Changing perceptions about feminists and (still not) claiming a feminist identity», der de undersøkte studenters forhold til feminismen og feminister (Dyer & Hurd, 2015). Dette ble gjort gjennom diskusjoner i fokusgrupper, og ble gjort i forbindelse med kjønnsstudier der målet var å utvikle en bedre forståelse for hvordan en kunne engasjere flere i den feministiske kampen. Forskerne ønsket å finne ut hvordan en kan få ungdommene til å engasjere seg i feminismen, og undersøkte effekten av en undervisning der de ønsket å opplyse folk om feminismen. Studien har likevel relevans for mitt prosjekt da det blant annet ble spurt om hvordan informantene forholdt seg til den feministiske identitet. Av de 44 deltagerne, der de fleste var unge kvinner fra New Zealand, var det bare to som åpent ville identifisere seg som feminister. Dyer og Hurd konkluderte med at hovedgrunnen til at resten ikke gjorde det var at informantene fryktet å bli dømt av samfunnet, da en feministiske identiteten var stigmatisert. Det kom også frem at de kvinnelige informantene ikke hadde kjent på en følelse av å ikke ha de samme mulighetene som

jevnaaldrende gutter, og flere hadde negative inntrykk av feminister, og følte ikke behovet for sakene de kjempet.

Katherine Remenyi gjorde i 2015 en mindre studie av et lignende forskningsspørsmål som det jeg har valgt (Remenyi, 2016). I "*I'm Not A Feminist, But...*": *Why Students Support the Cause But Not the Label*» ser hun på hvorfor studenter ved The University of Kent ikke identifiserer seg som feminister. I tillegg til en del med kvantitativ forskning fikk hun bare fullført ett fokusgruppeintervju med 7 deltagere. Ut fra dette fant hun at informantene hadde negative stereotypier til feministbegrepet. I tillegg til å ha en forestilling av feminister som sinte og høylytte, oppfattet de at feminister kjemper mer for kvinner enn for begge kjønn, at de leter etter saker der de kan anklage andre for sexisme, og at de *shamer* kvinner som har andre verdier enn dem selv. I tillegg uttrykte informantene at de var enige i en del prinsipper, men at de ikke anså det som problematisk nok til at en ville bruke tiden sin på dette. De britiske informantene så heller ikke det store behovet for feminisme i dagens samfunn. De mente også at full statistisk likestilling hverken var realistisk eller ønskelig, blant annet fordi det er biologiske forskjeller mellom kjønnene. Mennene (3 av 7 var menn) var mer kritiske til feminismen enn kvinnene.

YouGov gjennomførte i 2018 en internasjonal spørreundersøkelse som viste at det jevnt over var stor ubalanse mellom hvor mange som uttrykte støtte til likestilling og hvor mange som ville kalle seg feminist (Scharff, 2019). Undersøkelsen ble gjort i kjølvannet av #metoo-bevegelsen, og viste noe mer oppløftende resultater for den norske feminismen. Her var det 29% som identifiserte seg med bevegelsen. Det er dog ganske langt opp til Sverige på 40%. Videre finner en Danmark og Finland på henholdsvis 22% og 17%. I Tyskland var det bare 8% som kalte seg feminister. Det er interessant at de fant så store forskjeller mellom land som alle har stor oppslutning om likestilling.

Kapittel 3: Metode og design

I dette kapitlet kommer jeg til å gjøre rede for- og begrunne valg av forskningsdesign for oppgaven, og diskutere ulike utfordringer knyttet til planlegging og gjennomføring av prosjektet.

3.1 Studiens forskningsdesign

Utgangspunktet for studien min er spørreundersøkelser som viser at det er få norske kvinner som kaller seg feminister. Jeg ønsket å gå inn i detaljene på hvorfor så mange kvinner holder seg unna den feministiske identiteten, og valgte derfor en kvalitativ tilnærming.

Jeg forsøkte å gå inn i intervjuene helt åpen for informantenes forklaring på hvorfor folk ikke identifiserer seg med den feministiske bevegelsen. Derfor ønsket jeg ikke å ta utgangspunkt i spesifikke teorier eller sosiologiske perspektiver som ville vært med på å forme utfallet av forskningen og analysen. Jeg tok utgangspunkt i Grounded Theory (Blumer, 1954). Her starter en med relativt blanke ark, og et tema og forskningsspørsmål en vil finne ut av. Dette er en kvalitativ tilnærming der formålet ikke er å teste tidligere teorier, men heller å bruke empirien til å danne ny teori. Et av hovedformålene bak Grounded Theory er at empiri ikke skal manipuleres for å passe tidligere teori og gitte kategorier, men at den heller skal være utgangspunktet som former analysen og teoridannelsen.

Som forsker velger en vanligvis et tema en finner interessant, og har sannsynligvis egne tanker om forklaringer på forskningsspørsmålene, i tillegg til at en gjør *research* underveis, som videre påvirker ens forforståelse. Det som da er viktig er å forsøke å gå inn i intervjuene og analysen med størst mulig grad av åpenhet, og gjerne vektlegge aspekter som er uventede og bryter med egne antagelser. Et annet viktig aspekt av Grounded Theory er å bruke sensitiverende begreper (Blumer, 1954, s. 148). Det er essensielt at en ikke ukritisk tar begreper fra andre teorier og presser datamaterialet inn til å passe disse. Begrepene en bruker skal angi en retning, men skal ikke begrense informantenes subjektive forklaringer. Jeg var veldig tydelig på å ikke definere begreper som likestilling, feminisme og feminist, da mye av poenget med denne studien er å finne ut hva informantene assosierer med begrepene – hvordan de forstår dem.

3.2 Kvalitative semistrukturerte intervjuer

For å finne svar på forskningsspørsmålene mine ville jeg gjennomføre kvalitative intervjuer. Planen min var å gjennomføre tre fokusgruppeintervjuer med ulike deler av populasjonen basert på yrkes-/utdanningsbakgrunn. Etersom jeg utførte studien under koronaepidemien med tidvis strenge, sosialt begrensende tiltak, viste det seg å være vanskelig å skaffe informanter, og gjennomføre fysiske gruppeintervjuer. Jeg måtte derfor improvisere og heller gjøre individuelle intervjuer - flere av dem gjennom videosamtaler.

At jeg endte opp med individuelle semistrukturerte intervjuer fremfor fokusgruppeintervjuer har både sine fordeler og ulemper. Fordelen er at informantene kan snakke mer fritt. Er de i en gruppe, spesielt sammen med personer de ikke kjenner, kan de holde tilbake informasjon og meninger de egentlig har, i fare for å få negative reaksjoner hos de andre. De kan også hive seg på meninger som de egentlig ikke ville uttrykt om de ikke var en del av gruppen. Og det blir mindre anonymt siden det er flere personer til stede. Ulemper med å gjennomføre individuelle intervjuer er at samtalene kan bli mindre flytende og mer stakkato. Det blir en helt annen flyt når det er tre eller flere personer i en samtale enn om det bare er intervjuer og informant. Det kan fort bli en mer formell setting. Som informant er det også ofte vanskelig å komme på tanker og idéer en har gjort seg tidligere. Er en flere sammen kan en lytte til andre, og på den måten komme opp med poenger og tanker som en kanskje ikke ville fått om en hadde et individuelt intervju. Deltakerne kan også utfordre hverandre og tvinge frem gode argumenter.

I semistrukturerte intervjuer har en et tydelig tema og åpne spørsmål som strukturerer samtalen (Kvale og Brinkmann, 2015, s.42). De åpne spørsmålene gjør at informantene gjerne kan dra temaet i en retning som er interessant og meningsfull for dem. For meg handlet det derfor om å prøve å formulere nøytrale spørsmål uten å lede dem for mye i bestemte retninger. Som forsker vil en selvsagt likevel påvirke intervjuet blant annet ved å forme intervjuguiden. Hvilke spørsmål en velger ut vil være farget av ens forforståelse av temaet. Det jeg gjorde for å minimere dette var å først være mest mulig åpen, for så å fylle på med mer konkrete og spesifikke spørsmål etterhvert.

3.3 Utvalg

En del av formålet mitt var å undersøke hvilken retning feminismen bør ta for å engasjere flere. Jeg har nevnt at jeg valgte å avgrense til kvinner, siden veldig mange flere kvinner er «på vippepunktet» enn menn, og da det er svært få kvinner som er negative til likestilling. Dette betyr ikke at det ikke er viktig for bevegelsen å lytte til menns behov, men jeg følte dette var en naturlig avgrensning. Når det gjelder alder har jeg sett på *unge kvinner*. Jeg tenkte at dette best representerte hvordan kvinner vil forholde seg til feminismen i fremtiden. Dette er en fase der en gjerne er åpen og utforskende i møte med ulike ideologier og tankesett, men samtidig såpass voksne at de gjerne har reflektert en del rundt temaet, og at de gjerne er litt mer selvstendige enn en ofte er tidligere i ungdomstiden. Jeg avgrenset derfor til 18-30 år. Jeg valgte å sette grensen såpass høyt som 30 år fordi det i Norge i dag er vanlig å ikke være etablert i denne alderen, og mange studerer fortsatt. I 2018 var gjennomsnittet for førstegangs fødende 29,5 år, og i Oslo er tallet såpass høyt som 31,5 (Mårdalen, 2019).

Med 18 år som nedre grense kunne jeg snakket med elever i videregående skole, men jeg valgte heller å se på ulike yrkes- og studieretninger. Planen var egentlig å studere og sammenligne tre ulike grupper. Jeg tenkte å se på en gruppe fra samfunnsvitenskapelige studier på UiB og en fra handelshøyskolene NHH og BI. På denne måten ville jeg få perspektivene til to studentgrupper som kulturelt og politisk er svært ulike. Samtidig ville jeg ha en tredje gruppe med unge kvinner med lavere utdanning. Jeg tenkte at med denne utvalgsstrategien ville jeg få dekket ulike kulturer og ideologier innenfor målgruppen. Det blir årlig dokumentert at de politiske standpunktene på UiB og NHH/BI er svært ulike, og ved å inkludere en gruppe med lavere/yrkesfaglig utdanning tenkte jeg at jeg ville få med en god variasjon av populasjonen (Studvest, 2017). Utvalget mitt var altså strategisk, med en hensikt om å skaffe informanter som kunne gi utfyllende informasjon om temaet (Grønmo, 2004, s. 88). Jeg valgte å ikke begrense meg til de som ikke identifiserer seg som feminister, fordi jeg ønsket å få flere perspektiver, og kunne sammenligne de som kaller seg feminist og de som ikke gjør det.

Det skulle vise seg at informanter uten høyere utdanning var vanskelig å få tak i. Utvalget mitt endte derfor opp med å begrense seg til *unge kvinner med/under høyere utdanning*, da jeg ikke fikk tak i informanter uten. Jeg slet også noe med rekruttering fra NHH og BI, så de to gruppene mine ble derfor *unge kvinner fra UiB* og *unge kvinner fra høyskoler i Bergen* (HVL, NHH og BI). Samtlige fire informanter fra UiB studerte sosiologi på ulike nivåer, mens to av

høyskole-informantene gikk ingeniørstudier på HVL, én skrev master på NHH, én studerte juss i utlandet, mens én relativt nylig var ferdig med studiene på BI og jobbet som eiendomsmegler. Til sammen hadde jeg altså ni informanter – fire fra UiB og fem fra ulike høyskoler. HVL ligger også langt til høyre for UiB på partimålinger mellom skolene. Jeg tenker derfor at det er mulig å plassere disse tre høyskolene i en samlet gruppe, med grunnlag i statistisk politisk tilhørighet hos studenter på universitet og høyskoler i Bergen. Det er helt klart en svakhet at jeg ikke har fått tak i informanter uten utdanning eller med yrkesfaglig utdanning, spesielt siden disse gruppene oftest tar avstand fra feminismen (Barroso, 2020). Det jeg muligens oppnår ved å kun ha informanter med høyere utdanning er at intervjuene bærer preg av mer kunnskap og bevissthet om temaet, og en større forståelse for hvordan samfunnet fungerer. Ved å få synspunktene til personer som tar/har tatt høyere utdanning vil jeg mest sannsynlig ha informanter som har et mer bevisst forhold til feminismen og den feministiske identitet, og som har tenkt over hvorfor de eventuelt ikke vil kalle seg feminist. Kritikken av feminismen kan derfor tenkes å være mer kunnskapsbasert enn om jeg hadde gjort intervjuer med kvinner som ikke har studert og kanskje ikke måtte ta stilling til spørsmålet. Dette er en grov generalisering selvsagt, da det utvilsomt er mange uten utdanning som både kaller seg feminister og har et bevisst forhold til det.

Etter å ha gjort dette selektive utvalget, handlet det senere i prosessen om teoretisk utvalg (Glaser & Strauss, 1967). Det gjelder da å skaffe nye informanter basert på innsamlede data og foreløpig kategorisering, for å fylle ut hull og finne svar på spørsmål som dukker opp underveis. I kvalitativ forskning handler ikke prinsippet om representativitet om at utvalget nødvendigvis skal dekke alle deler av befolkningen. En ser heller på teoretisk metning, det vil si om en tror at datamaterialet og kategoriseringen vil bli mer nyansert og utfyllende ved å foreta flere intervjuer. Etter det siste intervjuet følte jeg at det var en del undertemaer og synspunkter som gikk igjen, og at jeg ikke fikk så mye ny informasjon eller at intervjuene tok nye vendinger sammenlignet med de forrige. Det er alltid vanskelig å si når en som forsker har nådd dette metningspunktet. Antagelig vil en alltid kunne finne informanter som kan modifisere kategoriene en har, men jeg følte at jeg hadde fått mange ulike perspektiver ut fra de ni intervjuene jeg gjorde. Det hadde utvilsomt vært interessant å intervjuer kvinner fra bransjer som frisør eller hudpleiere, og mer mannsdominerte yrker som sveiser eller elektrikere, men dette fikk jeg ikke til på grunn av tidspress og vansker med tilgang til ulike miljøer på grunn av sosiale restriksjoner under pandemien. En bruker også gjerne nettverket en har til å skaffe informanter, og jeg klarte rett og slett ikke å få tilgang til de nevnte

miljøene. Jeg opplevde likevel at informanter innenfor samme utdanning kunne ha vidt forskjellige oppfatninger av feminismen og fokusere på ulike aspekter.

Geografisk var det en viss spredning når det kommer til informantenes opphav. Samtlige bodde i Bergen på tidspunktet for intervjuene. Når det gjelder hjemsted er både Vestland, Rogaland, Trøndelag representert. Både store- og mindre kommuner er representert. Dette er noe jeg ikke hadde fokus på når jeg foretok utvalget. Aldersmessig var informantene mellom 20-30 år. Jeg dekket altså ikke det nedre sjiktet. Ideelt skulle jeg gjerne hatt mest mulig variasjon på alle mulige områder, men den spesielle situasjonen med covid-19 gjorde at jeg hadde mer enn nok jobb med å skaffe et tilstrekkelig antall informanter til å gjennomføre studien. Utvalget mitt representerer nok mer snittet av unge kvinner mellom 18-30, og har ikke nødvendigvis fått med seg ulike ytterpunkter og minoriteter, samtidig som jeg som nevnt mangler informanter fra VGS og uten høyere utdanning.

3.4 Rekruttering

Timingene på datainnsamlingen min var svært uheldig, da vekslende koronatiltak gjorde det problematisk å møte folk fysisk. Heldigvis har jeg en bror som har startet opp en sunn fast-food-kjede i byen, og ble sponset av dem med gavekort på et måltid til de som ville stille opp på et intervju. Jeg opplevde ikke dette som etisk problematisk. Det hadde vært noe annet om de som sponset meg hadde særinteresse av temaet jeg forsket på. Samtidig kunne det vært problematisk om jeg gjorde en kvantitativ analyse og folk stilte opp umotivert og krysset av tilfeldig bare for å få en «premie». For min forskning tror jeg bare det kunne vippe folk som var villige til å være med i riktig retning.

Jeg satset stort på å bruke Facebook for å rekruttere informanter, da skoler og arbeidsplasser tidvis har vært nedstengt, og de restriktive koronatiltakene har gjort det vanskelig å oppsøke folk fysisk. Et par av informantene rekrutterte jeg gjennom venner. Jeg la også ut meldinger i «hjelpesgrupper» på Facebook. Dette så jeg var grupper der mange med lavere utdanning deltok aktivt, og jeg håpte derfor å få tak i noen av dem. Dette lyktes ikke. Jeg forsøkte også å kontakte frisørsalonger, men fikk ikke rekruttert noen her heller. Gjennom en sosiologi-gruppe tilhørende UiB fikk jeg rekruttert flere av informantene mine.

Noe jeg har vært bevisst på når jeg har søkt etter informanter har vært å få frem at deltagelse ikke krever mye kunnskap om temaet. Jeg har også vært klar på at jeg ønsker å snakke med både de som er feminister og ikke-feminister. Noe jeg finner problematisk i rekrutteringsprosessen til slike studier som dette er at en fort kan havne opp med informanter som er over snittet interessert i temaet, og at en dermed ikke får et godt tverrsnitt av befolkningen. Spesielt i en oppgave der jeg ville ha *folk flest* sin forståelse av feminisme var dette noe jeg var veldig bevisst på. Det at informantene fikk en «gevinst» for å være med tror jeg kan ha motvirket denne tendensen noe.

3.5 Gjennomføring av intervjuene

3.5.1 Intervjuguiden

I tråd med retningslinjene for kvalitative intervjuer lagde jeg en semistrukturert intervjuguide. Det vil si at jeg lagde en del spørsmål rettet mot ulike undertemaer. Spørsmålene var i stor grad åpne, og intervjuene og rekkefølgene på spørsmålene ble preget av hvilken retning informantene dro dem i – hva de fant interessant. Jeg kom også med oppfølgingsspørsmål der jeg ønsket dypere innsikt i det de snakket om. Intervjuene ble derfor ikke like, men preget av hvilke deler av temaet informantene var mest opptatt av.

Utformingen av intervjuguiden og hvilke undertemaer jeg tok opp var påvirket av tidligere forskning og artikler om temaet. Det var også inspirert av informasjon fra ungdommene i den nevnte NRK-serien *F-ordet*. Jeg var likevel bevisst på å alltid innlede så åpent så mulig, slik at informantene først fikk fortelle ut fra sine umiddelbare assosiasjoner og oppfatninger.

3.5.2 Intervjusituasjonen

På grunn av den pågående pandemien fikk alle deltagere selv velge om de ville gjøre intervjuene digitalt eller fysisk. En del av intervjuene foregikk derfor over Zoom. Dette fungerte ganske bra, og programmet er utstyrt med en innebygd opptaker, noe som gjorde prosessen veldig greit. Likevel blir det ikke den samme kjemien og naturlige samtalen som en får ved å snakke sammen i samme rom. Samtalen blir gjerne litt mer oppstykket, og små forsinkelser i forbindelsen kan forverre dette. Det er vanskelig å si noe generelt hvilken effekt det på intervjuet om det gjøres fysisk eller digitalt. Noen er kanskje mer komfortable og trygge når de kan sitte hjemme i stuen og gjøre intervjuet via nett, mens andre synes det blir mer personlig og ekte når en møtes fysisk. Her er det nok store individuelle forskjeller.

I intervjuene var jeg opptatt av å virke nøytral og gjøre informantene trygge nok til å fortelle åpent og ærlig om sine tanker rundt temaet. Jeg forsøkte også å gjøre situasjonen komfortabel og uformell. Det blir likevel fort litt unaturlig, spesielt når en selv må være tilbakeholden med egne perspektiver og oppfatninger, og samtalen stort sett går én vei. Koronatiltakene som gjør at en må holde en viss avstand og unngå håndhilsning kan også ha medført at situasjonen ble litt stivere. Jeg opplevde likevel at informantene slappet av og fikk frem sine meninger.

Siden jeg har valgt feminisme som tema på oppgaven, er det en fare for at informantene tenkte at jeg var veldig opptatt av feminisme, og at jeg dermed tenker negativt om de som er kritiske til feminismen. Dette følte jeg på ved et par anledninger, og enkelte var litt på defensiven og nærmest unnskyldte at de ikke kalte seg feminister. Et annet aspekt er at informantene gjerne tenker at jeg har mye kunnskap om temaet, siden jeg tross alt skriver masteroppgave om det, og derfor kan bli redd for å si noe som er ukorrekt - enten faktisk eller politisk. Jeg opplevde dette ved et par tilfeller, at noen av dem var ganske forsiktige med å ytre seg om temaet. For å forhindre dette var jeg opptatt av å få frem at jeg bare var ute etter deres forståelse, og at de ikke måtte være redde for å ytre seg «feil».

Mange uttrykte at de var kritiske til at feminister både overser saker der menn kommer dårligst ut, samtidig som de gjerne kan fremstå som mannehatende. Her er det viktig å være bevisst på at jeg som gjorde intervjuene er en mann i omtrent samme alder som informanten. Jeg tror at det at jeg er mann og forsker på feminisme kan være både positivt og negativt. En av de positive sidene ved det er at jeg som mann kanskje ser temaet på en annen måte enn mange av kvinnene som forsker på feminisme. Jeg er relativt nøytral, og kan nok i større grad observere temaet utenfra. Jeg kan derfor bidra med et litt annet perspektiv enn mange andre som studerer feminisme. Også i intervjusituasjonen er det mulig at jeg kan oppfattes som mindre dømmende overfor tvilende, enn kvinner som de oppfatter har en sterk tilknytning til feminismen. Samtidig kan det kanskje være mindre komfortabelt å ta opp enkelte temaer for noen av motsatt kjønn, og noen kvinner vil nok være mer forsiktig og tilbakeholden i møte med en mannlig intervjuer enn en kvinnelig. Spesielt når en kommer inn på temaer som kropp og seksualitet kan det nok for enkelte være vanskeligere å åpne seg for en mannlig intervjuer. Ikke minst er det en mulighet for at mange vil tenke ekstra over hva de sier for å ikke oppfattes som en av de som er negative til menn, siden jeg som intervjuet og skriver

oppgaven selv er mann. Det er viktig å få frem at det er en mulighet for at dette kan ha påvirket dataene og retningen samtalen tok.

De ni intervjuene ble gjort i perioden februar-mars 2020. Varigheten på intervjuene var alt fra 25 til 50 minutter. Fire av dem ble gjort over Zoom. Fire ble gjort fysisk i UiB sine lokale, på ulike seminarrom. Mens ett av dem ble gjort på et kontor på informantens arbeidsplass. Informantene fikk informasjonsskriv der det sto utfyllende om oppgavens tema og formål, og ble gjort oppmerksomme på anonymisering og rettigheter som informant. Jeg gjorde lydopptak av samtalen og transkriberte fortløpende.

3.6 Etiske utfordringer

Det finnes mange retningslinjer for hvordan en skal forske på mennesker på en etisk forsvarlig måte. Et av de viktigste prinsippene er prinsippet om konfidensialitet (Thagaard, 2003, s.24). Dette handler om at opplysningene som gis av informantene skal behandles konfidensielt og holdes anonymt. Studien min hadde liten grad av personlige sensitive spørsmål. Når en kom inn på temaer som kropp og seksualitet kunne det komme noen opplysninger som ble litt personlige, men generelt var det lite sensitiv informasjon. Likevel er det viktig at informantene føler seg trygge og at anonymiteten opprettholdes. Jeg opplevde noen mindre utfordringer her. Blant annet hadde jeg avtalt å intervju to informanter i samme rom, med to timer mellom avtalene. Problemet var at informant nr. 2 hadde misforstått og møtte opp en time tidligere enn den andre. Første informant var derfor på vei ut fra rommet da informant nr. 2 kom. Disse studerte også sammen. Nå opplevde jeg ikke dette som et stort problem, men det gjør jo at disse to vet at den andre også har deltatt, og anonymiteten er derfor ikke fullstendig. Anonymiteten ville likevel vært mindre om jeg hadde fokusgrupper slik jeg planla. Da ville også de ulike informantene visst om informasjonen de andre i gruppen oppga.

I analysen vil jeg bruke fiktive navn, og unngå detaljerte opplysninger for å følge prinsippet om konfidensialitet.

3.7 Analyse av datamaterialet

3.7.1 Utforming av kategorier

Et viktig prinsipp i Grounded Theory er at datainnsamlingen foregår parallelt med analysen (Glaser & Strauss, 1967). Etter hvert som jeg skaffet informanter og gjennomførte intervjuer transkriberte jeg, kodet og kom opp med foreløpige forslag til kategorier for analysen. Noen ganger var det undertemaer jeg følte jeg hadde gravd for lite i ett intervju, og la dermed mer vekt på dette i neste intervju. Målet mitt var å få frem flest mulig aspekter ved- og perspektiver på temaet.

Når alle intervjuer var gjennomgått både lyttet jeg til- og leste gjennom samtale. Jeg startet med å skrive ned stikkord for hver samtale etter å ha hørt gjennom hele intervjuet. Dette for å trekke ut det viktigste og ikke henge meg for mye opp i detaljer. Når jeg gikk videre til neste intervju la jeg til punkter på listen som ikke hadde blitt tatt opp tidligere. Når jeg hadde gått gjennom alle intervjuer på denne måten noterte jeg etterhvert som jeg gikk gjennom samtale, for å få med flere detaljer. Arbeidet med å finne de kategoriene som best mulig gjenga empirien min var vanskelig, og det blir selvsagt litt subjektivt og påvirket av forskeren. Ikke bare fordi en styrer intervjuene, men en fortolker og kategoriserer basert på egen forforståelse. Jeg satte deretter inn utvalgte utsagn fra informantene for å illustrere de ulike punktene av kategoriseringen min.

Jeg opplevde at informantene, forståelig nok, ofte hadde vansker med å komme med eksempler på sparket når de snakket om ulike aspekter ved feminismen. Siden de fleste uttalte at mediene hadde stor påvirkning på oppfatningen deres, har jeg derfor tatt med noen eksempler herfra der dette følte relevant. Dette er for å gjøre analysen lite mindre abstrakt og koble funnene til konkrete hendelser. Hensikten er å tydeliggjøre og billedliggjøre temaene og problemstillingene som drøftes. Det er dog viktig å poengtere at informantene ikke nødvendigvis deler min forståelse av eksemplene jeg viser til.

3.7.2 Komparativ analyse

Komparativ forskning bidrar til en bedre forståelse av sosiale fenomener ved å se på likheter og forskjeller mellom utvalgte sosiale grupper (Bryman, 2004). Dette kan blant annet gjøre en bevisst på sosiale faktorer som er viktige for å forklare det en forsker på. Jeg fant mye variasjon innad i de to gruppene jeg baserte utvalget mitt på (studenter fra universitetet og

studenter fra høyskoler), og det ikke var veldig klare forskjeller mellom gruppene. Jeg vil hovedsakelig sammenligne hvordan gruppene stiller seg til spørsmålet om de kaller seg feminister. Etter det vil jeg primært sammenligne hvordan feminister og ikke-feminister stiller seg til ulike temaer.

3.7.3 Presentasjon av informantene

Før jeg begynner på analysen vil jeg gi en liten presentasjon av informantene. Jeg vil begynne med å liste opp kvinnene med studiebakgrunn fra Universitet i Bergen. Jeg vil deretter presentere kvinnene med studiebakgrunn fra høyskoler i Bergen. Jeg vil for hver informant kort oppsummere deres svar på spørsmålet om de er feminist, og sette dem inn i kategorien (feminist eller ikke-feminist). En slik typologi blir veldig snever og forenklende her, da den sier veldig lite om kvinnenes egentlige meninger og holdninger, men det er greit å bruke i den videre analysen når jeg vil undersøke om det er sammenheng mellom hvordan en stiller seg i forhold til begrepet og hvordan en ser på ulike aspekter ved feminismen.

Universitetsutdanning:

Marthe – 30 år (feminist)

Marthe studerer sosiologi og er den eneste av informantene mine som er aktiv i feministiske miljøer og forum. Hun er veldig tydelig på at hun identifiserer seg som feminist.

Iselin – 21 år (feminist)

Iselin studerer sosiologi og har ingen problemer med å kalle seg feminist. For henne handler det enkelt og greit om rettferdighet og likestilling.

Sophie – 20 år (feminist)

Sophie studerer sosiologi og kaller seg feminist, men sier at hun ikke nødvendigvis ville sagt det uavhengig av kontekst, fordi hun ville hatt mulighet til å utdype det.

Dorthe – 23 år (ikke feminist)

Dorthe studerer sosiologi og svarer relativt kontant at hun ikke er feminist. Hun har snakket mye med venner om dette, og føler seg ikke komfortabel med å identifisere seg som det.

Høyskoleutdanning:

Ine – 22 år (feminist)

Ine studerer på en høyskole i utlandet for å bli jurist. Hun har litt blandede følelser for begrepet feminist, men sier at hun i prinsippet er det. Hun var mindre tydelig i spørsmålet enn de andre i feminist-kategorien.

Lene – 27 år (ikke feminist)

Lene studerer finans på NHH. Hun er positiv til definisjonen av feminisme, men vil ikke kalle seg det offentlig.

Ada – 27 år (ikke feminist)

Ada er ferdig med studiene på BI og jobber som megler. Hun er positiv til mye av det feminismen står for, men vil ikke bruke feminist-begrepet om seg selv i sosiale sammenhenger.

Madelen – 23 år (ikke feminist)

Madelen studerer på HVL. Hun er positiv til mye med feminismen, men er ikke helt komfortabel med å kalle seg feminist og synes begrepet blir litt hardt.

Camilla – 23 år (ikke feminist)

Camilla studerer på HVL. Hun er veldig engasjert i mange feministiske saker, men sliter med å identifisere seg med gruppen hun assosierer med feminismen.

Oppsummert:

De fleste har problemer med å gi et klart svar på om de er feminist, og har ambivalente følelser for begrepet. Det å skille mellom feminister og ikke-feminister blir derfor litt kunstig, og i mange tilfeller var jeg veldig usikker hvilken «bås» jeg skulle sette enkelte i, etter hvordan de forklarte hvor de stod. Jeg endte med å bare sette kvinner som var tydelige på at de ville kalle seg det i gruppen *feminister*. Ine gikk så vidt inn i denne gruppen til tross for mer ambivalente følelser enn de andre.

En ser et visst mønster der kvinnene fra universitet generelt hellet mer mot å identifisere seg med feminist-begrepet, mens de med høyskole-utdanning var litt mer skeptiske. De fra

universitetet var litt tydeligere på hvor de stod, noe som kan komme av at feministiske diskusjoner er en viktig del av studiene deres.

Kapittel 4: Feminisme og likestilling i dag

I dette kapitlet vil jeg se på hvordan informantene forstår begrepene feminisme og likestilling. Jeg vil også diskutere hvor denne forståelsen kommer fra – hvor de hører om feminisme. Til slutt drøfter vi hvor likestilte vi er i Norge i dag.

4.1 Sammenhengen mellom feminisme og likestilling

For samtlige informanter handlet feminismen ideelt sett om likestilling - at kvinner og menn skulle ha de samme rettighetene og mulighetene. For de som var klare på at de identifiserte seg som feminister handlet feminismen enkelt og greit bare om å stå for dette. Marthe er aktiv som feminist og var blant de få som var veldig klar på at hun definerte seg som det.

Marthe (F): Litt sånn abstrakt vil jeg si det kommer innenfra, at hvis jeg leser om urettferdighet, og spesielt da om kvinneundertrykkelse, eller at jeg leser om land som driver med kvinneundertrykkelse, eller artikler i Norge om at kvinner tjener mindre enn menn... blir jeg fysisk og psykisk opprørt, sint, irritert, frustrert... Og så identifiserer jeg de følelsene med feminisme. Det gjør at jeg har lyst til å forandre verden... endre de tingene jeg leser og hører om.

Hun koblet blant annet feminismen til de sterke følelsene det vekte i henne å se at kvinner ble urettferdig behandlet, spesielt i andre land der problemene er større. For de fleste andre var forholdet til feminist-begrepet mer komplisert. Dorthe forklarte dette fint. Hun sa at alle i vennegjengen var enige om definisjonen av feminist og for likestilling.

Dorthe (IF): Jeg har hatt mange diskusjoner med vennene mine om dette. Og vi er litt sånn, halvparten definerer seg som det - halvparten gjør det ikke. Og vi er egentlig enige om den samme definisjonen av feminist liksom, at vi står for likestilling.

Ine hadde også snakket med venner om dette, og var på samme måte enig i den opprinnelige definisjonen, men slet likevel med assosiasjonene til begrepet.

Ine (F): (...) Så det er nesten litt sånn, at hvis du sier du er feminist blir folk litt sånn "hæ??"... Vi har kun den ene assosiasjonen til det nå. Men i prinsippet er jeg feminist, sånn sett ja. Ikke sånn ekstremt "praktiserende" feminist vil jeg si, sånn som har mening om alt. Men jeg vil si jeg står for budskapet, eller, står for det det (egentlig) står for.

Hun sier hun er feminist, men er klar på at hun ikke er *ekstremt praktiserende*. Det er tydelig at hun synes likestilling er viktig, men sliter litt med å identifisere seg helt med de feministene som hun assosierer med begrepet. Ada unngår gjerne begrepet feminist på grunn av assosiasjonene folk har til det, og synes det gjerne i praksis er mer presist å si at en er for likestilling.

Ada (IF): Jeg tenker jo at... det går jo på assosiasjonen i samfunnet. Så... Jeg pleier i de fleste settinger å si at jeg er veldig for likestilling. For det er et mer nøytralt svar å gi. Og det er et svar som skaper færre reaksjoner i feil selskap.

Det er altså ikke begrepets opprinnelige definisjon som ligger til grunn for at folk er skeptiske til feminismen, men heller forestillingen av en spesifikk type mennesker som en forbinder med den; stilen, væremåten, ideologien og forståelsen av likestilling de fronter. Det er heller ingen tvil om at kvinnene jeg snakket med er klar over begrepets opprinnelige definisjon. De var også klar over at stereotypiene ikke er helt representative for mangfoldet, og at feminister kommer i alle slags former; men mange opplevde at det var de mest ekstreme som representerer gruppen, og får derfor problemer med å identifisere seg med bevegelsen. Feminist har for mange altså ikke blitt et begrep som handler om det å være for likestilling, men heller om å fremstå på en viss måte, det har blitt en svært spesifikk identitet, som bringer med seg tydelige forventninger. Å si at en er feminist er ikke bare å si at en er for likestilling, men du sier da også at du er en del av en gruppe. Dette vil jeg gå nærmere inn på i neste kapittel. I kapittel 4 kommer jeg til å fokusere på hva feminisme og likestilling handler om for de unge kvinnene jeg har intervjuet. Jeg vil se på hvordan de mener feminismen burde være, og hva likestilling og rettferdighet betyr for dem.

4.2. Hvor formes inntrykkene våre?

4.2.1 Mektige medier

Hvordan vi forstår feminisme og likestilling er blant annet svært avhengig av hvor vi får inntrykkene våre fra, hvilke saker vi hører om, hvordan de er vinklet, og hvilke personer man knytter til begrepene. De fleste informantene opplevde at media hadde stor påvirkningskraft her, og at hvordan de opplevde begrepene og hva de assosierte med dem var mye preget av medias dagsorden.

Dorthe fremhever hvordan mediene gjerne drar frem ekstreme eksempler og saker som virker polariserende.

Dorthe (IF): Jeg føler at mediene er veldig flinke til å sette opp, på en måte, en side mot den andre. Så jeg føler det blir veldig sånn at de som er feminister er kvinner, og de som ikke er feminister er menn. Og at det har blitt en krig mellom dem, da. (...) Det føler jeg at har gjort det litt sånn negativt for meg da egentlig.

Ine problematiserer også mediene og hvordan de splitter folket ved deres overdrevne fokus på klinkk.

Ine (F): Media skal jo lage saker for å få klinkk, og da kan det ikke være fredelige, gode debatter. Det er ikke sånne som blir fremmet. Det er ikke så interessant. Folk liker jo den konflikten og dramaet. Det drar folk inn. Derfor blir det så vanskelig å være åpen og ærlig og si hva du er, for det er jo dette folk leser og klikker på.

Hun fremstiller mediene som kyniske og nyliberalistiske, der fokuset på *klinkk* og profitt har blitt viktigere enn folkeopplysning og å få frem nøytrale og gode saker. Hun mener de har en stor del av ansvaret for at så få definerer seg som feminister, fordi deres forenklete bilde av bevegelsen polariserer og forsterker eksisterende stereotypier og gjør at folk vegrer seg for å bli identifisert med en bevegelse, der de som roper høyest og er mest bastante gjerne får mest spalteplass.

Hvilke medier informantene fikk inntrykkene fra varierte. Noen assosierte feminisme med sosiale medier, der en gjerne ser bilder av kvinner med kroppshår og de som fremmer kroppspositivisme eller andre feministiske saker.

Camilla (IF): Veldig mye på sånn sosiale medier... at man skal liksom legge ut bilder av kropp og ting som skjer med kvinnekroppen, og dra det veldig sånn... langt hår under armene, og bare dytte det opp i kamera på en ekstrem måte.

Medier som Instagram, Tiktok og Snapchat er populære blant unge kvinner, og styrer nok i stor grad hvilke inntrykk mange får av dagens feminisme. Disse mediene baserer seg på algoritmer som fanger opp hva vi interesserer oss for, og viser oss mer av dette. Det fungerer altså litt som et ekkokammer, som gjør at ulike personer på samme tid og sted kan oppleve to totalt ulike versjoner av virkeligheten, og bli eksponert for vidt forskjellige inntrykk.

4.2.1.1 Interessespesifikke medier

For Marthe var de feministene som kjempet for rettferdighet på en rasjonell måte og sto for det de mente, uansett hvor mye hat de fikk, de viktigste feministene. Det handlet mye om *sterke kvinner*, som ikke var redde for å ta plass, men samtidig forholdt seg saklig og ikke ble for bastante. Hun var også med i en hemmelig facebook-gruppe for feminister, og fikk mye av inputen sin derfra.

Marthe (F): Ja, jeg er jo med i en hemmelig gruppe på facebook, hvor det er veldig lagt opp til at det skal være saklig og rasjonelt. Og åpent for diskusjon - du skal ikke forhåndsdomme noen, og åpent diskutere noe du lurer på, stille spørsmål, eller presentere en sak...

Lene var heller ikke så opptatt av sosiale medier og kjendiser, men var medlem i en Facebookgruppe for kvinner i næringslivet. For henne gikk det derfor mye i saker som omhandlet kvinner i arbeidslivet og det å jobbe for kvinners rettigheter knyttet til dette domenet.

Lene (IF): Jeg er ikke den som følger mest aktivt med på kjendiser som konsept. Jeg er medlem i en facebookgruppe som heter DN Kvinner, der det er både anonyme og

"vanlige" folk, men også en del journalister fra DN som bruker mye tid på å informere kvinner om at: dette innebærer særeieavtale, dette innebærer ekteskapsavtale... sørger for at kvinner hvertfall er informerte. Så det er jo litt sånn jeg får min input.

4.2.2 Usikre minner

Bildet hun hadde av den klassiske sinte feministen kom gjerne heller fra *mainstream* media, men hun uttrykte at hun hadde problemer med å feste bildet til noen nøyaktige mediekilder eller saker. Dette gikk også igjen hos mange. At de hadde et konkret bilde av hva en feminisme er, uten at de hadde lett for å dra frem konkret hvor de har fått dette bildet fra. En former jo gjerne inntrykket sitt basert på saker en hører om, men det er ikke nødvendigvis så lett å trekke frem disse detaljer og konkrete hendelser på strak arm. Dette forklarte Ine godt med at media gjerne bytter litt på hvilke områder de fokuserer på, og at det i det siste hadde vært mest snakk om rasisme, spesielt i USA.

Ine (F): Hmmm... Jeg tror det er en stund siden jeg har sett en sånn skikkelig «feminisme-ting» egentlig. Nå ser jeg mer fra andre ting. Nå skal jeg ikke spore helt av, men helt siden i fjor, det der med black lives matter. Nå er det jo det som er fremme i media, med hvite stjerner og svarte stjerner, og at det er mer «diversity». Jeg føler feminisme har blitt satt litt til side.

4.2.3 Feminisme i skolen og nærområdet

Det er ikke kun fra mediene folk får inntrykkene fra. Iselin nevner også skole som en viktig plattform der en får informasjon som former hvordan en ser på feminismen.

Iselin (F): Det er litt sånn... blanding... litt media, men så er det også... for min del handler det mer om tankesett egentlig... Du lærer jo litt på skolen også. Litt sånn overalt, men ikke direkte fra media vil jeg si.

Hvordan feminismen fremmes i for eksempel samfunnsfaget er derfor av stor betydning for hvorvidt folk støtter opp under bevegelsen eller tar avstand til den. Spesielt siden dette tas opp i en tid der ungdommer former ens identitet og gjør seg opp meninger om temaer som feminisme og likestilling. Madelen mener også at skolen er viktig, men ikke bare med tanke på hva en lærer, men at en også merker seg de som er aktive feminister i skolegården.

Madelen (IF): Inntrykket kommer nok fra skolen. På barneskolen og ungdomsskolen har vi alltid gått i 8.mars-tog og hørt på folk som snakker... Hun som er leder for SU (Sosialistisk Ungdom)... hun har jo gått på skolen vår og vært veldig for feminisme og snakket høyt om det og... Så det er vel egentlig fra *hjembyen* og skolen og sånn...

Hun assosierer altså feminismen med de fra hjembyen som var aktive politisk og hadde sterke meninger. Hun mente inntrykkene primært kom fra aktivister fra nærmiljøet. Marthe fremhever også oppveksten, men med en annen vinkling. Hun la tidlig merke til kvinner som sto for det de mente. For henne er nok feminisme i større grad enn de andre, forbundet med selvsikre kvinner som gjerne bryter litt med kjønnsnormene.

Marthe (F): (...) Men min forestilling kommer nok fra barndommen, med de typene jeg har beskrevet nå, som sterke og selvsikre og tør å si meningen sin - det er de du legger merke til når du er ung. Så er ikke målet mitt å bli sånn, men bare å tørre å svare når noen spør sånn da. Men den forestillingen kommer jo fra at... en ser de som snakker høyt da.

Akkurat som for Madelen kom også forestillingen hennes fra barndommen. Men mens Madelen hadde fått et inntrykk av en gruppe mennesker hun ikke ønsker å assosiere seg med, hadde Marthe et positivt inntrykk av feminister, og fant personer hun kunne se opp til.

4.3 Hva bør likestilling og feminisme handle om i dag?

På spørsmål om hva feminisme og likestilling handlet om for informantene fikk jeg ulike perspektiver, men en del gikk også igjen. Jeg vil her trekke frem sakene de brant mest for.

4.3.1 Rettferdighet – like rettigheter og muligheter

Iselin (F): (...) For meg er feminisme at det er rettferdighet... like muligheter for begge kjønn. Så, jeg vil jo si, hvis folk spør meg om jeg er feminist, så er jeg jo det. For jeg vil jo at begge kjønn skal ha like muligheter og like rettigheter i alle settinger - jobb, skole, fritid...

Iselins ønske om å gjøre livet rettferdig for begge/alle kjønn, var noe samtlige delte – både feminister og tvilende. På spørsmål om hva feminisme er svarte Marthe følgende:

Marthe (F): For noen er det veldig deskriptivt, mens for meg er det veldig abstrakt. Rettferdighet. Og hva er rettferdighet? Det finner jeg ut når det kommer en sak. Sånn som, typisk noe jeg kan klage over da... sånn som nå kan ikke jeg få flere barn, fordi jeg har hatt sånn HPV-virus. Da er det typisk noe jeg sier at hadde HPV vært en sykdom som rammet menn hadde de forsket på det for lenge siden, og de hadde vaksinert mange for lenge siden.

Rettferdighet er altså et viktig stikkord når det kommer til likestilling, og de fleste tolker det som at alle mennesker skal ha de ulike rettigheter og muligheter i livet. Dette er selvsagt langt fra sånn virkeligheten er i dag, både med tanke på faktorer som kjønn, etnisitet, foreldres utdanningsbakgrunn og hvilket land en bor i. Men det er et ideal man gjerne ønsker å strekke seg mot, og jobbe for. Likestillingen mellom kjønnene går inn som en del av dette idealet. For Iselin og Marthe er det nettopp dette feminisme handler om. Marthe reagerte på det hun oppfattet som at kvinners sykdommer og utfordringer blir nedprioritert. Historisk sett er det liten tvil om at dette er riktig, men i dag er det i følge Kreftforeningen viet betydelig mer midler til forskning på kreft som rammer kvinner enn de typene som rammer menn (Omvik, Kumano-Ensvik & Reinertsen, 2019). Det kan være det er andre sykdommer der tendensen går motsatt vei, men ser en på kreft skjer faktisk diskrimineringen i dag motsatt vei. Ofte fremstilles slike saker mindre nyansert enn det realiteten er, og folk internaliserer disse synspunktene og ser det gjerne som objektive fakta.

Dette synet er noe flere fremmet, at store deler av samfunnet, både når det gjelder strukturen i språket, regler og prioriteringer henger igjen fra et patriarkalsk system - at en gjerne har viet mer fokus på menns problemer, og at menns ståsted har stått i fokus i de fleste deler av samfunnet. At dette også objektivt er korrekt på enkelte områder stemmer nok sikkert. Dette har jo blant annet nylig blitt problematisert i en debatt rundt forholdet mellom antall menn og kvinner som har fått gater oppkalt etter seg i Bergen (Wernø, 2021). Nå er jo akkurat dette en ganske lite viktig debatt, og det kan jo diskuteres om en i det hele tatt hadde trengt å kalt opp gater etter enkeltindivider, og hvem som eventuelt skal få avgjøre hvem som har gjort seg fortjent til dette. Men det ligner andre spørsmål som gjelder likestilling – altså saker der det tidligere har vært en kjønnnet maktbalanse, og der en diskuterer om en skal kompensere ved å

diskriminere andre veien for å utjevne statistiske forskjeller, eller om en heller skal gå for å behandle alle kjønn likt uavhengig av eksisterende statistiske forskjeller. Dette er en problemstilling som splitter folket, og som er en del av problemet med feminisme - at folk oppfatter rettferdighet og likestilling ulikt.

4.3.1.1 Hva er egentlig rettferdig? Hva er likestilling

Spørsmålet blir da: hva er rettferdig? Camilla syntes at et av problemene i dag er kjønnskvolteringen til yrker og utdanninger. Hun så et stort paradoks i at ens kjønn faktisk var avgjørende for om en kom inn på et studie eller ikke.

Camilla (IF): Jeg har alltid vært veldig opptatt av lik lønn for lik stilling, og så... nå når jeg ble voksen og skulle begynne å studere og inn i yrke da... jeg hadde jo ikke hørt om at det fantes noen kjønns-poeng når jeg skulle inn på byggingeniør - at jeg fikk to ekstra "kvinnepoeng". Og det samme med helsefag, der får jo mannfolk to ekstra poeng. Og da kjente jeg at... da ble jeg litt sånn småirritert. For jeg ville ikke komme inn fordi jeg var dame. Jeg ville komme inn fordi jeg var god nok.

Hun hadde noe motstridende følelser, da hun fant det problematisk at arbeidsmarkedet var så kjønnssegregert, og mistenkte at dette hadde med kjønnsroller å gjøre. Hun syntes derfor spørsmålet ikke nødvendigvis var helt svart/hvitt, men mente at det heller måtte jobbes med holdninger og forventninger basert på kjønn enn å kvotere. Det er også et viktig poeng at det kan gjøre noe med selvfølelsen og oppfatningen av hvorvidt en har fortjent jobben/studieplassen, når ens kjønn er en av faktorene som har bidratt. Istedenfor at en får mestringsfølelse på bakgrunn av innsatsen en har lagt ned kan kvoteringen føre til ambivalente følelser rundt det å bli valgt ut. Det er viktig å huske på at det er klare generelle biologiske forskjeller mellom kjønnene, noe som gjør at kvinner og menn statistisk sett vil velge ulike yrker og hobbyer, og en naturlig vil ha statistiske ulikheter når det kommer til personlighetstrekk og hva som interesserer en. Lene var den som var mest opptatt av at feminister ofte ignorerte beviste biologiske forskjeller mellom kjønnene.

Lene (IF): Og så er det jo også... Det skal være likestilling uten å si at kvinner og menn er like. Og det tror jeg er mitt problem med feminisme... Jeg opplever det begrepet som at vi på død og liv skal fordele alt 50/50 hele veien

Å fokusere på å oppnå en lik fordeling av kjønn i de fleste yrker og utdanninger vil fort medføre at en må diskriminere på bakgrunn av kjønn, og en kan da diskutere hvorvidt dette egentlig er rettferdig på individnivå. Det er også store individuelle forskjeller innad for hvert kjønn. En kvotering på bakgrunn av at en ønsker en jevnere fordeling på grunn av statistiske forskjeller mellom menn og kvinner vil ikke nødvendigvis gi mye mening, da det kan tenkes at for eksempel menn som søker jobb på en kvinnedominert arbeidsplass gjerne har mange av de samme interessene og personlighetstrekkene som kvinnene som jobber der. Men dersom grunnen til at det for eksempel er flere kvinner enn menn som jobber i barnehage primært skyldes normene i samfunnet, kan kjønnskvoltering ha en god effekt ved at det kan endre vårt syn på både yrkene og kjønnsrollene. Det er jo ingen tvil om at vi reagerer annerledes på at kvinner er leger og menn er sykepleiere enn de gjorde for 50 år siden. Så at normene har endret seg og at dette gjør det lettere for folk å velge utradisjonelt, er det ingen tvil om. Likevel velger menn og kvinner fortsatt svært ulikt. Dette skyldes nok delvis at det fortsatt stilles ulike forventninger til gutter og jenter, men det er heller ingen tvil om at det biologiske aspektet har en viktig rolle.

Camilla var faktisk den eneste som kom spesifikt inn på problemstillingen med kvotering. Det kan hende at hun er den eneste som hadde direkte erfaring med kjønnskvoltering, og at de andre dermed ikke hadde tenkt så mye over dette dilemmaet. Spørsmålet handler egentlig om en inntar et gruppe- eller individperspektiv på likestilling. Med et *gruppeperspektiv* fokuserer en på at gruppene menn og kvinner skal stå likt, og at statistiske ulikheter i størst mulig grad skal utjevnes. Det er dette en gjør når en driver kjønnskvoltering. Med et *individperspektiv* vil en gjerne at kjønn ikke skal spille noen rolle, og at det er ens egne kvaliteter og egenskaper som skal være avgjørende. På samme måte kan en for eksempel diskutere kjønn og toppidrett. Med et gruppeperspektiv fokuserer en primært på at kvinner skal ha muligheter til å leve av idrett på samme måte som menn til tross for statistisk dårligere forutsetninger. Men spørsmålet er jo om en da burde gjøre det samme på individnivå. Det er jo ekstreme forskjeller i fysiske forutsetninger innenfor hvert kjønn. Skal en også ta hensyn til disse? Skal menn som har dårlige fysiske forutsetninger også få muligheten til å leve av idrett? Dette er problemstillinger som svært sjelden blir tatt opp. Det kan for eksempel stilles spørsmål ved at en jente med bedre fysiske forutsetninger enn en gutt blir stilt lavere krav til når deres kompetansevurdering i kroppsøving skal gis. Menn og kvinner er jo ikke homogene grupper med samme sammensetning av kjønns hormoner. Blir det da rettferdig når en stiller krav

basert på gjennomsnittlige kjønnsforskjeller, og variasjonen innenfor hvert kjønn blir oversett?

Dette er en stor utfordring med likestilling - at hver sak har så mange sider, og ofte ser en at dette blir glemt, og at fremstillingen blir unyansert og gjerne medfører ubevisst kjønnsdiskriminering. Dette opplevde jeg at var et av problemene mange av informantene hadde med feminismen også. Det er ikke så enkelt som at det å være for likestilling gjør en til feminist. For det er ikke en entydig oppfatning om hva likestilling faktisk innebærer. Dette gjør også at det blir utfordrende å snakke om feminister som en samlet gruppe, nettopp fordi det er så mange ulike typer feminister, og det finnes mange interne diskusjoner om hva rettferdighet er i praksis.

4.3.1.2 Rettigheter i arbeidslivet

Noe som gikk igjen hos mer eller mindre samtlige informanter var at de la stor vekt på likestilling i arbeidslivet.

Lene (IF): Jeg tror... altså, som kvinne er det veldig frustrerende nå og sitte og lese saker som indikerer at når jeg går ut i arbeidslivet vil jeg statistisk sett automatisk tape i lønnsammenheng fordi jeg er dame.

Madelen (IF): Først og fremst, det som kanskje er viktigst, som jeg synes er veldig urettferdig da, er at det ikke er lik lønn for eksempel. At kvinner tjener mye mindre... Så uten noen grunn, så synes jeg det blir veldig urettferdig.

Lene og Madelen var, som mange andre, opptatt av lønnsforskjeller. Menn tjener i snitt betydelig bedre enn kvinner. Men som jeg går nærmere inn på senere i kapitlet skyldes ikke dette at menn får mer betalt for samme jobb. Men typiske «kvinneyrker» er dårligere betalt, muligens fordi de er dominert av kvinner, og samfunnet historisk sett har vært styrt av- og gjerne for, menn. At kvinner statistisk sett er mer *agreeable* (Hirsch m.fl., 2011) gjør også at kvinner gjerne ikke er like frempå når det gjelder å forhandle seg til mer lønn. Her spiller nok både biologiske og kulturelle faktorer inn, noe Lene var inne på.

Lene (IF): Jeg tror nok det er mange forklaringsvariabler til at det er lønnsforskjeller. Det handler litt om at menn oftere er flinkere til å selge seg selv for mer enn de kan, og at

kvinner ofte underselger seg selv, og er mer redde for å ta plass. At det ligger litt i vår natur, og da er det vanskelig å si at dette er mannfolkene sin skyld. At det handler kanskje mer om at lønnsforhandlingene er bygd opp på en slik måte at menn alltid vil ha en fordel i den sammenhengen.

Hun påpeker at det blir feil å skyldte på menn som individer selv om lønnsforhandlinger er lagt opp til menns fordel, ettersom det stort sett er menn som har utformet arbeidslivet. Den samme grunnen tenkte Camilla lå bak at *kvinnerykene* var dårligere betalt enn mannsdominerte yrker.

Camilla (IF): Nei... Jeg synes ikke det (at vi er likestilte). Både på grunn av at yrkene er så delt. At det nesten bare damer som er sykepleiere og nesten bare menn som er ingeniører, og sånne type ting. Men også at... de som er i kvinnebaserte yrker som sykepleier, at de skal tjene så mye mindre. Jeg vet ikke om det er fordi det er et kvinnebasert yrke, men... Ja.

Hun mente altså at det var et problem at yrker der flest kvinner jobbet hadde dårlig lønn, men var også bekymret for at vi fortsatt har et kjønnsdelt arbeidsmarked.

Noe flere av informantene var opptatt av var å legge til rette for å få kvinner i lederstillinger. Ine vektla at en ikke nødvendigvis må endre kvinner, eller få frem de kvinnene som bryter mest med det tradisjonelt feminine, men at en heller må endre synet på hva som trengs for å være en god leder.

Ine (F): Jeg forstår feminisme som at begge kjønn skal ha samme muligheter på arbeidsplassen for eksempel, og i livet. Kvinner skal jo kunne få lov å ha sjefsstillinger. Selv om kvinner er mer empatiske og følsomme betyr ikke det at de blir dårligere ledere. Det er jo det feminisme står for for meg. (...) Så er det det bildet av kvinner: at kvinner er svake... er ikke flinke til å skru og sånt. Det henger igjen fra en gammeldags tankemåte da. Og da, som feminist, og det jeg står for og tror på, er at de skal ha like muligheter til arbeidsplass, skole, generelt, til valg, at før kunne ikke kvinner stemme...

Ine har altså to viktige poenger her. Først er det dette med at en må åpne synet på ledere, og forstå at det å være empatisk og følsom ikke trenger å være en negativ ting – at dette kan være egenskaper som skaper et tettere bånd og gjerne kan legge til rette for mer selvbestemmelse for de ansatte, noe vi vet virker motiverende. Her har det nok også skjedd en endring i norsk arbeidsliv de siste tiårene. Vi har gått bort fra å idealisere den strenge autoritære lederstilen, til å heller fremme en autoritativ lederstil, der en skal være varm og lyttende i tillegg til å være bestemt og kunne ta vanskelige avgjørelser. Dette gjør at typiske trekk kvinner scorer høyt på gjerne passer mer inn i beskrivelsen av en god leder enn tidligere. Dette handler egentlig om det samme Lene og Camilla var inne på, at en ikke skal søke å endre kvinnene, men heller tilpasse systemet mer etter kvinners egenskaper. Samtidig taler Ine for å åpne opp kjønnsrollene, og jobbe for at en ikke vokser opp med kjønnete forventninger til hvordan en skal være og hva en skal bli. Dette kommer jeg mer tilbake til i neste del.

Ada er også opptatt av å legge mer til rette for kvinner i lederstillinger og i næringslivet.

Ada (IF): (...) Det er ikke en hemmelighet at det har vært flere menn i ledergrupper for eksempel. Og det som er i forhold til når menn sitter i sånne type stillinger, er at de har ikke behov for å ta problemstillinger som en kvinne vil ha i den rollen. Så når en kvinne plutselig kommer i en ledergruppe er det nye problemstillinger som må tas høyde for.

Hun tenker at mange av problemene kvinner møter i arbeidslivet kommer av at en ikke har vært borti problemene før, og har troen på at det vil løses etterhvert som kjønnsbalansen utjevnes noe. Hun tror ikke menn bevisst diskriminerer, men at systemet er lagd i en tid der menn satt i styrerommene alene, og at en vil få endret diskriminerende sider av systemet etterhvert som de kommer frem i lyset. Hun synes det er viktig å fokusere på disse utfordringene og skape holdningsendringer og bevissthet, slik at det blir lettere for kvinner å gå inn i lederstillinger, uten at de trenger å møte så mye motstand og uten at de selv må ta alle kampene, i tillegg til ansvaret som følger med jobben. Hun har altså et perspektiv på problemet der hun tror mye av diskrimineringen skjer ubevisst, ved at menn rett og slett ikke alltid har forståelse for kvinners behov. Å innta en slik holdning kan virke dialogfremmende og øke sannsynligheten for endring ved at en ikke gjør mannen til motstander. Samtidig kan det virke unnskyldende for et mannsdominert næringsliv å forklare det med at menn bare ikke vet bedre. Det er for eksempel vanskelig å forestille seg at gravide kvinner blir valgt bort uten

at det er en forståelse for at dette er både urettferdig og uheldig for de kvinnene det går ut over (Likestilling- og diskrimineringsombudet, 2015). Slike problemer trenger likevel ikke å være direkte sexisme, men kan også knyttes til at det private næringslivet preges av en nyliberalistisk tankegang, der for eksempel graviditet ikke gagnar selskapet og rett og slett bare handler om profitt.

4.3.1.3 Like muligheter – kjønnsrollene må utvides

At kjønnsrollene fortsatt er for snevre, og at disse begrenser ens muligheter, er noe flere av kvinnene uttrykte. Ine nevnte tidligere fordommer som at kvinner er svake, lite handy og uegnede for enkelte *mannsyrker*, og mente at disse tankene fortsatt henger litt igjen fra gammelt av. Camilla tenkte også at hvordan vi blir lært opp til å se på kjønn, og de kjønnede forventningene vi møter fra vi blir født gjør det vanskeligere å velge interesser og yrker helt fritt fra press.

Camilla (IF): Jeg føler at man... fra ganske ung alder blir lært opp til at... helsefag det er kvinners jobb, på en måte. Mens gutter skal gå bygg og anlegg, og ingeniør og fly og den type ting. Og det er jo ting en lærer fra man går på Toys R Us og kjøper leker og... at det er biler og båter og fly... og så er det liksom doktor-kit til jentene, på en måte.

Iselin oppfattet også at samfunnet fortsatt preges av klare stereotypier til kjønn.

Iselin (F): Jeg føler en merker det litt på... vi har jo disse stereotypiene som er med å bidra til hvordan... fra alt man skal forvente og oppføre seg til hvilke studieretninger man bør ta og... Jeg føler det er litt skjult, men det er der fortsatt. Jeg synes det er et stykke å gå før vi faktisk kan si at det er likestilling mellom kjønnene. At vi har helt like muligheter.

Iselin tenker at det foregår litt skjult, og at denne diskrimineringen muligens foregår ubevisst. Det er jo ofte forventninger som er basert på generelle biologiske kjønnsforskjeller, men stereotypiene tar ikke hensyn til at de individuelle forskjellene er vel så store innenfor hvert kjønn. Disse stereotypiene vi automatisk danner oss har derfor en negativ bieffekt, da de skaper svært spesifikke og snevre kjønnsroller, som få eller ingen passer perfekt inn i. Det er nettopp denne problematikken mange tar opp, at disse stereotypiene ofte bidrar til et press om

å oppføre seg på en gitt måte, og kan føre til at en unngår å gjøre valg en ønsker å ta, i fare for å oppleve negative sanksjoner. Nyere forskning viser at jenter og gutter fortsatt møter svært ulike forventninger når de vokser opp (Meland & Kaltvedt, 2017).

Marthe har selv erfart å ikke passe inn i de tradisjonelle kjønnsrollene.

Marthe (F): Ja, kjønn er så... og så føler jeg også at jeg ikke er den typisk stereotypen heller - av det som ofte blir beskrevet når en beskriver kvinner - søt, snill, omsorgsfull og sjenert kanskje... litt den stereotypiske.

Intervjuer: Ja, så du føler det er litt for smalt bilde av hva som er realiteten?

Marthe: Alt for smalt. Så hvis du prøver å putte meg inn i den boksen så blir jeg liksom... får jeg mange negative reaksjoner.

For henne handler feminisme mye om å bryte opp dette mønsteret og få fokus på at en kan være kvinne også på helt andre måter. Motivasjonen hennes for å engasjere seg i denne saken virker altså å være at hun opplever å falle utenfor samfunnets kvinnestereotypi, og at hun ved å oppføre seg på en annen måte ønsker å endre på de kjønnete normene og hvilke egenskaper og trekk som forbindes med det å være kvinne. Judith Butler (2004) bruker begrepet *doing- og undoing gender* om denne prosessen. Hun mener at kjønn i stor grad er en sosial konstruksjon som styres av samfunnets kjønnsnormer, som så internaliseres av dets individer, som reproducerer denne måten å *gjøre kjønn* på. Hun mener at endringer skjer ved at folk *ugjør kjønn* – altså gjør det på annerledes måter, og at dette over tid vil kunne endre normene.

Lene (IF): Jeg tror nok utfordringen, i mine øyne, kanskje ikke er at det handler bare om kropp, eller bare om arbeid eller bare enkelte temaer. Det handler om måten vi tenker om roller på, og hva vi forventer av folk. Vi får det jo i oss fra vi er helt små av... Hva du skal bli, hva rolle du har og hva folk tenker. (...) Det handler om hvordan vi vitser, hvordan vi snakker i dagligtalen, og det er noe vi får med oss fra vi er små av.

Lene mener at kjønnsrollene og de ulike forventningene gutter og jenter møter er svært komplekse og sammensatte, og at det er noe vi må rette fokus mot. Hun opplever at det fortsatt er et stort forbedringspotensial her.

Vi har utvilsomt kommet et godt stykke på vei når det gjelder aksept for annerledeshet, og selv om det fortsatt stilles ulike forventninger til gutter og jenter er det mindre stigmatiserende å gå mot strømmen i dagens samfunn. Likevel slår dette lite ut på statistikken over hvilke yrker unge velger. Om en ser på statistikk fra utdanning.no ser en at selv for de under 40 år er arbeidsmarkedet ekstremt kjønnsdelt (Kompetanse Norge), noe som delvis kan forklares med biologiske forskjeller. Men slik jeg forstår informantene handler kampen om å åpne opp kjønnsrollene og skape rom for alle. Flere av informantene uttrykte at det ikke var viktig med statistisk likhet, men at det som betyr noe er hvordan de som gjør kjønnete statistiske avvik behandles.

4.3.1.4 Kroppslig og seksuell frihet

Enkelte av informantene oppfattet at feminister hovedsakelig kunne deles i to grupper, der den ene er de klassiske feministene som kan oppfattes som strenge, mens en har en litt nyere gruppe som er mer liberale. Camilla identifiserte seg med den sistnevnte gruppen, og mente kampen for at kvinner skal få gå kledd som de vil og styre egen kropp og seksualitet fritt, er et viktig punkt i likestillingen.

Camilla (IF): Jeg føler meg veldig enig med den typen som Sophie Elise og hun Anniken som kjemper for at en må ha lov til å ikke ha på seg BH og... Jeg er jo sånn, jeg går kanskje ikke med helt gjennomsiktig, men med blonde-bh, hvor det ikke er helt tett. Og det har vært den store krangelen til meg og samboeren min - at det er ikke greit. Og der går min grense.

Hun syntes det var viktig at kvinner selv skal få velge hvordan hun kler seg, og sa hun reagerte dersom samboeren prøvde å lage regler for dette. Både hun og Sophie var tydelige på at de støttet feministene som kjempet for muligheten til å uttrykke seksualitet. Sophie reagerte blant annet på hvordan en del feminister omtaler kvinner som legger ut lettkledde bilder og spilte på sex.

Sophie (F): Ja, det er et eller annet der jeg føler bryter litt. Ja, at man skal få være det mennesket en har lyst til å være, men ikke nødvendigvis snakke ned mennesker som får til ting til som står i forhold til de sosiale konvensjonene.

Dette er noe som splitter befolkningen, men også skaper diskusjoner innad i gruppen feminister. Noen ser på dette som at en internaliserer sexistiske holdninger, og at det handler om (selv)objektivering av kvinner – at en, bevisst eller ubevisst, gjør det for å tilfredsstille menn. Dette var likevel ikke noe som ble nevnt av kvinnene jeg snakket med. Noen syntes det var et vanskelig tema, fordi de tenkte det også kunne medføre økt kroppspress, mens andre, som Sophie og Camilla mente at dette var viktige feministiske saker, da det handlet om at kvinner skulle ha selvbestemmelse og få ta de valgene de ønsket, uten å måtte ta ansvar for hvilke følelser dette potensielt kunne fremprovosere hos andre. At kvinner ikke skal kunne vise brystvortene begrunnes jo egentlig ganske likt som at kvinner i enkelte kulturer ikke kan vise håret, nemlig at det er noe som oppfattes som seksuelt og dermed upassende i det offentlige rom. For Camilla var det ikke det at hun selv hadde behov for å legge ut lettkledde bilder i sosiale medier, men hun mente det var viktig at kvinner hadde retten til å gjøre det. Denne diskusjonen rundt kropp og seksualitet går jeg grundigere inn i i neste kapittel.

4.3.2 Kvitte oss med kvinnefiendtlige holdninger

Lene, som hadde studert en stund på handelshøyskolen, mente at kvinnefiendtlige holdninger fortsatt var et problem i det norske samfunnet. Selv om vi har blitt mer likestilte, også når det kommer til holdninger, mente hun at det fortsatt var mange menn som opprettholdt negative stereotypier, spesielt i næringslivet.

Lene (IF): Jeg har opplevd at det er mye humor med damer i næringslivet. Og min observasjon er at det er veldig morsomt å vitse med at «du kan jo være sekretæren vår» (...) Så det har kanskje vært mitt første steg i denne kampen, å arrestere folk på at det synes jeg ikke er morsomt lenger. For det blir en sånn gutteklubben grei-stemming, som ikke blir spesielt oppbyggende for noen andre.

Handelsfag er blant få studier som fortsatt er dominert av gutter (Johannessen, 2019). Lene beskriver en slags *guttastemning*, der det ofte spøkes med kjønnsstereotypier, og det er stor aksept for å vitse om jenter i næringslivet. Hun opplever at dette kan være et problem når det

gjentar seg ofte nok, og når disse studentene etterhvert skal inn i arbeidslivet ser hun for seg at denne humoren og holdningen kan legge til rette for at det blir *gutteklubber* der gutters interesser favoriseres og jenter har vanskelig for å komme seg inn. Jeg tolker henne som at hun både er bekymret for at de gjentatte spøkene, og aksepten for dem fører til at lignende holdninger faktisk videreføres i bransjen. At det ligger underliggende problematiske holdninger bak spøkene, og at dette må tas tak i. Det er også svært frustrerende for kvinnene som må høre disse spøkene over tid. Da blir det plutselig noe mer alvorlig - som åpenbart fører til bekymringer for hvordan det vil være for ens muligheter som kvinne i denne bransjen. Denne type sosiale handlinger kan minne om det Beth Quinn (2000) definerer som *chain yanking*. Dette er handlinger som har en underliggende hensikt om kontroll og å sette motparten ut av spill, men som pakkes inn som humor. Dette gjør at offeret kan føle seg liten og forvirret, og samtidig ha problemer med å konfrontere den som kom med spøken, fordi en da risikerer å oppfattes som lettkrenkelig. Jeg opplevde også at Lene syntes situasjonen var litt vanskelig. Likevel var hun klar på at det var viktig å si ifra.

4.3.3 Vi må kjempe for alle – også for menn...

Noe mange var opptatt av var at likestilling ikke bare skal gjelde i saker der det er kvinner som kommer dårligst ut, men at det er like viktig å kjempe for både menn og de som ikke identifiserer seg med noen av de to tradisjonelle kjønnene.

Dorthe (IF): Feminisme for meg er egentlig bare like rettigheter for alle kjønn. Og egentlig for alle mennesker, hva enn de definerer seg som. Siden jeg føler at det har manglet litt på at menn blir inkludert i det, har jeg vært veldig interessert i at vi må ikke glemme at selv om menn kanskje opplever det mindre enn kvinner, så er det også menn som opplever det, og det kan ofte oppleves verre, tenker jeg, å være en minoritet i det som skjer. At det kan oppleves sterkere fordi du vet at det kanskje ikke er så mange andre som kan kjenne seg igjen i det da, tenker jeg. Så, det er jo også en sånn ting jeg brenner for da.

Dorthe var en av de som hadde stort fokus på dette, og syntes at feminismen tidvis kunne gå på bekostning av både menn og transpersoner. Hun var veldig enig i definisjonen av feminisme, men opplevde at feminister overså menns problemer. Hun oppfatter at det å for eksempel oppleve seksuell trakassering for menn gjerne kan være vel så ille som det er for kvinner. Dette fordi de i denne sammenhengen er en minoritet, og at det gjerne er knyttet mer

stigma for dem, fordi stereotypien for menn er at de skal være sterke og tøffe, og samfunnets normer er at menn ikke skal vise like mye følelser. En møter gjerne på mindre sympati også, fordi det bryter med forventningene våre, og fordi en gjerne tenker at menn ikke har noe problemer denne type episoder, eller kanskje kunne unngått dem hvis en virkelig ønsket det. Det er godt mulig at det er en statistisk sannhet i dette – at menn, i tillegg til å komme sjeldnere i slike situasjoner, også sjeldnere selv opplever det som seksuell trakassering, men det medfører at det kan være vel så tøft for de mennene som faktisk gjør det.

Samtidig vektlegger likestillingsloven i dag at en særlig skal fremme kvinners rettigheter, noe som medfører at de sakene der menn kommer dårligst ut gjerne blir nedprioritert (Barne- og likestillingsdepartementet, 2017). Det er med andre ord ikke helt uten grunnlag at mange menn føler seg litt glemt og tar avstand fra feminismen. Noen av informantene opplevde også at selve ordet feminist gjerne kunne tjent på å være mer kjønnsnøytralt.

4.3.4 Størst problemer i andre deler av verden

I intervjuene la jeg i stor grad opp til at temaet var feminisme i Norge, men jeg la egentlig ingen konkret begrensning. Intervjuguide min la likevel ikke opp til å drøfte feminisme mer globalt, og informantene nevnte dette sjelden. Den som løftet det mest frem var Dorthe. Hun mente at selv om vi hadde noen utfordringer igjen her i Norge også, var det spesielt i andre deler av verden der feminismen hadde en viktigst rolle å spille.

Dorthe (IF): Men så synes jeg også det er veldig viktig, for selv om vi har mye vi kan fikse her i Norge og, men jeg synes det er veldig viktig at andre land får de generelle rettighetene. Det finnes jo så mange u-land, der en sliter med de generelle rettighetene, der jenter får ikke lov til å gå på skolen, og gutter ender opp som krigssoldater. Bare det å få skapt en trygg ramme for alle, så kan vi jobbe enda mer videre for at alle skal få det helt likt, tenker jeg.

Hun nevnte rettigheter som vi i Norge gjerne tar for gitt – både for jenter og gutter. For det er ikke bare jenter som taper på tradisjonelle og konservative kjønnsroller. Det går selvsagt mest ut over dem, da de generelt får mindre frihet enn gutter, og opplever større sosial kontroll. Likevel er det ikke nødvendigvis lett å være gutt i et slikt samfunn heller. Det forventes gjerne at en skal være tøff og undertrykke egne følelser, og en lever gjerne kortere enn kvinner fordi en er nødt til å ta større risiko. Dorthe nevnte krig, men en er også ansvarlig for å sørge for

inntekt og mat på bordet for familien. Og i samme grad som kvinner gjerne dømmes etter utseendet og evne til å ta vare på familie og lage mat, dømmes menn på bakgrunn av hvor godt de klarer å forsørge familien og hvor vellykket de er i arbeidslivet. Det er likevel klart størst utfordringer for kvinnene. En relativt ny FN-rapport (Westeng, 2020) satte tall på at verden fortsatt har et enormt forbedringspotensial når det gjelder kvinnesyn. Av alle spurte i 75 land mente hele 3 av 4, både menn og kvinner, at det er greit at en mann slår kona si. Nettopp dette med andre kulturer kan derfor også være et voksende problem i Norge, da Norge har blitt mer flerkulturelt med årene. Mange innvandrere kommer fra kulturer hvor kvinner har betydelig mindre frihet enn det vi har i Norge. Kvinnediskriminering innenfor familie og småsamfunn kan også være vanskelig å plukke opp og foregå i det skjulte. Spesielt sosial kontroll av unge kvinner er et problem som også eksisterer i dagens Norge (Aamir, 2021).

At den globale feminismen ikke ble nevnt oftere under intervjuene kommer nok av hvordan de tolket forskningsprosjektet og spørsmålene, da alle var klar over at et av hovedfokusene var å diskutere den feministiske identitet, og hvorfor såpass få er feminister.

4.4 Er vi likestilte i Norge i dag?

Så hva tenker informantene om hvor langt vi har kommet i likestillingen?

Ine (F): Ja, jeg tror det alltid er plass til progresjon. Men jeg vil jo si vi har kommet ganske langt. Jeg ser jo mange kvinner som jobber i mannsdominerte yrker. Det virker ikke som det er så mye forskjellsbehandling. For eksempel lastebilsjåfører. Jeg jobber på en bensinstasjon der det kommer mange kvinnelige sjåfører inn. Det er ikke noe som var vanlig før. Da var det litt sånn, kjøring av farlig gods - det kunne ikke kvinner gjøre.

Ine mente at vi måtte anerkjenne hvor langt vi har kommet, selv om det alltid er rom for ytterligere progresjon. Hun mente at en så klare tendenser til at yrkene som tradisjonelt sett har blitt koblet til et spesifikt kjønn har blitt åpnet opp mer det motsatte. Som jeg var inne på tidligere er det likevel fortsatt liten statistisk endring i de yrkene der kjønnsfordelingen er

mest ujevn. Men likestilling handler jo ikke om at det nødvendigvis må være lik fordeling av menn og kvinner innenfor et yrke – heller at det skal være åpent for at alle skal få jobbe med det de vil uten å bli stigmatisert.

Madelen (IF): (...) I Norge tenker jeg at det er ganske stor likestilling. Jeg ser ikke så mye av det i hverdagen at det er store forskjeller på hvordan en blir behandlet, eller hva en får lov til å gjøre, eller hvordan en blir sett på. Så i Norge tenker jeg at det er ganske likt da, utenom det med lønn. Men det er jo ikke noe du ser, sånn sett...

Madelen mente at likestillingen var kommet langt, og merket lite til kjønnsforskjeller når det gjelder hvordan vi blir behandlet og hvilke muligheter vi har i Norge. Som mange andre nevnte hun likevel at dette med lønnsforskjeller fortsatt var en utfordring. Sophie nevnte også dette som et punkt der vi kan forbedre oss.

Sophie (F): Det er egentlig en litt naiv tanke å gå ut fra at man er likestilt. Altså, hvis du ser på tallene er jo kvinner mindre ledere, har lavere lønn, er mer hjemme. Tar mer ansvar hjemme... Det er naivt å si, man mangler kunnskap om man hevder det.

Sophie mener at det er et lite stykke å gå på flere punkter. Dette med lønnsforskjeller er altså ikke helt svart/hvitt, men det er tydelig ut fra hvordan informantene oppfatter dette at fremstillingen ofte kan være litt unyansert. Sophie sier her at kvinner får dårligere betalt, noe som er riktig. Men det ble også nevnt at kvinner får dårligere betalt for samme jobb, noe som ikke stemmer ifølge Knut Håkon Grini ved Statistisk sentralbyrå (SSB) (Omvik, Kumano-Ensvik & Reinertsen, 2019). «Hvis man ser på folk med lik utdanning, der man har valgt samme sted å jobbe, har samme ansiennitet og andre kjennemerker, ser vi at lønna er lik», sier Grini til Nrk. Nå er det vanskelig å garantere for at forskjellsbehandling basert på kjønn ikke forekommer noen steder, da det kan tenkes at SSB ikke har kontroll på alt som skjer i praksis. Likevel fremkommer det at lik lønn for likt arbeid i stor grad praktiseres i Norge. Der den store forskjellen ligger er nok altså mest på at kvinneyrker er vesentlig dårligere betalt enn menn. Yrker som barnehagelærer og sykepleiere for eksempel er helt essensielle for samfunnet, og ekstremt viktig i formingen og ivaretagelsen av mennesker, og for å sørge for at individer integreres i samfunnet og får et positivt forhold til velferdsstaten. Generelt er dette arbeidsoppgaver som har stor betydning for samfunnets solidaritet. At disse jobbene skal

gi såpass dårlig lønn er altså lite logisk om en tenker på yrkenes nytteverdi for samfunnet, som jo ideelt sett burde være relevant for lønnsnivå.

Sophie trekker også frem dette med kvinnelige ledere. Tall fra SSB viser at det i 2017 var 38% kvinnelige ledere (Andreassen, 2017). Kjønnbalansen er altså ikke så ekstremt ujevn som det tidvis kan fremstå. Men det fremkommer likevel at forskjellene gjerne er størst i det private. Her var 3 av 10 ledere kvinner. Dette skyldes nok delvis at det generelt er flest menn i det private, men også at det gjerne er vanskeligere å gå inn og regulere her. Dersom det er menn som foretrekker å ansette menn er det ikke nødvendigvis så enkelt å ta tak i dette, da dette ganske enkelt kan gjøres skjult ved at en selvsagt ikke oppgir at kjønn er en grunn for ansettelsen. Det er derfor vanskelig å få bukt med disse såkalte *gutteklubbene*. Statistikken viser likevel at en er på riktig vei, og med 4 av 10 kvinnelige ledere er det ikke sikkert kvinner diskrimineres oftere menn gjør. Når en ser på forskjeller på kjønnene når det gjelder personlighetstrekk og behov for makt, er det ikke så rart at det er lite overtall av menn i slike stillinger. Dette betyr selvsagt ikke at kvinner aldri blir diskriminert, spesielt i det private der en gjerne har mindre oversikt og kontroll. Men dette, som diskriminering generelt, er vanskelig å måle objektivt. Spørsmålet blir jo også hva en legger i rettferdig. Er det for eksempel rettferdig om det er 100 søkere til 10 jobber, der 10 er menn og 90 kvinner, at de 10 jobbene fordeles likt mellom kjønnene?

Det andre punktet der informantene mener vi fortsatt har litt å gå på er holdninger og kjønnsroller. Dette har vi også vært inne på tidligere, og forskning tyder på at gutter og jenter fortsatt møter sterke kjønnede stereotypier i løpet av oppveksten. Det er likevel viktig å påpeke, som flere av informantene også gjør, at aksepten for å være annerledes har økt betydelig. Dette kan en for eksempel se igjen i hvordan det oppleves for de som bryter med kjønnsnormene i ekstrem form, ved å for eksempel komme ut av skapet som homofil eller å ønske å identifisere seg med motsatt kjønn. Her har utviklingen vært ekstremt positivt, selv om det også i dag medfører utfordringer og stigma til en viss grad for individene som er i disse situasjonene. Også når det gjelder kjønnsroller bør det trekkes frem at vi har utviklet oss ekstremt mye de siste femti årene (SSB, 2010). Det er ikke lenger sånn at kvinner hovedsakelig gjør husarbeidet, eller at menn har ansvaret for å forsørge familien. Det er også mange mindre aspekter som er tydelige. For eksempel er det mer akseptert at menn er opptatt av utseendet, eller at kvinner satser på idrett.

4.5 Oppsummerende diskusjon

Det var en relativt tydelig forskjell på hvordan feministene og ikke-feministene så på sammenhengen mellom feminisme og likestilling. For feministene var dette to sider av samme mynt, mens de andre i større grad koblet feminisme til oppfatningen de hadde av feminister. Denne oppfatningen var spesielt preget av hvilke saker og vinklinger som ble trukket frem i mediene. Det ble i tillegg nevnt av enkelte at inntrykkene også kom fra skole og lokalmiljø. Inntrykkene de hadde var at feminister ofte var ekstreme. De som var feminister fikk gjerne informasjon og inntrykk fra andre plattformer, for eksempel grupper på Facebook. De så på feminister på en annen måte, og fokuserte heller på feministene de selv var enige med. Dette kommer antagelig av at de er mer opptatt av dette, og at de gjerne utsettes for den feminismen de selv identifiserer seg med. De får dermed en assosiasjon av feminisme til den delen av bevegelsen som de anser som mest positiv. Medier i dag fungerer litt som et ekkokammer, der en gjerne oppsøker det en er mest interessert i, og dermed ofte får bekræftelser på det en allerede tror på. Når en da er en del av feminismen er det naturlig at inntrykkene en får først og fremst kommer fra de feministene en følger aktivt. De som ikke er feminister får gjerne ikke denne spesifikke informasjonen, men heller den mer triviale versjonen.

Når det er sagt er det en grov forenkling å snakke om feminister og ikke-feminister som like grupper. Når vi kom inn på rettferdighet og hvilke saker en oppfattet som viktige var det store variasjoner innad, og det er vanskelig å se en klar tendens. Feministene var delt i at noen mente at seksuell frigjøring var et viktig tema, mens andre mente at å løse opp kjønnsrollene var viktigere. Begge disse temaene ble også bragt opp av ikke-feminister. I tillegg ble det av ikke-feminister ansett som viktig å kjempe for alle kjønn – ikke bare kvinner. Det ble også diskutert hva rettferdighet egentlig er, og stilt spørsmål ved om kjønnskvoeringen er feministisk eller det stikk motsatte. Noe de fleste var enige om var at formelle rettigheter som lønnsforskjeller og ulike muligheter i arbeidslivet var det feminismen burde ha hovedfokus på. Dette strider litt med tidligere funn fra Buvik og Tørrisplass, der kvinnene var mer opptatt av holdningsendringer enn strukturelle endringer. Kanskje skyldes dette at de i større grad har oppsøkt feminister enn meg. Buviks prosjekt tar for seg feministers holdninger. Hos meg var i stor grad ikke-feministene kritiske til at feminister ofte tar opp uviktige saker, og mente at en heller burde fokusere på mer objektive og konkrete likestillingsproblemer.

De fleste uttrykte at likestillingen var kommet langt, men at det fortsatt var forbedringspotensial. De trakk frem lønn og muligheter i arbeidslivet, men tok også opp holdninger og normer i samfunnet. Dette er et komplisert tema, og mange av problemene vi har i dag er ikke nødvendigvis samfunnets normer, men heller holdningsproblemer i enkelte subkulturer. Seksuell trakassering og overfall er for eksempel fortsatt et problem i Norge, men et viktig spørsmål å stille seg er om det er et samfunnsproblem når samfunnet anser oppførselen og holdningene som avvik. Kan vi her snakke om et problem som omhandler likestilling? Er det mulig å ha et samfunn uten sosiale avvik? Det biologiske aspektet gjør generelt slike konklusjoner vanskelige.

Kapittel 5: Hvorfor kaller vi oss ikke feminister?

Slik jeg ser det ut fra intervjuene er det tre viktige faktorer som avgjør hvordan en stiller seg til spørsmålet om å identifisere seg som feminist. Det første er hvordan en forstår likestilling og hvorvidt eget syn samstemmer med perspektivet til de en assosierer med feminismen. Det andre er hvilke mennesker en assosierer med bevegelsen, og hvordan disse fremstår i forhold til egne verdier. Det tredje handler om ens oppfatning av hva andre tenker om den feministiske identitet, og hvordan en forholder seg til dette. Rettferdighet og identitet er altså viktige stikkord.

De fleste av informantene forholdt seg ikke hovedsakelig til definisjonen av feminisme, men heller til hvilke inntrykk de selv, og andre, hadde av feminister. I intervjuene fremkommer det at alle er svært positive til likestilling og at alle er klar over feminismens egentlige definisjon. Likevel har mange problemer med å kalle seg feminister. Som jeg kommer inn på er grunnene mange og komplekse, men det blir naivt å tro at problemet er at folk ikke forstår hva det vil si å være feminist. En del av spørsmålet er vel heller om folk flest tenker at feminismen de eksponeres for er rettferdig, og om feminismen i dag egentlig jobber for- eller mot likestilling.

Når jeg her skal forsøke å gi en forklaring på hvorfor folk ikke kaller seg feminister har jeg valgt å dele opp i tre hovedårsaker som kort oppsummert handler om at en lar vær å identifisere seg som feminist fordi:

1. Bevegelsen bryter med egen identitet og rettferdighetsoppfattelse
2. En frykter å dømmes av samfunnet
3. En frykter å dømmes av andre feminister

5.1 Hva er en feminist?

Jeg vil begynne kapitlet med å redegjøre for hvordan informantene ser for seg en feminist. En del av informantene hadde et veldig *klassisk* mentalt bilde av en feminist, selv om de var klar på at dette var en forenkling av virkeligheten.

Camilla (IF): Ja, når jeg tenker feminist-feminist ser jeg jo for meg en litt sånn MdG-person med strikkegenser og kjøper olabukser på gutteavdelingen... en litt sånn type da. Så ja... Det er jo litt fordommer det også.

Det blant annet Camilla beskriver er en jente som gjerne bryter med det tradisjonelle feminine utseendet. Det snakkes her om kvinner som kler- og friserer seg guttete, er bevisste på å unngå å fremstå sexy og utseendefiksert, og gjerne lar kroppshåret gro.

Madelen (IF): Altså, jeg... Jeg får bare opp bilde i hodet av sånn... som går i tog og... de som er veldig for sånn for eksempel kroppshår og... vil vise veldig frem at de kan gjøre akkurat som menn, og ha hår under armene og... Jeg føler det kommer veldig godt frem.

Madelen er av samme oppfatning, og legger til et syn om at feminister gjerne fremstår som aktivistiske og oppleves å være verbale og noe voldsomme i fremtoningen.

Madelen (IF): Altså, jeg hadde jo håpt at ordet skulle være mer forbundet med lønn og likestilling i samfunnet. (...) Jeg føler feminister er ganske sinte... Så hvis det hadde vært mer objektivt og faktabasert... at folk hadde kunne sett rene fakta og på den

måten blitt valgt, istedenfor sånn... ja, veldig sånn høylytte debatter og kropp, kropp, kropp og... sånne ting. Fått tall på for eksempel lønn da.

Hun sier videre at hun oppfatter feminister som sinte, og savner et mer objektivt fokus på fakta, fremfor det overdrevne kroppsfokuset hun opplever mange av dem har. Hun og andre informanter kjenner seg ikke igjen i de begrensningene en del feminister mener at samfunnet legger for hvordan vi kan se ut.

Ine (F): Det som blir fremmet er jo liksom den personen med håret hit (kort), som går i de der nittitallsklærne. Folk som står med et skilt og.... En ser liksom ikke den hverdagslige feminismen. Den gruppen som blir fremmet er jo den ekstreme gruppen.

Ine tenker, som Camilla, at feminister ofte har håret kort og har en særegen stil. Beskrivelsene kan tyde på at feminisme er en slags subkultur, med egne normer og egen klesstil. Hun poengterer at en feminist kan være mye forskjellig, men opplever at det er denne gruppen som er mest synlige.

Camilla hadde stereotyp bilde av feminister, men var tydelig på at det finnes mange ulike typer, og at det er interne splittelser - spesielt i synet på hvordan en skal fremstå i sosiale medier, og hvorvidt en bør kunne legge ut lettkledde bilder av egen kropp.

Camilla (IF): Det er jo veldig mye... folk fokuserer på veldig mye forskjellig. Hun (Iselin Guttormsen) tar jo for seg ganske bredt. Men så har du for eksempel andre... bloggere som vil gå i gjennomsiktig topp uten BH, som bare fokuserer på det. Det er det jo ganske mange - sånn som hun Anniken som var med på Farmen, Sophie Elise...

Sophie, som selv kalte seg feminist, hadde et lignende todelt syn på gruppen. Hun delte hovedsakelig inn i det man kan kalle *moderne-* og *klassiske feminister*.

Sophie (F): Jeg tenker at det egentlig er ganske todelt. Jeg ser for meg både de som egentlig blir sett på som litt sånn horete. Jeg synes at sånn Sophie Elise-feminisme også er feminisme. Og så tenker jeg på de som på en måte lar alt gro, og som også egentlig har en litt sånn anti-innstilling til menn... Som mangler litt den der dybden, og litt forståelse, sånn jeg ser det hvertfall.

Hun hadde altså en lignende oppfatning som de andre av den mer klassiske feminismen. Hun mente at disse typene ofte var litt for bastante og unyanserte. Den andre gruppen, som hun mente noen så på som *horete*, identifiserte hun seg mer med. En ser ofte at feministiske debatter preges av to vidt forskjellige syn på hva likestilling egentlig er. Selvsagt er virkeligheten mye mer nyansert enn at det holder å dele feminister i to grupper, men en del av informantene vektla denne dikotomien. Feminismen Sophie her støtter mest opp under, og som hun kaller *Sophie Elise-feminisme*, vil jeg kalle *moderne feminisme*. Dette er en feminisme som gjerne bryter med den mer *klassiske feminismen*, der en blant annet er opptatt av å utfordre feminine stereotypier ved å fremheve det utypiske. Denne typen feminister er ofte opptatt av at kvinner ikke skal defineres av utseendet, og er negative til at kvinner spiller på sex, da dette omtales som *internalisert sexism*. En fremmer en teori om at kvinnene ubevisst styres av menns interesser og behov. Feminister med dette perspektivet ser ofte på bevegelser som *free the nipple* som en måte å avseksualisere kvinnekroppen på. Det jeg velger å kalle for *moderne feminisme* kjennetegnes derimot av et mer individualistisk perspektiv på feminisme. Her fokuseres det på at enhver kvinne må få gjøre det hun selv ønsker. Her er ikke målet nødvendigvis at en skal vise kvinnekroppen for å avseksualisere den, men heller å få frem at kvinner skal få lov til å fremstå attraktive og seksuelle og samtidig ha rett til å bli tatt på alvor. De utfordrer normene og normaliserer det å være kvinne og by på egen seksualitet. For er egentlig hovedproblemet at kvinner blir kalt horer om de har sex med mange, eller er det synet samfunnet har på prostituerte, strippere eller andre kvinner som bruker egen kropp på en seksualisert måte som er problemet? Internasjonalt er Cardi B og Nicki Minaj kanskje de mest innflytelsesrike eksemplene. Grunnen til at jeg velger å kalle det en moderne feminisme er fordi jeg oppfatter at det er et resultat av at religiøse tradisjoner og verdier i økende grad stilles spørsmål ved, og at åpenheten rundt kropp og seksualitet har økt betydelig. Det er for eksempel ikke så lenge siden det å ha sex på TV var ekstremt og uvanlig. I dag, til tross for at mange omtaler det som et *krenkesamfunn*, er vi mye mer åpne og tolerante når det kommer til kropp og sex. Det som gjerne er typisk ved mer tradisjonelle patriarkalske og kvinneundertrykkende samfunn er at kvinners seksualitet blir sett på som tabu og som noe skittent. Dette sitter nok fortsatt litt igjen også i vestlige samfunn. En hører gjerne at en må kle seg respektabelt, og det er et visst stigma knyttet til å spille på sex. Marthe uttrykte at hun tillot seg å bruke femininiteten sin i enkelte situasjoner.

Marthe (F): Jeg bruker det at jeg er dame for alt det er verdt. Da jeg var servitør brukte jeg min femininitet til å få mer tips. Jeg var søt og sjarmerende... hadde utringning... en bruker det for alt det er verdt. Men jeg ville aldri brukt det i en mer seriøs situasjon da.

Hvorvidt Marthe også tenker det samme om menn i disse *seriøse situasjonene* er usikkert. Det kan likevel tyde på at hun har internalisert normer fra samfunnet, som tilsier at kvinner kan være sexy i visse situasjoner og yrker, mens andre situasjoner krever at en er mer *respektabel*. En tenker altså at en har mulighet til å spille på attraktiviteten, men at en ikke kan forvente å bli tatt like alvorlig om en gjør det. Det er altså greit å spille på ens feminine sider i lavstatusyrker, men når en kommer inn opp i rang må en skjule femininiteten for å oppfattes som seriøs. Spørsmålet er jo hvorfor den må skjules. Er det for at menn ikke skal distraheres?

Marthe, sammen med Iselin, hadde mindre negative stereotyper enn de andre informantene.

Iselin (F): Jeg tenker på åpne personer som er for likestilling. Som er veldig åpne for alt av mann, kvinne... ja, alt. (...) Sånn stereotypisk føler jeg at feminister er litt sånn selvstendige og egendrevne og... Ja. Ikke noen spesiell klesstil eller noe sånt ellers.

Marthe (F): Ja, de damene som er der (hemmelig Facebookgruppe). Mitt inntrykk er at det er veldig sterke, selvsikre damer, som også gir rom og plass til de som er usikre. Og de som er for voldsomme blir slått hardt ned på. Så mer rasjonell diskusjon. Så det er ikke plass for ytterkantene der inne. Det er mer sånn, helt vanlige damer som tør å snakke og er flinke å uttrykke seg.

De brukte mer positive adjektiver i beskrivelsen av den typiske feminist. De fremhevet egenskaper som åpenhet, selvstendighet, selvsikkerhet, rasjonalitet og raushet. Iselin var bevisst på at hun hadde noen negative stereotyper hun også - som at feminister er sta og negative til menn, men virket å avfeie dette ettersom hun mente de ikke var representative for feminister. Marthe bygde assosiasjonene på inntrykket hun hadde av medlemmene i Facebookgruppen hun var med i. Hun mente at de som var for ekstreme og i ytterkantene ble slått hardt ned på her. Hun også så opp til kvinner som Anne Lindmo, som var rasjonelle og tøffe. En feminist var altså ikke nødvendigvis en som var aktiv i en feministisk bevegelse, men det handlet mer om personlighet.

Hun så også opp til Alexandria Ocasio-Cortez (AOC) på grunnlag av det samme, og lot seg imponere av at hun ikke lar seg stoppe av all den grove hetsen hun får.

Marthe (F): (...) Uansett hvor mye dritt de får dukker de opp neste dag og fortsetter kampen. Litt sånn som hun AOC i USA. Jeg følger med på henne. Hun er en av de figurene jeg har stor respekt for som kvinne og menneske. Altså du får millioner av voldtektstrusler og likevel kommer du på nyhetene neste dag og fortsetter å argumentere for det du tror på.

AOC er, sammen med for eksempel Lan Marie Berg, eksempler på det *interseksjonalistiske feminist* vektlegger - at kombinasjonen av å være kvinne og for eksempel etnisk minoritet gjør en spesielt utsatt for hets – i form av en blanding av rasisme og sexisme. Heldigvis er ikke lenger slik hets representativ for majoriteten, men med dagens sosiale medier kan en fort få dette inntrykket da det gjerne er de mest ekstreme som er mest aktive og viser igjen. Dette kan gi et feilaktig inntrykk av de reelle dominerende holdningene hos befolkningen, og forsterke de negative effektene på de som utsettes for diskrimineringen.

5.2 Feminismen bryter med egne verdier og meninger

Flere av informantene fortalte at de ikke følte tilhørighet til gruppen de assosierer med feministbegrepet, og at de ikke delte denne *imaginære* gruppens syn på likestilling og rettferdighet. Jeg bruker ordet imaginær fordi gruppen en anser som feminist baseres på ens stereotypier og forestilling av hva en feminist er. Jeg vil være forsiktig med å avskrive denne forestillingen som feilaktige fordommer, da informantene åpenbart utviste refleksivitet rundt stereotypiene og var klar over at virkeligheten er mye mer nyansert. For informantene mine har begrepet feminist i praksis blitt knyttet til de som er mest aktive i forbindelse med kvinnedagen, og de som ytrer seg sterkest i mediene og i samfunnet for øvrig.

Jeg vil i denne delen av kapitlet altså gå inn på ulike aspekter ved den feministiske bevegelsen som gjør at folk lar være fra å kalle seg feminist. Jeg vil diskutere hvorvidt folk tar avstand basert på både hvilke saker som trekkes frem, hvordan de vinkles og måten feminist fremstår på.

5.2.1 Feminister er for ekstreme. Personlighet og gruppeidentitet

Å ta del i den feministiske identitet handler om å identifisere seg med en gruppe, og gruppeidentitet handler i stor grad om å ha ting til felles, og det er nettopp her en del av problemet ligger. Jeg vil først diskutere hvordan disse ulikhetene utarter seg i væremåte og hvordan en ønsker å fremstå.

Madelen (IF): (...) Alle i min vennegjeng og de jeg kjenner har jo, tror jeg, de samme oppfatningene av hva en typisk feminist er. At det er de som har gått i 8.mars-tog og holdt taler og sånn... og vært litt ekstreme og annerledes enn oss. Så... folk vil kanskje ikke identifisere seg med dem. De er litt... kan bli sett på som litt rare.

Madelen beskriver altså feminister som personer som gjerne er annerledes enn det hun oppfatter seg selv og de rundt henne. Hun ser på dem som ekstreme og *litt rare*. Hun tenker altså ikke på feminister som alle som er for likestilling, eller som er for kvinners rettigheter, men hun assosierer begrepet med de som står frem med veldig sterke meninger og gjerne er ivrige i spesifikke aktivistiske miljøer. Grunnen til at hun ikke kaller seg feminist handler altså mye om at hun selv ikke føler seg lik denne gruppen hun forbinder med bevegelsen.

Sophie tror også at dette er et problem for mange.

Sophie (F): Jeg tror de fleste har en homogen gruppe de ser for seg, og at det er derfor ikke så mange vil kalle seg feminister, fordi de identifiserer seg ikke med de gruppene de ser for seg.

Sophie kaller seg selv feminist, og har ikke helt det samme bilde som Madelen og en del av de andre har av feminister. For Sophie er forestillingen mer todelt, som jeg tidligere gikk inn på, der hun skilte mellom klassiske- og moderne feminister. Hun tror likevel de fleste har en lignende forestilling som Madelen har, og at feministen de ser for seg er mer av det klassiske slaget. Hun tror at denne stereotypien gjenspeiler majoriteten av kvinner dårlig, og at det er få som føler seg lik denne gruppen. Hun tenker altså, som Madelen, at mange avstår fra å kalle seg feminist fordi kvinnene de ser for seg er så ulike dem selv. Denne polariseringen dette medfører kan gjøre det vanskelig å få til gode diskusjoner.

Sophie (F): (...) Jeg tror at hvis du går inn i en diskusjon på en sånn måte at, jeg er feminist... Så tror jeg man får tilbake at feminisme er bare teit, og så går det på en måte... at det blir mer maktkamp enn dialog.

Sophie mener at feminismen kunne tjent på at man ikke gikk like hardt inn i diskusjoner, og at en ved å trå litt mer forsiktig kunne få med seg flere. Dette gjelder både mellom ulike typer feminister og i møte med ikke-feminister. At det fort blir stor splittelse og at folk ender opp med å få større avstand til hverandre. Lignende tanker har Camilla og Dorthe.

Camilla (IF): Altså, om man tenker feminist føler jeg mange tenker på de som er veldig ekstreme... de som... skal vise alt og rope ut og... kanskje går det litt for hardt utover det motsatte kjønn også enkelte ganger. Så der er jeg veldig sånn... Jeg identifiserer meg ikke med dem.

Dorthe (IF): Men jeg tror grunnen til at jeg ikke har lyst til å definere meg som det er at jeg føler ordet har blitt litt ødelagt, spesielt gjennom medier og sånt. Det kommer frem veldig ekstreme sider av feminisme som gjør at jeg synes det er vanskelig da, å kunne definere meg som feminist.

De negative stereotypene ligger altså til grunn for at de ikke ønsker å ta del i gruppen *feminister*. De kjenner ikke på de samme følelsene ovenfor- og har ikke samme perspektiv på samfunnet som feministene de ser for seg. Det som er litt interessant er at forestillingen og beskrivelsene mange har av en feminist ligner egentlig beskrivelsene av mannlige *incels* – sinte og bitre på det motsatte kjønn. Dette til tross for at dette er grupper som gjerne har svært motstridende interesser og lite til overs for hverandre.

Camilla synes også at mange feminister kan bli for visuelle.

Camilla (IF): (...) man skal liksom legge ut bilder av kropp og ting som skjer med kvinnekroppen, og dra det veldig sånn... langt hår under armene, og bare dytte det opp i kamera på en ekstrem måte. Så det tar jeg jo litt avstand fra. Jeg er ikke sånn ekstrem på den måten der. Heller ikke sånn... jeg kunne ikke sett for meg å gått i tog og skreket ut og den type ting. Men jeg er jo for lik lønn og likestilling.

Hun oppfatter ikke denne type saker som reelle problemer, og føler i tillegg at fremgangsmåten gjør at folk tar bevegelsen mindre seriøst. Det samme uttrykker Ada.

Ada (IF): (...) det er jo det samme som med homofile og pride-paraden... det blir for ekstremt og for visuelt for enkelte. Og når du kommer da med jenter som skal legge ut bilder på instagram om at de har blod på klærne og hår under armene... ting som folk urettmessig – eller rett, synes er støtende. Så vil det for noen bli negativt fordi det er for mye.

De opplever begge at feminister ofte blir for voldsomme og presser for mye på for å få frem sakene sine, noe som fører til at mange tar mer avstand. Ada sier at det for mange blir for visuelt. Spørsmålet er jo om en da bør gi etter fordi folk ikke like å se det, eller om det bare viser viktigheten av kampen? Hun mener likevel de kunne tjent på å være litt mer imøtekommende og brukt andre metoder for å overbevise. Her har hun bred støtte fra psykologien, da det finnes mye forskning på hva som er effektive metoder for å overbevise andre. Det fremkommer at harde og bastante meninger fungerer dårlig for å få folk til å endre mening (Lee m.fl., 2016). Måten de mest entusiastiske feministene fremstår kan altså virke svært polariserende, og virke mot sin hensikt – siden feminismen tross alt handler om å skape endring.

Marthe (F): (...) hvis du er en gruppe på ti stykker og vi snakker om likestilling og alle er enige... så er det de to som har sterkest meninger som kanskje trekker den litt for langt, som tar mest plass. Og det er ikke de jeg vil skal representere meg, når vi snakker om feminisme.

Marthe opplever at mange andre ikke ser på gruppen på samme måte som hun selv. Hun føler at dette bildet folk flest har ikke er representativt for bevegelsen. Både hun og Iselin uttrykker at det er frustrerende at de mest ekstreme ofte forbindes med begrepet. Marthe trekker frem *Ottar-feminister*, som gjerne er de mest konservative feministene, som eksempel, og viser til saker som at en gruppe feminister blokkerte en strippeklubb i Bergen. Dette er feminisme hun selv ikke vil identifisere seg med, da hun har troen på metoder som bygger mer på rasjonell dialog.

Marthe (F): Jeg kan si liksom... jeg elsker rosa, jeg elsker å gå med kjole... jeg vil at kjæresten min skal henge opp hyllen. Jeg vil at han skal bestemme når vi skal dra... skjønner du? Jeg har lov til å definere selv... for det blir en del av personligheten min. Mens de som ikke har satt seg inn - tenkt så mye over det, føler kanskje ikke at de passer inn i rammen, og da er de ikke feminister. Men min ramme er kjempestor, og kjemperund.

Marthe tror mange undervurderer hvor nyansert gruppen feminister er, og hun mener at det er rom for å være mer typisk feminin også, og at det går an å *shoppe* fra ulike identitetskategorier. Hun fremmer her et individualistisk perspektiv på identitet, som noe flytende som en fritt kan forme og tilpasse ulike situasjoner. Samtidig kan det stilles spørsmål ved at hun for eksempel argumenterer for at det er greit at kvinner skal forvente at mannen skal gjøre praktisk arbeid. Spørsmålet er da om det også er greit med menn som søker en kvinne som kan gjøre husarbeidet, eller havner dette i sexisme-kategorien? Dette er en utfordring med feminisme. Likestilling er så komplekst at det er fort gjort å komme med utsagn som tenderer mot å være hyklerske.

Lene (IF): Jeg ser jo en veldig mye mer nyansert debatt nå enn hvis du går bare noen tiår tilbake i tid. Så vi er jo på vei i en retning hvor dette er på agendaen uten at de som går i bresjen blir oppfattet som mannehatende, sinte kvinner.

Lene oppfatter at feminismen har blitt mer nyansert, og mener at debatten har gått i en positiv retning, der en gjerne ser ulike sider ved feminismen bedre i dag enn tidligere. Dette kan ha sammenheng med at mediene i dag er åpnere for at hvem som helst kan publisere noe og nå ut til mange mennesker. Dette legger til rette for at feminismen tolkes på ulike måter, og at en får frem mer varierte perspektiver og diskurser. Den *moderne feminismen* er et eksempel på dette.

5.2.2 Vektlegger feil saker eller fokuserer på bagateller

Informantene oppfattet at feminister ofte har overdrevent fokus på mindre viktige saker som for eksempel at kvinner skal kunne ha kroppshår. Det var få som opplevde at dette var et problem i vårt samfunn. Camilla hadde vokst opp i en familie der kropp var naturlig og svært lite tabubelagt. Hun mente at dette med kroppshår ikke var et problem, og at det overdrevne fokuset på slike saker har en avskrekkende effekt på folk flest.

Camilla (IF): Jeg tenker det er opp til hver enkelt. Jeg barberer meg veldig gjerne på sommeren, for da føler jeg meg vel, og sånn på grunn av lukt, eller velvære generelt. Men ikke fordi jeg er dame og skal ikke ha hår. Jeg har gått seks måneder uten å barbere meg, så det er på en måte ikke noe står og skriker om, og tar bilder og legger ut på sosiale medier. Jeg vet at det er naturlig da - å ha hår.

Madelen drar også frem dette aspektet ved feminismen.

Madelen (IF): (...) Det blir feil fokus, føler jeg. Jeg ser ikke på det som et veldig stort problem hvis noen velger å ikke barbere seg, for eksempel.

Både Madelen og Camilla opplevde at jenter står fritt til å velge om de vil barbere kroppshår eller ei, og syntes slike saker tok bort fokus fra faktiske problemer. Sophie problematiserte også at feminister satte fokus på bagateller fremfor de store, viktige utfordringene.

Sophie (F): Jeg føler at det er litt sånn... hårvekst og banale saker. Det går ikke på utvikling, og i hvilken retning kommer jeg til å opparbeide pensjonspenger, men heller på hvorfor er mannehøvler dyrere? Jeg føler en tar sånne saker som egentlig er helt latterlige. (...) Jeg tror en undergraver feminismen ved å ikke ta opp de faktisk reelle problemene.

Sophie mener altså at dette fokuset bare fører til at folk tar feminismen mindre seriøst, og tenker at det ikke lenger er noen viktige saker å kjempe for når det gjelder likestilling. Hun nevner også det feminister kaller *The pink tax*, som problematiserer hvordan kvinneprodukter oftere er dyrere enn herreprodukter, fordi de vet at kvinner er villige til å betale mer for det. Ine dro frem lignende saker som ødeleggende for bevegelsen.

Ine (F): (...) Kanskje sånne ekstreme saker. For eksempel at kondomer er gratis, så hvorfor er ikke tamponger gratis... Sånne type ytringer. Det er å dra det til det ekstreme liksom. Det er jo ikke direkte feminisme, men sånn at vi kvinner har problemer menn ikke har, og menn får ting så mye lettere i forhold til oss kvinner. Det er det jeg tar avstand fra. Det er mange som ser på det med skylapper.

Hun nevner diskusjonen rundt om tamponger også bør være gratis, siden kondomer er det. Hun er enig med de andre om at dette ikke er det feminismen burde handle om, og at det fører til at folk blir likegyldige. Det er likevel ikke unison enighet rundt viktigheten av enkelte av disse sakene. Ada drar lignende saker frem som viktige.

Ada (IF): Jeg tenker jo det (pink tax) er noen av de gode sakene som kommer frem. Men det er sak som gjerne blir ødelagt av det dårlige ryktet til feministene hos enkelte i dag. Men også denne debatten i forhold til gratis distribusjon av mensprodukter, for eksempel. I forhold til at... jeg lurte på om tamponger blir beskattet som luksusvarer. Mens tyggis blir ikke.

Hun nevner to saker som ligner de Ine og Sophie mener er feministiske blindveier. Det første hun drar frem er pink tax, som kanskje handler mest om et kynisk kapitalistisk marked, der profitt ofte går foran etikk. Den subjektive intensjonen for de kjønnede prisforskjellene handler ikke nødvendigvis om sexisme, men det er slik mange opplever det – at utfallet blir en kjønnet forskjellsbehandling, selv om intensjonen kanskje bare bunner i å tjene mest mulig penger. At bind og tamponger i Norge beskattes som luksusvare er en litt annen sak igjen. Hun forstår det som at dette kan skyldes at det ikke er produkter menn har brukt. Ofte ser en problemer i samfunnet ut fra eget ståsted. Når det da antagelig var menn som tok avgjørelsene var dette kanskje ikke noe man tenkte så mye over. At det ligger sexistiske holdninger bak er selvsagt ikke umulig, men det er vanskelig å bevise. En kan også dra paralleller til sukkeravgiften og debatten rundt den, så ser en at det finnes mange logiske brister i skatte- og avgiftssystemet. Det kommer også frem at både bleier og barberblad også skattes likt, uten at dette rammer kvinner mer enn andre (Minsaas, 2020). Noe av det som muligens gjør at mange synes disse sakene oppleves som irrelevante er at det er snakk om relativt små summer. I tillegg finner en lignende urettferdigheter begge veier om en leter etter det. Ada tror også at feministenes dårlige rykte fører til at folk ikke tar saken på alvor – at de tar avstand på grunn av identiteten til de som setter fokus på den.

Dorthe drar paralleller til rasismedebatten, der det også er mange misforståtte saker som tar fokuset bort fra de viktige.

Dorthe (IF): (...) Sånn som for eksempel rasismedebatten. Jeg føler den også har blitt veldig dum, fordi det blir mange sånne småting som overskygger de aller viktigste

problemene. Det er litt sånn med feminismedebatten også. (...) Istedenfor at man blir sett på som en sterk kvinne, blir man sett på i en offerrolle. Jeg føler nesten man går litt tilbake igjen i tid, egentlig.

Hun opplever at feminister drar oss tilbake i tid ved å stadig sette kvinner i offerrollen, og lete etter små saker der en kan finne hint av diskriminering. Ved at en hele tiden leter etter bekreftelser på at kvinner undertrykkes bidrar en ironisk nok til å opprettholde tanken om kvinner som det svake kjønn.

Marthe og Ine reagerer også på at noe som kanskje er ment som uskyldige spøker, eller ender opp som klønete formuleringer eller handlinger, gjerne dras ut av proporsjoner, noe de ser på som uheldig for feminismens oppslutning.

Marthe (F): (...) Ja, det med hun venninnen min som har vært veldig sånn sterk feministfigur... ofte hisser hun seg opp fordi noen tullet med noe, så syntes ikke hun det var greit. Hun snakket mye om det. Men verden utenfor går jo videre. Og det er jo de store tingene som betyr noe.

Ine (F): Folk tar en ting og blusser det så sykt opp. Det var et klipp på youtube... Der du ser... nesten som at du ser at kvinner fisker etter menn for å få den responsen de vil ha for å fremme sitt syn om at "å vi er så forskjellige, og vi blir behandlet så forskjellig". Vi ser jo mye i mediene at en sånn liten kommentar noen kan si kan bli blåst opp, og så var det jo ikke ment på den måten.

Et nylig eksempel på det de her snakker om er debatten rundt reklamebildene til den nyåpnede burgersjappen «Dirty Vegan», der enkelte så illustrasjonen av en seksualisert kvinne, mens andre enkelt og greit så en kvinne som spiser burger (Legdani, 2021). Dette kan, som Dorthe poengterer, sammenlignes med lignende villspor innenfor rasismedebatten, som saken jeg viste til innledningsvis med gensenen med ape-motiv. Lignende kan en jo stille spørsmål ved burgereksempelet, er dette sexismen, eller er det de som påpeker det som har et sexistisk fokus, eller eventuelt er litt for opptatt av å lete etter saker å problematisere? Det mange av informantene mener er at disse feministene aktivt leter etter bekreftelse på at kvinner blir diskriminert – noe som ikke nødvendigvis har en positivt likestillende effekt, og kan bidra til å styrke negative kvinnelige stereotyper.

Det informantene her fremhever er de sider ved feminismen som en gjerne assosierer med de mest ekstreme feministene, de som gjerne oppleves av flertallet som sinte og mannehatende. Dette gir en glidende overgang til min neste forklaring, som handler om at feminismen kan oppleves som en kamp mellom kjønnene, og at feminister ofte oppfattes som mannehatende.

5.2.3 Kamp mellom kjønnene - mannehatere

Mange opplevde at feminismen kunne være polariserende, og at feminister ofte hadde en negativ innstilling til menn. En del av problemet som ble tatt opp er nettopp det Marthe og Ine var inne på, med at enkelte feminister blåser opp klønete spøker og kommentarer fra menn, og at en ved å dra frem så mange tvilstilfeller svekker sexisme-begrepet og får en *ulv-ulv-effekt*. Så samtidig som det finnes menn med et ekstremt negativt kvinnesyn, og en har alvorlige problemer som voldtekt og sosial kontroll av kvinner, er det ofte tvilsomme og uskyldige saker som dras frem i mediene - saker som gjerne bygger på misforståelser eller misoppfatninger.

Siden informantene i stor grad bygger inntrykket av feminismen på mediene vil jeg trekke frem en case jeg opplever at eksemplifiserer godt det de sikter til. Den franske musikkartisten Martin Solveig var i 2018 DJ under den årlige fotballgallaen Balon D'Or, der verdens beste fotballspillere skal kåres. Solveig fikk i oppdrag å danse med sammen utøverne som hadde mottatt priser. Da norske Ada Hegerberg kom opp og mottok prisen for årets kvinnelige fotballspiller, spurte Solveig fleipete om hun kunne *twerke*. *Twerking* var på tiden en veldig populær dans i sosiale medier, hovedsakelig blant kvinner, og går enkelt forklart ut på å riste på rumpen. Spøken var klønete og dårlig timet, og det endte med at Solveig ble bombardert med negative meldinger og anklager om sexisme. Saken blåste opp i både norske- og utenlandske medier, og Solveig måtte kort tid etter unnskyldte spøken. Anklagerne mente at en profesjonell fotballspiller fortjente respekt, og at et spørsmål om å utføre en *sexifisert* dans ikke passet seg. Debatten fremstod som en unyansert heksejakt, der episoden ble dratt ut av kontekst, og få spørsmål ble stilt til kritikken Solveig fikk. Det var åpenbart at han hadde planlagt en annen dans som passet anledningen bedre, og at han ikke hadde et reelt ønske om at Hegerberg skulle twerke. At Solveig ikke spurte en mannlig spiller om det samme, som også ble mye trukket frem, er jo heller ikke så rart, da dansen først og fremst utføres av kvinner. Ubevisst vil det nok alltid være ulikheter i hvordan en behandler menn og kvinner, blant annet fordi de aller fleste finner et av kjønnene mer attraktivt enn det andre – noe som

selvsagt påvirker hvordan man møter ulike personer. Mest av alt er dette bare et godt eksempel på en klønete situasjon og en dårlig spøk, som blir dratt totalt ut av proporsjoner, og som går på bekostning av viktigere feministiske saker. For det er mange menn, både i musikkbransjen og ellers som virkelig behandler kvinner dårlig.

Problemet informantene peker på er altså ikke bare at enkelte menn opplever å urettmessig dømmes som sexister, men også at slike episoder bidrar til å utvanne begrepet og drar fokus bort fra reelle problemer.

Eksemplet jeg her dro frem illustrerte blant annet problemet Ine beskrev, med enkelte feminister som konstant er på jakt etter noe å ta menn på - som kan minne om sexismen. Samtidig overser de tilfellene der lignende ting skjer andre veien. Lene hadde også det samme synet på en del feminister, og mente at enkelte virket litt bitre på menn generelt.

Lene (IF): Det er jo kanskje dette her... At det har blitt trukket så langt at det tenderer til å ikke bygge opp kvinner, men å hate menn. At det har blitt en litt sånn sint bevegelse kanskje. At det er litt mye sinne og frustrasjon...

Ine fryktet også det hun oppfattet som en økende bitterhet i samfunnet, rettet mot menn.

Ine (F): (...) Så det kan bli vanskelig i fremtiden tror jeg, med holdninger sånn som de utvikler seg. At da kan det sakte men sikkert bli at de hvite mennene i førtiårene får alle muligheter og alt servert. Det begynner å bygge seg opp litt sånn bitterhet. Du ser jo i samfunnet i dag, det er noe som kan i fremtiden gå over til en slags undertrykkelse.

Camilla beskrev en lignende oppfatning av feminister, og mistenkte at dette gjør at gutter tar avstand fra bevegelsen.

Camilla (IF): Jeg tror det er veldig vanskelig for hvertfall gutter å kalle seg feminist nå. For jeg tror de allerede føler på at feminister er mannehatere... de som er veldig ekstreme, de som tar plass og de som roper. Jeg tror mange gutter synes det er vanskelig å være med på den kampen.

Hun mente at feminister kunne gå for hardt ut, og at de måtte jobbe med formidlingen som hun oppfattet som diskriminerende.

Camilla (IF): Tror det har mye med formidling og språk - hvertfall for de ekstreme... Det er ikke sikkert de mener det sånn... meningene kan være gode i bunn, men at det blir formidlet på en sånn måte som det kanskje fremstår som mannehatende, fordi det blir kanskje litt sånn aggressivt. (...) Jeg føler alltid det har vært sånn, fra jeg var liten jente, at det var vi kvinner som skulle være feminister. At «ja, skal du være kvinne må du nesten være feminist». Men det er jo like viktig at gutter er det også, hvis ikke blir det ingen endring på det.

Poenget hennes med at også feminismen tjener på å få med menn er viktig. Menn utgjør halvparten av befolkningen. Dersom feminismen oppfattes som en interessekonflikt mellom menn og kvinner taper alle på dette, og en vil ha store problemer med å få gjennom sakene en kjemper for.

Dorthe var også kritisk til de mest ekstreme feministenes formidlingsevne, og mente at de i stor grad har *kuppet* feminismebegrepet, og gjort at folk tenker at feminismen handler om at kvinner skal komme over menn.

Dorthe (IF): Jeg føler ofte at de som er litt mer ekstreme har tatt den feministideologien, og satt den mer til at vi kvinner skal frem, og vi skal komme over menn. Jeg føler at det bare har ødelagt det ordet, og jeg synes det er så dumt for de kvinnene som kjempet frem en generell likestilling.

Det Dorthe beskriver her er en oppfatning samtlige ikke-feminister deler. At disse ekstreme har tatt makten over feminismebegrepet og styrer hva feminisme skal være. De opplever denne feminismen som disiplinerende, og at de klassiske feministene står øverst i det feministiske hierarkiet og legger føringer for hvilke måter det er greit å gjøre feminismen på.

Sophie tenker også at det er lite hensiktsmessig å sette kjønne opp mot hverandre, og mener det heller bør fokuseres på systemet. Skal feminismen må en hindre at debattklimaet er så polarisert at det blir en kamp mellom kjønne.

Sophie (F): Ja, altså jeg tror at "sinte feminister" i veldig stereotypisk forstand ser på dem som problemet. Men jeg tenker det at det er systemet... Det er jo akkurat like mye problem å gå på enkeltpersoner og gå til angrep på menn. Istedenfor å fokusere på at menn er ille, bør en heller fokusere på problemene.

Dette Sophie poengterer her er en holdning som gikk igjen hos mange av informantene. De fleste var kritiske til at kjønn ble satt opp mot hverandre, og mente at en ikke burde gå til angrep på menn, men heller se på systemet og hvordan en kunne fikse det.

Ine er også redd for at fokuset på kvinners behov og rettigheter skal bli for ensidig, og at det at menn ofte blir glemt fører til ytterligere polarisering.

Ine (F): Ja, det er det jeg føler det blir nå. At istedenfor at alle skal være likestilt, blir det er sånt mannehat. Jeg føler det er litt den retninger en kan gå i. Og det må vi styre unna. Vi må prøve å tenke hvorfor vi kjempet til å begynne med. Hva var formålet vårt med å starte bevegelsen?

Madelen uttrykte lignende oppfatninger.

Madelen (IF): Jeg synes ofte det blir litt sånn ekstremt da... At de som kaller seg feminister ofte har et litt negativt syn på menn, kanskje. At de føler at kvinner er så undertrykt at de ser ned på menn, og at... jeg føler det kommer litt i fokus da. (...) Jeg føler ikke at feminisme nødvendigvis er for likestilling. Jeg føler at de ser på seg selv kanskje som bedre enn menn da, hvis du skjønner?

Madelen har inntrykk av at mange feminister ikke kjemper for likestilling, men utelukkende for saker som fremmer kvinnens posisjon. Det er ikke bare at menn blir gjort til syndebukker, men det ble også uttrykt bekymring rundt at saker der menn blir diskriminert og kommer dårligst ut, blir oversett og nedprioritert. Dette kommer tydelig frem i Nrk Brennpunkt sin dokumentar *Kjønnskampen*. Dokumentaren viser blant annet et klipp av tidligere likestillingsminister Linda Helleland som responderer på statistikken som viser at vi har betydelig flere kvinnelige- enn mannlige studenter, med å konkludere med at vi er gode på likestilling. Det er altså ikke et problem at menn kommer vesentlig dårligere ut enn kvinner. At dette ikke fikk flere reaksjoner tyder på et skjevt fokus. Det kan virke som at kommentarer

som kan tolkes som kvinnefiendtlige blir hardere sanksjonert enn de som går andre veien. Det er også sjeldent feminister vektlegger saker som at nyere forskning tyder på at gutter underbevisst diskrimineres i karaktersetningen i skolen, at menn er overrepresentert i andelen mennesker uten utdanning og arbeid, flest menn tar selvmord eller at menn fortsatt har stiller svakere når det kommer til omsorg for barn (Omvik, Kumano-Ensvik & Reinertsen, 2019). Akkurat som med sakene der kvinner diskrimineres kan vi også forvente at det er en biologisk forklaringsvariabel som ligger bak noen av forskjellene her. Det er likevel tydelig at menns problemer får mindre fokus. Dette skyldes nok maktubalansen som har eksistert mellom kjønnene historisk sett, og en ubevisst trang til å kompensere. Det fremstår også politisk ukorrekt å snakke om at menn er taperne på enkelte områder i samfunnet. I den nevnte Brennpunkt-dokumentaren uttaler for eksempel Sigrid Bonde Tusvik, en svært innflytelsesrik feminist, at menn som er frustrerte for at de ikke klarer å få barn og familie er sutrete, og omtaler dette som *ekstremt usexy*. Hun begrunner dette med at menn statistisk sett er vinnerne i samfunnet. Hun overser altså at forskjellene er ekstremt store innen gruppen menn, og at selv om enkelte av dem har makt og penger, er det også mange i andre enden, som opplever å feile på de fleste aspekter av livet. Hun ignorerer at det er til lite hjelp for disse mennene at deres kjønn generelt gjør det bra. Samtidig bidrar hun til å opprettholde stereotypiene til kjønn, og stigmatiseringen av menn som viser følelser.

Den nevnte overkompenseringen uttalte flere av informantene at kunne virke polariserende og slå ut urettferdig på individnivå.

Dorthe (IF): Det har vært veldig sånn «kvinner opplever kroppspress, og mediene og skjønnhetsidealene er veldig smale for kvinner, fordi de føler at de må leve opp til det». Men så føler jeg gjerne at, når man da først kommer med det, så stiller man gjerne ikke spørsmål ved, går dette også for menn? Fordi, det er jo ikke skjult at menn også opplever dette. Jeg føler at det alltid er kvinner først, og så kommer menn i ettertid.

Dorthe drar frem eksempelet med kroppspress og psykisk helse for å vise til et tema der menn ofte blir glemt. Som nevnt i kapittel 4 pekte Dorthe på at det ofte kan være verre for de mennene som opplever problemer som typisk assosieres med kvinner, fordi det oppleves som vanskeligere å snakke om. Når kroppspress assosieres med kvinner vil det for mange menn oppleves som feminint å føle på det samme. Dette gjelder generelt i samfunnet, at det å bry

seg om utseendet gjerne kobles til femininitet. Av feminister frontes sånne saker ofte som bare problematisk for kvinner, men det er jo like vanskelig for menn som føler de bryter med de maskuline kjønnsrollene. Dette er veldig tydelig i diskusjoner rundt kropp og sex. Mange feminister er ekstremt opptatt av at kvinner ikke skal gjøre seg sexy for mannen. Det er nesten slik at om kvinnen selv ønsker å barbere seg nedentil, bør hun helst unngå dette, fordi hun da gir etter for mannens ønske. Det blir her ignorert at forventningspresset går begge veier. Hvorfor er det så mange gutter som går på treningsstudio for å bygge muskler for eksempel? Og hvordan skal egentlig forhold mellom mennesker fungere om en bare tenker på egne behov og av prinsipp unngår å handle i andres interesse?

Det er også mange forventninger som er motsatte for menn og kvinner. Det er ikke bare et feminint ideal at kvinner skal barbere leggene, men det er også et maskulint ideal om at menn ikke skal gjøre det. Det er sjeldent fokus på menn som ønsker å barbere kroppshår, men opplever stigma rundt dette. En hører også ofte kvinner som ønsker en «mannemann». Er det bedre når kvinner sier at menn må være høye, kraftige og ha hår på kroppen for å være maskuline, enn når menn kommer med karakteristikk om hvordan kvinnekroppen skal se ut eller hvordan kvinner skal være? Stereotypier og kjønnebegrensninger går altså begge veier, og noen av informantene uttrykker å ha problemer med feminismen fordi de opplever en ubalanse, der det stort sett er kvinnesakene som prioriteres, mens det ofte ignoreres at menn møter på både like- og motstridende forventninger.

Ada har et perspektiv som bryter med de andre ikke-feministene.

Ada (IF): Jeg personlig, som egentlig sikkert kan identifisere meg litt med idealene og tankene rundt det biter meg ikke så merke i det. Men jeg merker jo på mennesker som jeg snakker med og omgås med at man gjerne har fått et litt sånn strikkesøy-bh-syn på feminister. At ting har blitt veldig firkantet. At feminisme i ytterste konsekvens kan assosieres med mannehatere. Og det tenker jo jeg er på grunn av manglende kunnskap om hva det faktisk står for.

Ada tenker at oppfatningen om at feminister er mannehatere er feil, og hovedsakelig skyldes manglende kunnskap om hva det står for. Hun virker som hun baserer sitt inntrykk av feminister mer på bakgrunn av definisjonen av feminisme, mens en del av de andre informantene er mer opptatt av hvordan de mest synlige feministene opptrer. Ada legger

likevel til at hun tror det er en kombinasjon – at feministene som er tydeligst i media også har litt av «skylden» for at folk har dette inntrykket. Ser en på intervjuet i sin helhet er egentlig Ada enig med veldig mye av feminismen, og grunnen til at hun sliter med å identifisere seg med bevegelsen handler egentlig mer om hva andre tenker om feminismen enn hva hun selv synes. Dette er et tema jeg kommer inn på senere (5.3).

5.2.4 Kamp mellom kvinner istedenfor kamp for kvinner

Informantene opplevde altså at feminister kunne fremme holdninger som marginaliserte menn. Noen av dem opplevde også enkelte *klassiske feminister* førte en kamp som ikke bare gikk utover andre kjønn, men også de kvinnene som hadde «feil» holdninger og verdier. En skal være kvinne på riktig måte. Spørsmålet mange dermed tar opp handler egentlig om en del av de feministiske sakene som frontes i mediene egentlig handler om likestilling eller om det egentlig er det stikk motsatte? Jeg velger å kalle dette *misforstått feminisme* - saker der en i realiteten kjemper mot kvinners rett- eller opplevde mulighet til å ta egne valg.

En del feminister er veldig opptatt av at kvinner ikke skal fremstilles som sexobjekter eller legge ut lettkledde bilder der utseendet kommer i fokus, mens det sjelden snakkes om når menn gjør det samme. Dette begrenser kvinner på to måter. **For det første** bidrar de til stigmatisering av de kvinnene som bruker utseendet og seksualiteten sin på denne måten. En viderefører underbevisst et negativt kvinnesyn der kvinners seksualitet skal skjermes fra offentligheten, og en holdning om at kvinner som spiller på sex ikke har krav på å bli tatt seriøst. I delkapittel 5.2.3 nevnte jeg episoden med Ada Hegerberg. Her kan det også stilles spørsmål ved kvinnesynet som ligger bak kritikken av Martin Solveig. Mange av kommentarene var rettet mot at Hegerberg som var profesjonell fotballspiller fortjente å bli tatt på alvor, noe som insinuerer at kvinner som twerker ikke fortjener respekt. Hvor mange reagerer på samme måte når medier fokuserer mer på hvordan kroppen til Cristiano Ronaldo ser ut enn hvordan den fungerer? Det er sjelden snakk om at menn ikke blir tatt seriøst som idrettsutøvere selv om de får mye oppmerksomhet for kropp og utseende, og oppfattes som sexobjekt for det motsatte kjønn. Implisitt ligger det altså at kvinner ikke både kan være sexy og respekteres som yrkesutøvere. **For det andre** fremmer en også det samme negative kvinnesynet ved å forsterke forestillingen om unge kvinner som skjøre og irrasjonelle, når en for eksempel argumenterer for å sensurere lettkledde kvinner i sosiale medier fordi det kan føre til kroppspress hos andre.

Dorthe trekker dette frem, og mener at kvinner ofte er for dømmende mot hverandre.

Dorthe (IF): Jeg synes at vi kvinner er veldig dårlige til å snakke hverandre opp. Jeg ser at det egentlig er kvinner som mest drar hverandre ned, i sosiale medier og sånt. Hvis man har, sånn som Sophie Elise, som egentlig bare gjør det hun står for, og hun tenker at det skal være helt greit å vise liksom nippler og sånt. Og det som blir helt normalt som... menn blir jo ikke sensurert for slikt. Hun har jo gjort mye bare for å føle seg vel. Jeg føler at det blir mye personrettet fremfor at en snakker om feminisme generelt.

Sophie hadde, som tidligere nevnt, et todelt syn på feminismen, og mente at de *klassiske feministene* ofte ble moraliserende og begrensende ovenfor andre kvinner.

Sophie (F): Jeg tror det også er todelt. På den ene siden er det én side av feminismen der det er veldig fritt. Og så har en litt sånn... Ulrikke Falch... der føler jeg det er mer moralsk pekefinger. Det tror jeg er mer begrensende enn frigjørende.

Hun oppfatter at feminismen tidvis kan virke mer som en kamp mellom kvinner enn for kvinner og likestilling.

Sophie (F): Jeg så på debatten 8. mars for noen år siden, og husker det var veldig sånn. Jeg følte hun (Falch) gikk mer til angrep, og det mener jeg sånn - en skal ikke vise estetiske kropp og sånt, og det synes jeg er noe feil. Altså, du kjemper... Jeg føler det er feil sted å kjempe... Jeg føler det er et teit sted å kjempe når man fortsatt har forskjellige muligheter i jobbmarkedet. For min del så bryter det med det jeg ser på som kamp for kvinner - altså ikke kamp mellom kvinner. Det er et eller annet der jeg føler bryter litt. At man skal få være det mennesket en har lyst til å være, men ikke nødvendigvis snakke ned mennesker som får til ting til som står i forhold til de sosiale konvensjonene.

Hun mente at disse feministene legger skylden på kvinner fremfor å se på det større bildet, og hvordan for eksempel Sophie Elise selv har følt på skjønnhetspresset fra samfunnet. Kampen en burde ta var heller mot systemet, og spesielt i saker der kvinner faktisk blir undertrykt. Hun omtaler disse feministene som *begrensende*.

Ine var også skeptisk til denne *shamingen* av kvinner som blir oppfattet som attraktive, og satte fokus på urettferdigheten i at noen kvinner blir hyllet for å legge ut lettkledde bilder, mens andre blir shamet for det samme – kun basert på hvordan en ser ut.

Ine (F): (...) For eksempel Sophie Elise da... hun får høre at hun kan gjøre folk usikre, fremme spiseforstyrrelser fordi hun er tynn. Og så er det liksom at de som ikke er tynne og er usikre ser bildene og tenker at nå må de spise mindre for å se ut som henne. Mens en jente som kanskje er 100kg.+ får høre at hun er så modig og så tøff, og "du får meg til å føle meg så mye bedre", men liksom... Fortjener ikke en tynn jente også den følelsen? Hvorfor fortjener hun hets?

De *moderne feministene* blir sett på som viktige feminister hos stadig flere unge mennesker, noe som blant annet fremkom i Tørrisplass masteroppgave. Er det ett punkt der utviklingen har gått sakte er det hvordan store deler av samfunnet ser på prostituerte, strippere, pornoskuespillere, glamourmodeller og generelt kvinner som tjener penger på å uttrykke egen seksualitet. Den klassiske feministen har vært mest opptatt av å slå ned på slike bransjer som kvinneundertrykkende, fordi mange kvinner er her mot sin egen vilje. Dette er jo i seg selv positivt, men et biprodukt av dette fokuset er at det har bidratt til stigmatiseringen av kvinner som selv velger å gå disse veiene. Det insinueres at disse interessene og verdiene er negative, og noe som må motarbeides. Objektiviseringsteori er en mye brukt teori innenfor klassiske feministiske miljøer, og hevder at kvinner og kroppene deres blir sett på som objekter som er til for å tilfredsstille mannens behov (Peterson, Grippo og Tantleff-Dunn, 2008). I dagens vestlige samfunn hevdes det videre at denne objektiviseringen har endret form til selvobjektivisering, der kvinner har fått mer makt, men har internalisert disse holdningene og har begynt å se egne kroppar som objekter. Denne teorien fremstår for meg mer som en hersketeknikk der kvinner tilegner motiv for deres handlinger, enn en vitenskapelig teori. Dette er ikke feminisme, men heller en måte å umyndiggjøre kvinner som har andre verdier enn en selv, ved å påstå at valgene de tar ikke egentlig er egne, men skyldes internalisert sexisme. Feminisme sikter mot å styrke kvinners valgmuligheter – ikke begrense dem. Denne skjulte disiplineringen, om enn ikke i samme form, er noe også Butler (1990) dro frem som kritikk av den klassiske feminismen. Informantene nevnte blant annet *Ottar-feministene* som et eksempel på denne type feminister, en gruppe de oppfattet som disiplinerende for kvinner

fordi de dominerte feminismen og definerte hvordan en skulle være både feminist- og kvinne på rett måte.

Lene poengterte at lignende feministiske holdninger også førte til at en gjerne tar kampen på vegne av kvinner som ikke ønsker det.

Lene (IF): (...) Av og til så kjempes det på vegne av kvinner som ikke har en interesse av å bli kjempet for. Det kan kanskje tidvis oppleves som litt belærende... å føle at en hele tiden må endre seg. Hvis personer er fornøyd med livet de har, så har vi jo oppnådd et mål som sådan. Det er jo ikke et mål om at alle på død og liv skal være likestilte. Hvis det er noen som synes det er helt greit å være en tradisjonell kvinne, så skal jo det også være lov. (...) Det er nesten «ufeministisk» å gifte seg og være en tradisjonell kvinne.

Lene tror enkelte feminister kan skape et stort press på kvinner, der en helst skal være selvstendig, selvsikker og karrieresatsende. Lignende tanker deler også Dorthe og Sophie.

Dorthe (IF): Altså, jeg føler jo at feminister idealiserer det man typisk ser på som en selvstendig kvinne. Jeg tror at for eksempel kvinner som velger å være husmor i dag, det er jo veldig få. Men jeg tror de som veldig det kunne følt seg litt utenfor.

Sophie (F): Man møter like mye holdninger til hvordan en skal opptre som et verdig kvinnemenneske, om det en gjør er stereotypisk sånn komplementære kjønnsroller... Og sånn shame det er å shave leggene og kle seg sexy, som ja... Jeg synes det ikke er bra.

Begge to ytrer sine inntrykk av at mange av de klassiske feministene favoriserer kvinner som er selvstendige og satser på karriere, og legger tydelige føringer for hvordan en skal opptre som en verdig og respektabel kvinne. De viser til hvordan det ligger stigma rundt både det å være en tradisjonell husmor, men også det å like å pynte seg og kle seg sexy. Det som er verdt å merke seg er at kvinnene noen av informantene mener favoriseres innenfor feminismen, karakteriseres på en måte som tradisjonelt sett assosieres med det maskuline.

Lene (IF): (...) en har fokusert kanskje litt for mye på menn og kvinner som kjønn, istedenfor å se hvordan systemet vårt er bygd opp. Kanskje vi heller skal finne ut hvordan vi skal tilpasse systemet enn å si at kvinner må skjerpe seg og bli annerledes - for å sette det litt på spissen. (...) Det finnes en balanse mellom å tilrettelegge sånn at kvinner kan oppnå sitt fulle potensiale, uten at de skal måtte innrette seg etter forventninger om at de skal opptre som menn.

Lene synes at feministiske diskurser ofte dreier seg om at kvinner skal endre seg og bli mer som menn. Hun trekker frem viktigheten av biologiske forskjeller, og tenker at det heller burde handle om å tilrettelegge systemet, slik at typiske mannlige egenskaper og ferdigheter ikke favoriseres.

Madelen har en lignende oppfatning, og synes at feminister kan fremstå belærende og moralsk overlegne.

Madelen (IF): Jeg føler kanskje de ser litt ned på de som ikke definerer seg som feminist. De som ikke har noe problem med det.

Som tidligere nevnt oppfatter Madelen og vennekretsen feminister som litt rare. Her sier hun at hun også opplever at denne tankegangen går motsatt vei – at feminister ser ned på de som ikke tar del i bevegelsen, og tenker at de ikke har skjønt det. Dette er en typisk gruppementalitet. En ser selvsagt positivt på gruppen en selv er en del av, som da blir referansegruppen andre sammenlignes med. Når en gruppe er veldig ulik ens egen blir denne fort koblet til negative trekk og egenskaper. Det å være en del av en gruppe handler blant annet om å ta avstand fra andre. Bourdieu brukte begrepet «sosiale felt» som en slags beskrivelse på ulike miljøer (Tjora, 2019). Han mente at ulike felt favoriserer ulike former for sosial kapital, og at spesifikke måter å handle på og ulike meninger kan gi en svært ulik status i de ulike feltene. Informantene mine gir uttrykk for at den feministiske væremåten, slik de ser den, ikke gir så høy status i majoritetssamfunnet, mens det i feministiske felt vektlegges andre egenskaper, og at de som ikke bryr seg om feminismen derfor kan få lavere status her, og kanskje oppfattes som naive og ignorante.

5.2.5 Politisk ladet begrep?

Et aspekt jeg på forhånd hadde trodd skulle ha betydning var feminismens tilhørighet til den politiske venstresiden. Dette ble i liten grad fokusert på hos informantene, og mange av dem mente at det var såpass små politiske forskjeller mellom partiene i Norge, at de ikke trodde dette var av så stor betydning her.

Madelen nevnte tidligere i oppgaven at hun forbandt feminister med sosialistisk ungdom, men hverken hun eller andre av informantene tenkte at ideologien hadde for sterk tilknytning til venstresiden, og at de som ikke identifiserte seg som sosialister også tar avstand fra feminismen. Kanskje henger dette sammen med at begrep som sosialisme ikke er like negativt ladet hos deler av den unge befolkningen som hos eldre generasjoner? Det kan også tyde på at feminismen her i Norge har blitt mer politisk åpen. Det er altså lite som tyder på at dette er noe som hindrer unge kvinner i å identifisere seg med feminismen i dag. Det skal sies at dette kunne endret seg om jeg hadde informanter uten utdanning eller fra andre miljøer som er mer høyreorienterte politisk. Det ble også nevnt at personer tilknyttet ytre høyre, eksemplifisert ved Sylvi Listhaug, kunne ha problemer med begrepet på grunn av politisk tilhørighet.

5.3 Tar avstand fordi en ikke ønsker å bli stigmatisert av samfunnet

I dette delkapitlet vil jeg vurdere hvorvidt folk unngår å identifisere seg med feminismen i frykt for å bli dømt av andre. Det handler altså om opplevelsen av at det å kalle seg feminist kan svekke ens sosiale status og popularitet i miljøer utenfor feministiske kretser. Om dette er en objektiv sannhet eller ikke er vanskelig å si, men det er inntrykket informantene har av samfunnet at begrepet *feminist* har blitt stigmatisert og at det å identifisere seg med det medfører en negativ endring i hvordan folk oppfatter en.

5.3.1 Jeg er feminist – men ikke si det til noen

Samtlige informanter opplevde at folk unngår å kalle seg feminist på grunn av forestillingen samfunnet har av gruppen.

Camilla opplever at feminist-begrepet er negativt ladet.

Camilla (IF): Altså, jeg vil jo kalle meg feminist, men på grunnlag av likestilling for begge kjønn. Ikke sånn at: vi damer må få det og det og det... Men jeg vet ikke hvorfor

folk ikke vil kalle seg det i det hele tatt. Det er jo et veldig negativt ladet ord. Hvis du går ut og sier at du er feminist og sånn og sånn... Så tror jeg det er mange som tenker at: å, du er mannehater. Men det er jo egentlig ikke det det står for i det hele tatt.

Hun sier altså at hun vil kalle seg feminist, men unnlater å gjøre det på grunn av en forestilling om hva andre kommer til å tenke. Hun er klar på at folks oppfatning bryter med det feminismen egentlig står for, men frykter å bli dømt og stigmatisert av andre. I tråd med Meads teori innenfor symbolsk interaksjonsime, inntar hun her *den generaliserte andres* perspektiv og forestiller seg selv hvordan andre vil oppfatte henne, basert på ens forståelse av samfunnet og dets holdninger og normer (Mead, 1934).

Lene (IF): Det er mange som sier at: ja, jeg er feminist, men ikke si det til noen. I frykt for å bli oppfattet som "der borte". At feminister gjerne blir oppfattet som aggressive og sinte. Og det går an å være feminist uten å være de tingene. Men de henger litt for tett sammen fremdeles.

Lene sier at det er et visst stigma knyttet til det å kalle seg feminist. Jeg tolker henne som at hun oppfatter at dette både skyldes fordommer hos «de andre», men også hvordan feminister ofte opptrer. Hun er tydelig på at mange feminister ikke er slik, men at det likevel er en tilknytning mellom disse karakteristikkene og virkeligheten. Hun opplever at feminister blir sett på som en gruppe som bryter med samfunnets normer for øvrig, og at det å identifisere seg med denne gruppen fører til at folk vil se på en som rar og spesiell.

Lene (IF): Men jeg kommer ikke til å skygge banen for å uttrykke mine meninger på dette - altså jeg er ikke redd for å ta... å liksom bære ideologien i måten jeg er og gjør ting på. Men det å være den aktive og synlige personen er ikke noe jeg ønsker, og det opplever jeg som noe negativt.

Lene tenker at det er viktigere å få frem egne meninger i enkeltsaker, og fronte ens egen ideologi, fremfor å identifisere seg med feminismen – som fører med seg en rekke stereotyper som gjør at folk fort kan få en feilaktig oppfatning av ens egne holdninger. Hun har altså et mer individuelt perspektiv, der hun velger kamper hun brenner for, og gjør det på sin måte. Hun opplever det å være aktiv og synlig som noe negativt, og tror at samfunnet også

ser negativt på personer som mener mye - spesielt om de har en litt aggressiv fremtoning. Sophie har en lignende oppfatning.

Sophie (F): Jeg tror det handler om at det er de som snakker høyt som er de vi ser. Jeg tror de aller fleste vil identifisere seg med feminismen, sånn rent... hva en mener er rett og galt, og hva er riktig... hva vi skal kjempe for. Men så tror jeg at man gjerne ikke nødvendigvis snakker så høyt om det. Man er heller enige i en diskusjon. Da er det de (mest ekstreme) som blir synlige da.

Dette er et viktig poeng for Sophie, at det er de mest ekstreme og ytterliggående som ofte er mest synlige, fordi de andre tier. Dette gjelder generelt i samfunnet, og en ser det spesielt i kommentarfelt i sosiale medier - at mange er forsiktige med å uttrykke sterke meninger, noe som gjør at vi ved å lese gjennom disse kan få et helt annet inntrykk av majoritetens holdninger enn realiteten tilsier. Vi har en kultur der det å mene mye ofte møtes med negative sanksjoner og blir sett litt ned på - noe også informantene antyder. Foucault bruker begrepet det *panoptiske blikk* for å vise til hvordan vår viten om ytre observasjon gjør at vi disiplinere oss selv og egne handlinger. En kan argumentere for at dette blikket har blitt utvidet med sosiale medier, da menneskene vi interagerer med i hverdagen er tilnærmet ubegrenset. De negative sanksjonene en oppfatter at de som uttaler sterke meninger får, kan medføre at folk ikke engasjerer seg i disse diskusjonene fordi de ønsker å oppfattes som kule og omgjengelige. Dette virker selvforsterkende, ved at de som identifiserer seg med feminismen bryter med disse normene, mens stigmatiseringen av feministbegrepet gjør at flertallet tar avstand - selv om en kanskje egentlig er enig. Det er viktigere å opprettholde egen sosial status. Dette gjør også at personer som kunne satt feminismen i et bedre lys, ved å ha disse mer balanserte kvalitetene folk gjerne foretrekker, ikke assosieres med bevegelsen, fordi de er feminister i det skjulte. Resultatet blir da det informantene uttrykker - at feminismen har blitt en smal bevegelse, assosiert med sosiale aktører som ofte oppleves som radikale og voldsomme av majoriteten.

Dorthe (IF): Ja, og vi har jo snakket om dette i jentegjengen også at, vi som har den "riktige" ideologien da, at vi burde egentlig bare si at vi er feminister, for da utjevner vi den forskjellen

Dorthe mener at det egentlig hadde vært positivt om de hun oppfatter som mer nyanserte og som hun sier *har den rette ideologien* hadde begynt å kalle seg feminister, for å motvirke en ond sirkel som fører til at feminismebegrepet bare blir omfavnet av de mest ekstreme. Mange er rett og slett ikke så begeistret for menneskene som fronter bevegelsen. Dette kom også frem i «Feminazi»-serien. Det at mange av ungdommene ikke likte Ulrikke Falch, på grunn av det hun sto for og måten hun fremsto på, gjorde at få ville kalle seg feminister. Igjen kommer det altså frem at de en forbinder med feminismen ikke ligner nok på folk flest, og at gruppen fremstår som lite variert. Denne tankegangen baserer seg også på en forestilling om *inn- og ut-grupper* (Leyens m.fl., 1994). Måten vi skaper samhold på, enten det er snakk om nasjonalt, fotballsupportere, religion eller andre grupper, er at vi markerer likhet innad ved å vektlegge forskjeller fra andre grupper. Vi skaper gjerne samhold i inn-gruppen ved å ta avstand fra andre utenfor gruppen. Dette medfører også ofte en polarisering mellom ulike grupper, fordi en gjerne trekker frem ulikheter, for eksempel ideologisk og kulturelt. Vi har en tendens til å tenke på ut-gruppen som mer homogen, mens vi gjerne ser på inn-gruppen som mer divers. Denne tendensen er tydelig i denne studien også, da de som identifiserer seg med feminismen tenker på gruppen feminister som mye mer variert enn de som ikke kaller seg feminister.

Sophie (F): Jeg lurer på om det kanskje handler om at man ikke vil oppfattes så vanskelig. På en eller annen måte handler det om at man skal være føyeelig. Ja, at man ikke skal oppleves "for mye", at man vil oppfattes som litt kul, en som er lett å ha med å gjøre.

Sophie tror folk ikke ønsker å oppfattes som vanskelige, og at folk flest gjerne ikke vil stikke seg sånn ut, som vi var inne på i forrige avsnitt. Hun sier at hun tror det skyldes at folk vil fremstå som kule, og insinuerer da at samfunnet sjeldent ser på de som går hardt ut for å skape radikale endringer som de mest sjarmerende. En sosialpsykologisk studie fra Canada bekrefter at mennesker danner negative stereotypier til aktivister, enten det gjelder feminisme eller klima (Shire, 2015). Det fremkommer også at dette antagelig har med fremtoningen til aktivistene å gjøre, da det konkluderes med at stereotypiene svekkes hvis aktivistene fremtrer på en mer behagelig og imøtekommende måte. Det er altså ikke det at feministene er kvinner som gjør at folk ikke liker dem. Folk liker generelt ikke personer som har de personlighetstrekkene mange forbinder med feminismen.

5.3.2 Gender bias?

Det at ledere, og folk generelt blir bedre likt om de fremstår mykere og mer imøtekomende er det også andre studier som tyder på (Caprino, 2015). Denne studien tyder likevel på at vi dømmer selvhevdende kvinner hardere enn menn. En norsk studie tyder på at dette også gjelder i Norge, og gjør seg spesielt gjeldende blant menn (Gaustad & Raknes, 2015). Nå skal det likevel sies at denne studien ble gjort på en privat høyskole, og at denne ikke nødvendigvis er representativ for befolkningen, og kan tenkes å være mer konservativ enn snittet. Når Ulrikke Falch gjorde det samme eksperimentet på en videregående skole skjedde diskrimineringen faktisk motsatt vei. Her kan fokuset på feminisme i forkant ha slått inn som en *bias*. Det er for få studier som ser på dette til at vi kan si noe sikkert, spesielt i Norge, med en kultur som er svært ulik den amerikanske.

Ine har selv følt på at det er vanskelig å «stå frem» som feminist.

Ine (F): Ja, det er jo litt sånn det da... At en ikke vet hva blick... Hvilke inntrykk andre har, da... Du vil ikke bli sett på som... at hvis jeg skal begynne på ny skole, og så sier jeg at "jeg er feminist"... da vet jeg ikke hva de andre tenker om meg. Det er jo det som er skummelt med et helt nytt miljø, og når du ikke kjenner mennesker.

Hun eksemplifiserer litt av det Sophie snakket om. De som er mer moderate og selvkritiske tør kanskje ikke å si meningene, noe som gjør at det fort blir de ekstreme som høres. Dette medfører igjen at det er disse folkene en assosierer med bevegelsen, og medfører en stigmatisering av den feministiske identiteten som igjen hever listen for at folk flest skal identifisere seg med begrepet. De fleste mennesker er, som Ine, opptatt av å passe inn, og svært påvirkelige av gruppen en anser seg som en del av (Henderson, 2017). Marthe uttalte også at det å være feminist kunne være tøft, og krever at en er veldig sikker både på seg selv og egne meninger, fordi det krever at en må kunne stå i en del diskusjoner. En må rett og slett være forberedt på at ikke alle liker det du står for. Det er altså lite rom for konfliktsky mennesker.

5.3.3 Den feministiske identitet går på bekostning av ens egen

Lene tror at stigmatiseringen av feminist-begrepet gjør at det fort blir en litt for stor del av identiteten, og at du fort blir sett på som feminist fremfor noe annet.

Lene (IF): (...) Da blir du fort det (feminist) og ingenting annet... at det er et veldig definerende begrep. Det er fort å gjort å trekke begrepet inn i holdninger som kanskje ikke har så mye med feminisme å gjøre, men at det finnes en stereotypisk tanke om feminister som eksisterer fortsatt. (...) kler jeg meg med det begrepet så signaliserer jeg jo at jeg er en aktiv bekjemper på fritiden. Altså, dette er noe jeg ikke bare er i livet mitt, men akkurat som det er en slags - vil nesten kalle det for en hobby...

Lene tror altså at det å kalle seg feminist medfører en så stor endring i hvordan folk oppfatter en, og bringer med seg så mange forventninger til både atferd og holdninger at det ikke er verdt det. Hun opplever også at mange forventer at du skal være en aktiv forkjemper og sammenligner det med en hobby. Det å identifisere seg med feminismen kan sånn sett ses som en pakkeordning, der folk assosierer en med en bestemt ideologi med et tilhørende sett med holdninger, som gjerne ikke er representativt for det en egentlig står for.

Lene tror også at noen kvinner, spesielt i næringslivet, frykter at det å identifisere seg med feminismen kan medføre karriererelaterte ulemper.

Lene (IF): Men jeg ser jo også, i denne Facebookgruppa DN kvinner, er det flere og flere forretningskvinner som kommer på banen og snakker høyt om det. Problemet er at der er det nok også ganske mange kvinner som ikke våger å stå frem i frykt for hva "gutteklubben" kommer til å synes om dem hvis de nå plutselig begynner å gjøre ting på en annen måte.

Dette var det ikke andre som nevnte. Det kan tenkes at det først og fremst kan være et problem i det private, spesielt i mannsdominerte yrker og næringer. Det er vanskelig å finne statistikk over hvor stort problem dette faktisk er, da det skjer i det skjulte.

5.4 Er jeg en god nok feminist?

Informantene opplevde ikke at presset bare kom fra storsamfunnet, men også fra feminister. Flere av dem var inne på at de også følte at det å identifisere seg som feminist medførte et sett av forventninger fra andre feminister, og kanskje spesielt fra de klassiske feministene som ble ansett som strenge og dømmende.

5.4.1 Feminist på riktig måte

Camilla tenker at en må ha sterke meninger for å bli akseptert. En må være veldig engasjert.

Camilla (IF): Hvis jeg skulle fått innpass i en sånn gruppe... jeg hadde jo tenkt det var vanskelig jeg også, for jeg har ikke de sterke meningene. Selvfølgelig betyr det mye for meg, men det er noen av de tingene som er litt sånn "det bryr jeg meg ikke om" på en måte. Så da føler en at en ikke passer inn fordi en ikke bryr seg på samme måte da.

Dorthe mente at det i enkelte feministiske miljøer var klare regler for hva som var sosialt akseptert å si og ta opp, og følte ikke det var rom for ulike oppfatninger.

Dorthe (IF): (...) Jeg har også opplevd, når jeg satt i seminar en gang. Det var en som stilte det samme spørsmålet egentlig, "hva tenker dere egentlig om feminisme i dag?". Jeg sa liksom at jeg synes det er en kjempefin bevegelse, men jeg tror også at det finnes også en del farlige ting med det. Da var det en som angrep meg totalt. Det var helt feil, og jeg kunne ikke si det... For hun var liksom med i politikken, og da brukte jeg liksom de samme hersketeknikkene som de mennene gjør. Og det eneste jeg sa var egentlig bare at det finnes jo så mange forskjellige grener, og noen er ekstreme mens andre er litt mildere versjoner av feminist. Så jeg merket at etter den der, det satt meg egentlig helt ut.

Dorthe har altså selv opplevd å bli hengt ut fordi hun uttalte seg litt kritisk til deler av feminismen. Hun tenker at det bør være rom for et større meningsmangfold i gruppen enn det hun opplever at det er i dag. Hun forteller om episoden som stigmatiserende, og følte hun ble hengt ut. Opplevelsen hennes eksemplifiserer det mange av informantene har snakket om – at de mest høylytte feministene virker disiplinerende og sanksjonerer de som ikke er feminister på riktig måte. På denne måten kontrollerer de hvordan feminisme skal utøves, og opprettholder de eksisterende normene.

Marthe er den som er mest aktiv innenfor feministiske miljøer, og ga et innblikk i livet som aktiv feminist. Hun hadde også et inntrykk av at de mest høylytte feministene kan skremme bort andre, spesielt de som er mer konfliktsky. Hun oppfatter en del av miljøet som litt for

påtrengende, og tror det er en del folk som unngår å kalle seg feminist fordi de ikke orker å ta diskusjonene.

Intervjuer: Men tenker du at de (høylytte feminister) skremmer andre bort fra å identifisere seg som det?

Marthe (F): Ja, jeg føler at hvis du sier at du er feminist går du rett inn i en kamp. Fordi... jeg orker ikke. Det er mange ganger det er folk som prøver, og de vil diskutere feminisme, og jeg bare... orker ikke. Så da skjønner jeg jo at mange sier at, jeg er ikke feminist, så er den lagt død, på en måte.

Marthe mener at det kan være litt slitsomt å identifisere seg med feminismen, fordi det ofte innebærer mye diskusjon, noe hun ikke alltid er klar for.

Marthe (F): Helt grunnleggende tror jeg det handler om å ikke gidde å gå rundt og krangle hele tiden. Og så er det sikkert veldig vanskelig å begynne å snakke om abort og sånne ting. Av og til er du ikke i humør liksom. Og så er det vanskelig å bestemme seg. (...) Jeg tror det tar veldig tid... det tar lang tid å bli feminist. Og på veien dit tør du ikke å identifisere deg med det før du er 100% sikker i din sak.

Her tolker jeg henne som at hun tenker at det å være feminist medfører diskusjoner både med andre feminister og med de som er kritiske til bevegelsen. Hun tror derfor at mange folk unngår feminist-begrepet fordi de enkelt og greit ikke er interessert i å krangle og diskutere. Hun mener at dette spesielt gjelder de som ikke er helt trygge på hvor de står. Altså krever det at en leser seg opp og gjør opp en gjennomtenkt mening om viktige feministiske saker for at en skal være komfortabel med å kalle seg feminist, og være mer avslappet til eventuell konfrontasjon.

Marthe (F): Jeg tror det er... nå har jeg blitt sikrere. Jeg har studert på fritiden, og funnet ut min definisjon av feminisme, og skjønt at her er det mange forskjellige definisjoner. Jeg har funnet min type, og er sikker på at det jeg sier er rett. Og jeg forstår... hvis det kommer ut forskning forstår jeg hva som står i den forskningen. Jeg har liksom hodet til å lese det. Mens før jeg tok utdanning satt jeg aldri med

vanskelige artikler og forskning og statistikk. Og hvordan kan du være sikker på noe når du ikke forstår det? Og derfor var jeg ikke sikker nok til å kalle meg feminist før.

Hun snakker om det å kalle seg feminist som veldig tidkrevende. Dette sammenfaller med Lenes hobby-analogi. Det virker som det kommer mange forventninger med det å identifisere seg med bevegelsen. Informantene har altså inntrykk av at det også krever at en har lest seg opp og bør være forberedt på diskusjoner – både med feminister og *motstandere*. Noen av informantene opplevde også, som Dorte, at det ikke var rom for meningsmangfold og kritiske blikk på bevegelsen.

5.4.2 Støtter det, men prioriterer ikke å ta kampen selv

Lene støttet mye av det feminismen står for, men følte ikke behov for å ta del i gruppen og kjempe sakene på denne måten.

Lene (IF): Altså, det høres litt utakknemlig ut å si det på den måten at noen kan ta min kamp. Men jeg kjemper heller på de områdene som jeg synes er viktig, så hvis noen synes det er veldig viktig å få fokus på kropp eller andre ting, så for all del. Jeg kommer aldri til å motsette meg det, det er jo bare bra. Men spørsmålet er hva en skal velge å kjempe for.

Lene støtter kampen for kroppspositivisme, men velger selv å fokusere på- og engasjere seg i andre saker. Hun har også et nokså individualistisk syn på kampen. Hun mener at hver person får engasjere seg i de kampene de synes er viktige, og er ikke så opptatt av at alle må samle seg og være én gruppe.

Lene (IF): Jeg tror... Sånn som jeg ser på det så vil jeg si at feminismen oppnår sitt formål bedre om de bruker andre tilnærminger enn å definere seg som det ene eller andre. Å tenke heller handlinger fremfor at nå skal vi samle oss og være en gjeng... en gruppe som kjemper side om side... at det å jobbe i feminismens navn kanskje ikke er noe folk vil begi seg ut på. Fordi de forbinder det med noe annet.

Hun mener altså at feminismen omhandler så mye, og at det viktigste ikke bør være at alle omfavner begrepet, men heller om sakene som kjempes for. Lenes syn på hvordan en skal kjempe feministiske kamper sammenfaller med tidligere forskning som viser at unge

feminister i dag ofte har en mer individualistisk tilnærming enn tidligere. Dette stemmer også overens med både Tørrisplass' og Buviks tidligere forskning som fant at 70-talls feministene tradisjonelt opptrådte mer kollektivt, mens unge feminister i nyere tid har hatt en mer individuell tilknytning til feminismen og ser i mindre grad behovet for en kollektiv feministisk kamp (Tørrisplass, 2016)

5.5 Oppsummerende diskusjon

I dette kapitlet har jeg tatt for meg det viktigste forskningsspørsmålet i oppgaven: hvorfor identifiserer ikke flere seg med feminismen? Det var tydelig at de som selv kaller seg feminister hadde et mer positivt bilde av gruppen enn de som er mer skeptiske til å identifisere seg som det. Dette kan skyldes at en har ulike inntrykk basert på omgangskrets og hvilke medier en følger med på, men det kan også være så enkelt som at folk er forskjellige, og at en gjerne har forskjellige syn på ulike typer mennesker. Så mens en kvinne for eksempel kan oppfatte Hillary Clinton som en sterk og tøff kvinne, kan en annen se henne som maktskyk og usympatisk. Så det er ikke bare hvilke mennesker en assosierer med begrepet som har betydning for hvor en stiller seg i forhold til det, men også hvordan en betrakter denne typen mennesker og vinklingen av sakene de jobber for.

Jeg la tre ulike perspektiver til grunn for at folk ikke identifiserer seg som feminister. Den første forklaringen baserte seg på egne verdier og oppfatninger av feminismen. Jeg fant at mange av informantene syntes at feminister var for opptatt av å lete etter problemer, og dermed endte opp med å overskygge de viktige sakene ved å fokusere på bagateller. De opplevde også enkelte av sakene de kjempet for- og holdningene de utviste som antifeministiske, da de forsterker negative stereotypier og setter kvinner i offerrollen. Mange opplevde feminister som begrensende, og mente at de kunne bidra til stigmatisering av kvinner som brøt med deres idealer – enten det var tradisjonelle familiekvinner eller kvinner som spilte på kropp og seksualitet. Slik mange opplever det har altså feminismen endt opp med å vri om på storsamfunnets forventninger til kvinnen. De har åpnet opp for at en kan være kvinne på uortodokse måter, men samtidig stigmatisert den mer tradisjonelle femininiteten. Det ble uttrykt at feminismen burde fokusere på å endre systemet – ikke kvinnene. Det var også konsensus- spesielt blant ikke-feministene om at feminister ignorerte menns rettigheter og behov, og kunne fremstå bitre på menn.

Den andre forklaringen handlet om vår frykt for å skille oss negativt ut i mengden. Samtlige informanter opplevde at folk tok avstand fra den feministiske identitet fordi de oppfattet at samfunnet har et negativt syn på feminister. Ønsket om å fremstå som kul og omgjengelig og opprettholde sosial status er for mange viktigere enn å støtte feminismen, selv om de i hovedsak er enige med det den står for. Det var også et par av informantene som uttrykte at de ofte bare sa de var for likestilling, fordi de ikke visste hvilke assosiasjoner de andre hadde til begrepet, og de ønsket ikke å bli tilegnet meninger de ikke har. Samfunnets negative fremstilling av feminister kombinert med behovet vi har for å passe inn i gruppen gjør altså at folk avstår fra å kalle seg feminister i fare for å tape status i andre miljøer. Det å ta del i den feministiske identitet innebærer altså en ofring som gjør at en skal være veldig engasjert for å ta valget. Det virket som at det er lettest å ta steget for de som ikke selv føler tilhørighet til oppfatningen hovedsamfunnet har av kjønn.

Den tredje forklaringen handlet ikke om press fra samfunnet for øvrig, men fra andre feminister. Her drøftet jeg hvordan informantene opplevde feminismen som trang og disiplinerende – litt som feminister opplever kjønnsrollene ellers i samfunnet. Det ble nevnt at det å være feminist nesten var som en hobby, som krevde mye og ble en stor del av ens identitet, samtidig som at de oppfattet at feminismen måtte gjøres på spesifikke måter, og at det var lite rom for kritisk nytenkning. De moderne feministene blir for eksempel ikke godtatt som *ekte feminister* hos de klassiske feministene som sitter med makten. En av informantene hadde også en konkret erfaring der hun opplevde å bli angrepet og påberopt internaliserte sexistiske holdninger, av en feminist, da hun uttrykte i en seminargruppe at hun følte enkelte feminister ble for ekstreme. Det var konsensus rundt at det å være feminist krevde mye, og medførte at en hele tiden måtte være klar til å ta en diskusjon.

Kapittel 6: Avslutning

6.1 Kort oppsummering

Gjennom to analysekapitler har jeg undersøkt hvordan ni unge kvinner opplever feminismen og den feministiske identitet.

I *kapittel 4* undersøkte jeg deres holdninger til likestilling, og hvordan de koblet dette til feminismen. Det fremkom at samtlige syntes likestilling var viktige, på den måten at alle burde ha like muligheter uavhengig av kjønn. De syntes det var viktig med lik lønn og like rettigheter i arbeidslivet, og fremhevet betydningen av åpne kjønnsroller med et handlingsrom som ga plass til den store variasjonen av personligheter som eksisterer i samfunnet. For feministene var det nettopp denne rettferdigheten feminismen omhandlet, mens det for ikke-feministene var mer komplisert. For dem var det å være feminist knyttet opp mot en spesiell feministisk identitet som de ikke selv følte tilhørighet til. De koblet identiteten til feminister som var tydelige i mediebildet, og som de ikke hadde et positivt inntrykk av.

I *kapittel 5* gikk jeg i dybden på hvorfor folk ikke identifiserer seg med feministene. Majoriteten hadde et bilde av den klassiske feministen, og beskrev dem som sinte, moralske og mannehatende. De var klar over at stereotypiene var forenklinger av virkeligheten, men de fleste mente at det var en grunn til at de ble oppfattet slik. Feministene hadde naturlig nok et mer positivt bilde av *sine egne*. To av dem var likevel kritiske til dem de anså som mest ekstreme, som de mente begrenset kvinner og ignorerte menns utfordringer. Det ble også et fremmet et todelt syn på gruppen, og jeg kategoriserte dem som klassiske og *moderne* feminister. En del av informantene var enige med de jeg kaller *moderne feminister*, og tok deres side i interne feministiske strider rundt kropp og seksualitet. Dette samstemmer med Tørrisplass' forskning, der hun fant at informantene støttet opp under det hun kalte «stjernefeminismen» (Tørrisplass, 2016). Dette er stort sett det samme jeg her omtaler som moderne feminisme, og kan gå under det som kategoriseres som postfeminisme - altså at en er kritisk til måten tidligere feminisme har blitt drevet. Dette er kjernen i en del av problemene informantene mine hadde med feminismen. At de er uenige i hvordan feminisme har blitt gjort og fortsatt gjøres. De anser det tidvis som antifeminisme, da det ikke inkluderer menns rettigheter, og i tillegg disiplinerer kvinner og begrenser dem fra å utfolde seg fritt. Den feministiske identitet assosieres altså med disse *klassiske feministene* flertallet ikke er helt enige med, mens få tenker umiddelbart på de moderne feministene, som de i større grad

identifiserer seg med. At det var større oppslutning om feminismen blant informantene som har gjennomført studier der feminisme inngår i pensumet støtter opp under idéen om at feminismen til en viss grad er institusjonalisert.

6.2 Avsluttende diskusjon

Jeg valgte å studere unge kvinners forhold til feminismen og den feministiske identitet fordi jeg oppfatter at forskningen på området er mangelfull. Grunnen til at jeg valgte dette temaet er at jeg opplever at kritikk av den klassiske feminismen litt for fort avskrives som sexistisk og uopplyst. Jeg savnet et perspektiv som i større grad tok folks holdninger til bevegelsen på alvor. Bakgrunnen er at jeg selv er opptatt av rettferdighet og likestilling, og at jeg opplever at diskusjoner rundt feminismen ofte blir veldig polarisert og unyansert. Formålet var altså å skape bevissthet rundt svakheter ved feminismen, for å finne ut hvilke grep en kan ta for at bevegelsen kan virke mer samlende og dermed føre til at en lettere får gjennom viktige likestillingssaker.

Informantene uttalte at likestillingen i Norge har kommet veldig langt. Flertallet i dag ser ikke på kjønnsdiskriminering som et viktig tema for dem i hverdagen, og føler ikke på de store begrensningene. Hvis en da skal få flere til å identifisere seg med feminismen trengs det for det første å gjøres noe med inntrykket mange sitter med - at en feminist er en som må være politisk aktiv og gjøre konkrete ting. Det må tas på alvor at folk føler at de må være aktive for å ta del i bevegelsen. Nå kan en jo også stille spørsmål ved om det egentlig trenger å være et mål at mange kaller seg feminist. Det viktigste er kanskje bare at flest mulig støtter opp under prinsippet om likestilling? Man kan være for likestilling uten å måtte ta del i en bevegelse som medbringer sterke stereotypier og fører til at folk ser på deg på en spesiell måte. Det blir litt det samme som at en kan være for etiske selvsagheter som at en ikke skal drepe eller stjele, uten at en må identifisere seg med en spesifikk ideologi eller religion. Det handler kanskje om at likestilling har blitt et så udiskuterbart ideal i samfunnet vårt, at en ikke trenger å ta del i en gruppe for å vise det? Det er likevel et problem at mange har så negative inntrykk av feminister, fordi polariseringen det medfører kan ta fokus bort fra sakene vi er enige om når det kommer til likestilling. Det kan mane opp under en kamp mellom kjønnene, slik informantene hadde inntrykk av, som fører til at en ikke får menn med på laget.

Jeg opplever at feminismens hovedproblem er at bevegelsen ikke er i kontakt med folket. Jeg vil dra en analogi til USA og det demokratiske partiet. Når det amerikanske folket i 2016 valgte en såpass upopulær og splittende presidentkandidat som Donald Trump burde det ringt noen bjeller hos de etablerte politikerne. Men istedenfor å granske egen politikk og hvorvidt en fanget opp folkets interesser la en skylden på de som ikke møtte opp på valgdagen, eller som stemte på tredjepartier. Lignende kan feminister fremstå belærende og i utakt med folket når de avfeier de negative inntrykkene som ignorante fordommer, og viser til definisjonen på feminisme – som de fleste jo er enige i. Ved å innta slike posisjoner øker de distansen til folk flest, og feiler i å forstå seg på problemet folk har. Feminisme, som alle andre ideologier, er mer kompleks enn at den kan forklares med en enkel definisjon, slik denne studien tydelig har vist. Skal en få til endringer må en også selv ta ansvar for å bryte med de forestillingene som gjør at folket tar avstand. Folk flest er ikke interessert nok til å dykke inn i feministiske diskurser og spesifikke medier. Feminister må derfor ta ansvar for å få frem mangfoldet – ikke satse på at folk setter seg inn i temaet og finner dette selv. En vil nok aldri bli kvitt alle negative stereotyper, men som jeg viste til i kapittel 5 tyder forskning på at stereotypene svekkes om aktivister fremstår på en mildere måte.

Flere av informantene var enige med de moderne feministene. Men veldig få av informantene assosierte feminisme med denne formen, og det ble uttrykt at nevnte Sophie Elise for eksempel var feminist på tross av sakene hun frontet– ikke på grunn av. Kanskje er dette et resultat av at feminister fra den andre fløyen, som fortsatt dominerer mediebildet, ofte avskriver denne formen for feminisme gjennom å definere og avgrense hva feminisme skal være. Beskrivelsene deres av feminister kan tyde på at stereotypene stammer fra den andre bølgen, men det interessante er at ingen la vekt på den politiske siden, som tross alt var viktig i denne epoken. Dette kan tyde på at de ikke nødvendigvis danner inntrykkene på feministene fra denne tiden, men heller at det er de feministene i dag som har videreført en lignende feminisme som er tydeligst i mediebildet. Det er denne gruppen som, slik informantene fremstilte det, fortsatt har eierskap til den feministiske identitet.

En av informantene uttrykte behovet for et nytt begrep, som var mer kjønnsnøytralt og ikke førte med seg alle disse stereotypene som har kommet frem i denne studien. Kanskje er *feminisme* lite passende i en tid hvor maktbalansen mellom kjønnene er en helt annen enn da bevegelsen oppstod? Kanskje er løsningen en ny ideologi som vektlegger likestilling og i mindre grad har i hensikt å jobbe for ett av kjønnenes rettigheter. Funnene her tyder hvertfall på at

vi er inne i en postfeministisk tid, der mye av det grunnleggende feminismen har stått for utfordres, og måten en kjemper likestillingskampene endres i en mer individualistisk retning. Feminismen må derfor tilpasse seg for å fortsatt være relevant i et samfunn der diskrimineringen ikke lenger hovedsakelig skjer i én retning.

Litteratur:

Bøker

Beauvoir, S. (2011). *The Second Sex*. New York: Random House Inc.

Blumer, H. (1954) *What is Wrong with Social Theory?*. *American Sociological Review*, [Internett]. Vol 19 (1) s. 3-10. Doi: <https://doi.org/10.2307/2088165>

Bryman, A. (2004) *Social research methods*. New York: Oxford University Press

Butler, J. (2004). *Undoing Gender*. New York: Routledge.

Butler, J. (1993). *Bodies That Matter*. London: Routledge.

Buvik, K. (2001). *Feminisme gjennom to generasjoner: en sosial bevegelse i endring*. Mastergradsavhandling. Universitetet i Oslo

Faubion, J. D. red (1994). *Michel Foucault, Power*. New York: The New Press.

Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Stanford California: Stanford University Press.

Glaser, B. G., Strauss, A. L. (1967) *The discovery of grounded theory: strategies for qualitative research*. New York: Aldine de Gruyter.

Goffman, E. (1963). *Stigma*. New York: Touchstone.

Grønmo, S. 2004. *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget

Holst, C. (2009) *Hva er feminisme*. Oslo: Universitetsforlaget

Kemp, S., Squires, J. (1997). *Feminisms*. Oxford: Oxford University Press.

Kvale, S., Brinkmann, S. (2015) *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal

Leyens, J. P.; Yzerbyt, V.; Schadron, G. (1994). *Stereotypes and Social Cognition*. Thousand Oaks, California: SAGE Publications.

Lindsey, L.L. (2011) *Gender Roles: A sociological perspective*. 5 utg. Boston: Prentice Hall.

Lotz, A. D. (2003). *Communicating Third-Wave Feminism and New Social Movements: Challenges for the Next Century of Feminist Endeavor. Women and Language*. Virginia: George Mason University

Mead, G. H. (1934). *Mind, Self and Society*. Chicago. University of Chicago Press.

Thagaard, T. (2003) *Systematikk og innlevelse*. Bergen: Fagbokforlaget

Tørrisplass, A.T. (2016) *Doing and Undoing Feminism – En empirisk studie av unge kvinners forhold til feminisme*. Mastergradsavhandling. Nord Universitetet.

Quinn, B. (2000) *The paradox of complaining: Law, humor, and harassment in the everyday work world*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd

Nettavisar

Aamir, A. (2021) «25 under 25»: -Jeg nekter å la venner bli utsatt for sosial kontroll, VG, 12.05.2021. Tilgjengelig fra: <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/oAgp6a/25-under-25-jeg-nekter-aa-la-venner-bli-utsatt-for-sosial-kontroll> (Hentet: 15.05.2021)

Caprino, K. (2015) Gender Bias Is Real: Women's Perceived Competency Drops Significantly When Judged As Being Forceful, Forbes, 25.08.2015. Tilgjengelig fra: <https://www.forbes.com/sites/kathycaprino/2015/08/25/gender-bias-is-real-womens-perceived-competency-drops-significantly-when-judged-as-being-forceful/?sh=3d86a8862d85> (Hentet: 15.01.2021)

Dorholdt, I. (2018) Hennes & Mauritz beklager etter anklager om rasisme, *Dagbladet*, 08.01.2018. Tilgjengelig fra: <https://www.dagbladet.no/kjendis/hennes-mauritz-beklager-etter-anklager-om-rasisme/69322928> (Hentet: 12.03.2021)

Folkvord, M. S., Kjendalen, K., Tjøtta, K., Johnsson, J. H., Westergaard, K. og Brudvik, A. (2017) Måling: På NHH og BI ville Erna hatt flertall alene, *Studvest*, 10.10.2017. Tilgjengelig fra: <https://www.studvest.no/maling-pa-nhh-og-bi-ville-erna-hatt-flertall-alene/> (Hentet: 01.03.2021)

Johannessen, E. B. (2019) Sviktende snitt og jenteandel på NHH, *K7 Bulletin*, 23.07.2019. Tilgjengelig fra: <https://k7bulletin.no/sviktende-snitt-og-jenteandel-pa-nhh/?fbclid=IwAR12GjRvBEM9epHvBJwTicixVkhGSRyDQ5QIPcumXRLCfn7w9-vRDJLgTI> (Hentet: 04.02.2021)

Legdani, S., Bergh, P. H. (2021) Sexistisk reklame for spisested, *Bergens Tidene*, 12.03.2021. Tilgjengelig fra: <https://www.bt.no/btmener/debatt/i/6zl79L/sexistisk-reklame-for-spisested> (Hentet: 16.03.2021)

Lindhjem-Godal, R. (2019) Serien «F-ordet» sjokkerte meg. Hvorfor vil så få kalle seg feminist?, *Aftenposten*, 05.09.2019. Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/mener/sid/i/oploj0/serien-f-ordet-sjokkerte-meg-hvorfor-vil-saa-faa-kalle-seg-feminist> (Hentet: 29.02.2021)

Mortensen, T. (2015) Mannen bør ha rett til juridisk abort, *Dagsavisen*, 16.07.2015. Tilgjengelig fra: <https://www.dagsavisen.no/kultur/2015/07/16/mannen-bor-ha-rett-til-juridisk-abort/> (Hentet: 06.01.2021)

Mårdalen, I. (2019) Det er best å få barn i 20-årene, men man velger å vente, *Forskning.no*, 14.10.2019. Tilgjengelig fra: <https://forskning.no/barn-og-ungdom-svangerskap/det-er-best-a-fa-barn-i-20-arene-men-mange-velger-a-vente/1575271> (Hentet: 07.03.2021)

Nordvik, A. (2018) Menn, hvor er dere?, *Dagbladet*, 04.10.2018. Tilgjengelig fra: <https://www.dagbladet.no/kultur/menn-hvor-er-dere/70275711?fbclid=IwAR2Ixf4-llIco5GWdQXYaonDcCHwhXvUDfFIB4jHPCPTf261xJAvHmLcB8> (Hentet: 15.01.2021)

Nøttveit, A.R. (2015) Feminisme på svensk, *Framtida*, 08.03.2015. Tilgjengelig fra: <https://framtida.no/2015/03/08/feminisme-pa-svensk> (Hentet: 17.02.2021)

Reinertsen, N., Kumano-Ensby, A. L., Omvik, O. L. (2019) Fem myter om likestilling, *NRK*, 08.05.2019. Tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/dokumentar/xl/fem-myter-om-likestilling-1.14542055> (Hentet: 08.02.2021)

Tjellaug, A. B. (2019) Vi trenger flere dårlige feminister- i likestillingens navn, *Vårt Land*, 16.09.2019. Tilgjengelig fra: <https://www.vl.no/nyheter/2019/09/16/vi-trenger-flere-darlige-feminister-i-likestillingens-navn/> (Hentet: 14.03.2021)

Scharff, C. (2019) Why so many young women don't call themselves feminist, *BBC*, 06.02.2019. Tilgjengelig fra: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-47006912> (Hentet: 16.03.2021)

Shire, E. (2015) Why people hate feminists, environmentalists, and activists in general, *The Week*, 10.01.2015. Tilgjengelig fra: <https://theweek.com/articles/459460/why-people-hate-feminists-environmentalists-activists-general> (Hentet: 17.02.2021)

Strand, M. G. (2017) Kjønsrollene lever i beste velgående i norske barnehager, *Forskning.no*, 26.09.2017. Tilgjengelig fra: <https://forskning.no/barn-og-ungdom-partner-universitetet-i-stavanger/kjonnrollene-lever-i-beste-velgaende-i-norske-barnehager/320578> (Hentet: 19.03.2021)

Wernø, I. L. (2021) Bergen slutter å kalle opp gater etter menn, men åpner likevel for unntak, *VG*, 22.04.2021. Tilgjengelig fra: <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/kRgXM9/bergen-slutter-aa-kalle-opp-gater-etter-menn-men-aapner-likevel-for-unntak> (Hentet: 04.01.2021)

Westeng, K. (2020) Sofie Frøysaa: -Veldig mange menn føler seg forbigått, men da har jeg bare én ting å si: Bli med å gå!, *Nettavisen*, 08.03.2020. Tilgjengelig fra: <https://www.nettavisen.no/livsstil/sofie-froysaa-veldig-mange-menn-foler-seg-forbigatt-men-da-har-jeg-bare-n-ting-a-si-bli-med-a-ga/s/12-95-3423932455> (Hentet: 14.01.2021)

Nettsider

Arntzen, S. F. (2018) *Feminismens bølger*. Tilgjengelig fra: <https://putsj.no/artikkel/feminismens-bolger>. (Hentet: 20.04.2021)

Barroso, A. (2020) *61% of U.S. women say “feminist” describes them well; many see feminism as empowering, polarizing*. Tilgjengelig fra: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2020/07/07/61-of-u-s-women-say-feminist-describes-them-well-many-see-feminism-as-empowering-polarizing/> (Hentet: 14.02.2021)

Cummins, D. (2016) *Column: Why millennial women don't want to call themselves feminists*. Tilgjengelig fra: <https://www.pbs.org/newshour/economy/column-why-millennial-women-dont-want-to-call-themselves-feminists>. (Hentet: 23.04.2021)

Gaustad, T., Raknes, K. (2015) *Menn som ikke liker karrierekvinner*. Tilgjengelig fra: https://www.tankesmienagenda.no/uploads/images/medias/tankesmien_agenda_rapport_menn_som_ikke_liker_karrierekvinner_1_1567709038980.pdf (Hentet: 04.04.2021)

Gino, F., Brooks, A. W. (2015) *Explaining Gender Differences at the Top*. Tilgjengelig fra: <https://hbr.org/2015/09/explaining-gender-differences-at-the-top> (Hentet: 22.02.2021)

Granbo, K. (2019) *Femi Nazi Fitte*. Tilgjengelig fra: <https://p3.no/feminazifitte/> (Hentet: 16.01.2021)

Henderson, R. (2017) *The Science Behind Why People Follow the Crowd*. Tilgjengelig fra: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/after-service/201705/the-science-behind-why-people-follow-the-crowd> (Hentet: 20.02.2021)

Likestillings- og diskrimineringsombudet (2015) *Gravide diskrimineres i arbeidslivet*. Tilgjengelig fra: <https://www.ldo.no/arkiv/nyheitsarkiv/nyheiter-2015/gravide-diskrimineres/> (Hentet: 27.02.2021)

Minsaas, K. (2020) *-Staten tjener penger på at vi blør*. Tilgjengelig fra: <https://www.dnb.no/dnbnyheter/no/din-okonomi/staten-tjener-penger-paa-at-vi-blør> (Hentet: 13.03.2021)

Plan International Norge (2018) *Norske men bryr seg vesentlig mindre om likestilling enn kvinner*. Tilgjengelig fra: <https://kommunikasjon.ntb.no/pressemelding/norske-menn-bryr-seg-vesentlig-mindre-om-likestilling-enn-kvinner?publisherId=89868&releaseId=17854218&fbclid=IwAR2Wb8v27nuvCyZzpJ6wbru7ItqPHHv3uP7qssaZMSs6ueJQjXN4SdpSA4w>. (Hentet: 01.03.2021)

Psychology Today (2018) *Proven Ways to Change Someone's Mind*. Tilgjengelig fra: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/evidence-based-living/201811/proven-ways-change-someone-s-mind> (Hentet: 28.02.2021)

Sundstrøm, K. (2020) *George Herbert Mead om selvet og «den generaliserte andre»*. Tilgjengelig fra: <https://ndla.no/nb/subject:43/topic:1:194386/topic:1:194387/resource:1:188100?filters=urn:fileter:c621fe47-6d28-4ecd-95cb-ad641382d8f4> (Hentet: 29.12.2020)

Ulriksen, K. A. (2019) *Identitet*. Tilgjengelig fra: <https://ndla.no/nb/subject:43/topic:1:194386/topic:1:194387/resource:1:190984?filters=urn:fileter:c621fe47-6d28-4ecd-95cb-ad641382d8f4> (Hentet: 08.04.2021)

Utdanning.no. Likestilling. Tilgjengelig fra: <https://utdanning.no/likestilling> (Hentet: 20.01.2021)

Vassnes, H. B. (2018) *Selv likestilte nordmenn dømmer feminister etter utseendet*. Tilgjengelig fra: <https://www.sv.uio.no/psi/forskning/aktuelt/aktuelle-saker/2018/fordommer-mot-feminisme.html> (Hentet: 22.02.2021)

Oppslagsverk

Aas, K.N, Ikdahl, I. (2020) Feminisme, i *Store Norske Leksikon*. Tilgjengelig fra:

<https://snl.no/feminisme>. (Hentet: 17.03.2021)

Andreassen, I. H. (2017) Stadig flere kvinnelige ledere, i *Statistisk Sentralbyrå*. Tilgjengelig

fra: <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/stadig-flere-kvinnelige-ledere>

(Hentet: 19.01.2021)

Askvik, T. (2020) Saktere nedgang i lønnsforskjellene mellom kvinner og menn, i *Statistisk*

Sentralbyrå. Tilgjengelig fra: [https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-](https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/saktere-nedgang-i-lonnsforskjellene-mellom-kvinner-og-menn)

[publikasjoner/saktere-nedgang-i-lonnsforskjellene-mellom-kvinner-og-menn](https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/saktere-nedgang-i-lonnsforskjellene-mellom-kvinner-og-menn) (Hentet:

11.02.2021)

Kjeldstad, R., Lappegård, T. (2010) Mindre samsvar blant kvinner enn menn, i *Statistisk*

Sentralbyrå. Tilgjengelig fra: [https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-](https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/mindre-samsvar-blant-kvinner-enn-menn)

[publikasjoner/mindre-samsvar-blant-kvinner-enn-menn](https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/mindre-samsvar-blant-kvinner-enn-menn) (Hentet: 15.03.2021)

Svartdal, F. (2019) Stereotypi, i *Store Norske Leksikon*. Tilgjengelig fra:

https://snl.no/stereotypi_-_psykologi (Hentet: 14.05.2021)

Weihe, H.J.W. (2019) Pierre Bourdieu, i *Store Norske Leksikon*. Tilgjengelig fra:

https://snl.no/Pierre_Bourdieu (Hentet: 17.05.2021)

Tidsskriftartikler

Dyer, S. og Hurd, F. (2016) Changing perceptions about feminists and (still not) claiming a

feminist identity, *Taylor & Francis Online*. <https://doi.org/10.1080/09540253.2016.1216524>

Remenyi, K. (2016) I'm Not A Feminist, But... Why Students Support the Cause But Not the Label, *E-International Relations*. <https://www.e-ir.info/2016/09/03/im-not-a-feminist-but-why-students-support-the-cause-but-not-the-label/>

Rapport/ serie/ retningslinjer

Dyer, S., Hurd, F. (2016) *Changing perceptions about feminists and (still not) claiming a feminist identity*. Doi: [10.1080/09540253.2016.1216524](https://doi.org/10.1080/09540253.2016.1216524). Tilgjengelig fra: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09540253.2016.1216524> (Hentet: 11.03.2021)

Weisberg, Y. J., DeYoung, C. G., Hirsh, J. B. (2011) *Gender Differences in Personality across the Ten Aspects of the Big Five*. Doi: [10.3389/fpsyg.2011.00178](https://doi.org/10.3389/fpsyg.2011.00178). Tilgjengelig fra: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3149680/?fbclid=IwAR07zL0SLAVICf_wcFvLLM2c3V7hRpSBBG5OtSb9zfldBQ_qbg1hlsG4E (Hentet: 25.03.2021)

World Economic Forum (2020) *Global Gender Gap Report*, World Economic Forum. ISBN-13: 978-2-940631-03-2. Tilgjengelig fra: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2020.pdf (Hentet: 30.03.2021)

Lover

Likestillings- og diskrimineringsloven. Lov 2019-06.21.57 om likestilling og forbud mot diskriminering.

Vedlegg 1: Intervjuguide

Personopplysninger

- Hvor gammel er du?
- Vil du fortelle kort om deg selv og din utdannings- og yrkesbakgrunn?

Feminisme

- Vil du identifisere deg som feminist?
- Hva er det som gjør at du identifiserer deg som-/ikke Identifiser deg som feminist?
- Hva er feminisme for deg? Hvordan forstår du det?

Likestilling

- Hva tenker du om likestilling mellom kjønnene? Hva legger du i begrepet, og hva er ditt syn på det?
- Tenker du menn og kvinner er likestilte i Norge i dag?

Den feministiske identitet

- Hvorfor tror du mange kvinner ikke vil kalle seg feminister?
- Hvordan forestiller du deg en feminist? Typiske trekk. Har du et klart bilde du assosierer med begrepet?
- Hvor kommer denne forestillingen fra? Hvor ser du / hører du feminister oftest? Og i hvilke saker?
- Er det noen kjendiser som er typiske feminister? Hva tenker du om feminismen disse står for? Hvem er du enig og uenig med av feministiske personer i mediene?

Feminismens *romslighet*

- Hvis du tenker på feminister som en gruppe, tenker du at det er plass til alle slags mennesker her? Tenker du på det som en variert gruppe, eller tror du du bør være på en viss måte for å passe inn?
- Assosierer du feminismen med spesielle politiske partier? Er det plass til folk med ulike politiske oppfatninger?
- Føler du feministene jobber for at alle jenter kan gjøre som de vil? Virker holdningene deres stort sett frigjørende eller kan de også virke begrensende?

- Tenker du at feminister ser på alle typer jenter som like «gode» eller er det noen måter å være kvinne på som favoriseres? Klesstil, personlighet, interesser...

Kropp og seksualitet

- Hvordan forstår du feministiske holdninger til kropp og seksualitet?

Fremtidens feminisme

- Hva handler feminisme om for deg? Hvilke saker burde dagens og fremtidens feminister fokusere på?
- Er det noen saker/synspunkter enkelte feminister fronter i dag som du er uenig i? Noen villspor?

Vedlegg 2: Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet *”Unge kvinners forhold til feminisme”?*

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan unge kvinner forstår og tolker feminisismen, og forklare hvorfor det er så mange norske kvinner som ikke identifiserer seg som feminister. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Ved å intervju unge kvinner i ulike yrker og utdanninger ønsker jeg å kartlegge ulike forståelser av feminisme, og få frem forskjellige perspektiver på temaet. Hensikten er å få et innblikk i hvordan unge kvinner ser på feminisismen i dag. Hva synes de bør være viktige feministiske saker i dagens samfunn, og hvor trækker eventuelt mange feminister feil? I intervjuene vil vi snakke om syn på feminisme og likestilling og om feministiske diskusjoner som preger dagens norske medier. For eksempel diskusjoner rundt kjønnsdelt arbeidsmarked, kropp, seksualisering og sosiale medier. Siden utgangspunktet for oppgaven min er undersøkelser som viser at relativt få norske kvinner identifiserer seg som feminister, håper jeg å få et svar på hva som kan være årsakene til dette.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Sosiologisk institutt ved Universitetet i Bergen er ansvarlig for prosjektet. Ann Elise Widding Isaksen er veileder.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg har definert «unge kvinner» til å være de som begynner seg innenfor aldersgruppen 18-30 år. Dette er altså det eneste kriteriet for deltagelse.

For å få et bredt spekter av synspunkter på temaet ønsker jeg å snakke med kvinner i ulike yrker, og med ulik grad av- og form for utdanning.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du møter opp til et intervju (individuellt eller i grupper på 3-5 personer) som varer 30-60 minutter. På grunn av koronapandemien kan du også velge å gjennomføre intervjuet digitalt. Om intervjuene gjennomføres fysisk vil det selvsagt være med munnbind og med god avstand mellom informant(er) og forsker.

Spørsmålene vil omhandle dine tanker rundt feminisme. Jeg tar lydopptak og notater fra intervjuet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er mai 2021. Lydopptakene vil skje gjennom utstyr fra UiB, og slettes ved prosjektslutt.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Med vennlig hilsen

Ann Elise Widding Isaksen
(Forsker/veileder)

Sindre Førland Eide